

SALA DE
LECTURĂ

România literară

Apare sub egida
UNIUNII
SCRITORILOR
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

14 martie 2008 (Anul XL). 32 pagini. 3 lei

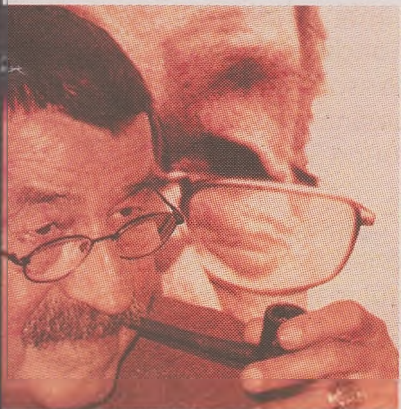
document

nicolae ceaușescu:
„chiar dacă se plagiază,
arătăm sursa”

p. 16-18

Stenograma ședinței C. P. Ex. al C.C. al P.C.R. din 27 februarie 1979

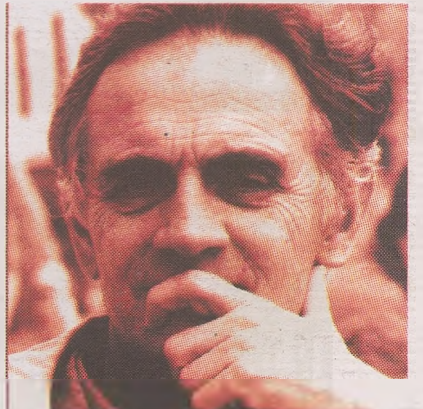
**avanpremieră
editorială**

p. 27

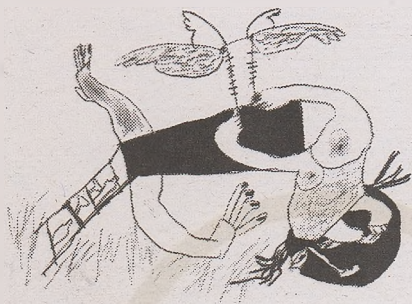
**günter
GRASS**

**Din acest număr,
în pagina 31,
o rubrică de**

**liviu
CIOCÂRLIE**

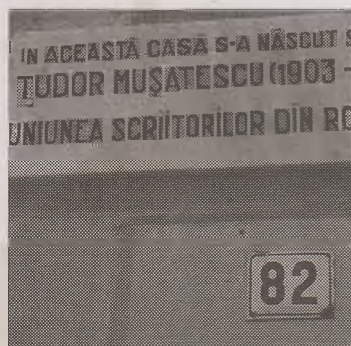

CALĂRE
LECTURĂ

s u m a r

La un preț foarte rezonabil de Barbu Cioculescu - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Ce cărți ați furat?

CRONICA PESIMISTEI de Ioana Pârvulescu - p. 5
Adversarul

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 6
Pianista princiară

CRONICA LITERARĂ de Cosmin Ciotloș - p. 7
Corectitudinea estetică

Poeme de Vasile Baghiu - p. 8

SCRISOARE DIN PARIS de Lucian Raicu - p. 9
Sinceritatea ca spectacol

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumaru - p. 9

REAȚII IMEDIATE de Alex Ștefănescu - p. 10
Nichita Danilov, poet și prozator

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Marca inteligenței

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Din nou Mihail Sebastian (II)

Sadoveanu francmason de Ion Simuț - p. 13

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 14
Între două lumi

PREPELEAC de Constantin Țoiu - p. 15

PĂCATELE LIMBII de Rodica Zafiu - p. 15

DOCUMENT - pp. 16-18
Stenograma Ședinței Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., din 27 februarie 1979
NICOLAE CEAUȘESCU: „Chiar dacă se plagiază, arătăm sursa”

O punere la punct de Simona Cioculescu - p. 19

„Din câte adevăruri” de Ilie Constantin - pp. 20-21

Acesta nu e un necrolog... de Dumitru Țepeneag - p. 21

...„a new look” al clasicismului vienez de Dumitru Avakian - p. 22

Matematica și muzica de Liviu Dănceanu - p. 23

Despre Ioan Tugearu de Marina Constantinescu - p. 23

CRONICA FILMULUI de Angelo Mitchievici - p. 24
Zgomotul și furia aurului negru

Arta secolului al XIX-lea văzută din alte unghiuri de Edward Sava - p. 25

Istorie și istorii la Veneția de Elisabeta Lăsconi - p. 26

Avanpremieră editorială Günter Grass în românește de Corneliu Papadopol - p. 27

O carte de Gheorghe Ceaușescu lansată la Lisabona de Micaela Ghișescu - p. 28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

Vedere din Köln de Simona Vasilache - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

DIN CARTEA CU FLEACURI de Liviu Ciocârlie - p. 31

OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director:

NICOLAE MANOLESCU

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,

MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU

Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 9, 25, 26, 27, 29, 30, 31),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 2, 3, 5, 7, 19, 23, 32), ECATERINA

IONESCU (pag. 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 28), NINA

PRUTEANU (pag. 4, 6, 10, 11, 12, 13, 22, 24).

Grafica: MIHAELA ȘCHIOPU

Fotoreporter: ION CUCU

Tema numărului: *Ființe printre obiecte*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI, VALENTINA VLĂDAN

Introducere texte: GEORGETA GHEORGHIU

Correspondenți din străinătate: RODICA BINDER (Germania),

GABRIELA MELINESCU (Suedia), LIBUȘE VALENTOVĂ

(Cehia)

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU, MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG Agenția Șincai,

RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG.

Agenția Șincai RO87BRDE441SV59488974410 (USD),

RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romania_literara@yahoo.com; revistaromanialiterara@gmail.com; <http://www.romlit.ro>;

tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **TIPOGRAFIA R-WEP**

Începând cu nr. 1 / 2008 revista beneficiază de sprijinul generos al **Fundației Institutul pentru Liberă Inițiativă**.

Revista **România literară** este editată de Fundația **România literară** cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, **Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor**, prin **Administrația Fondului Cultural Național**.

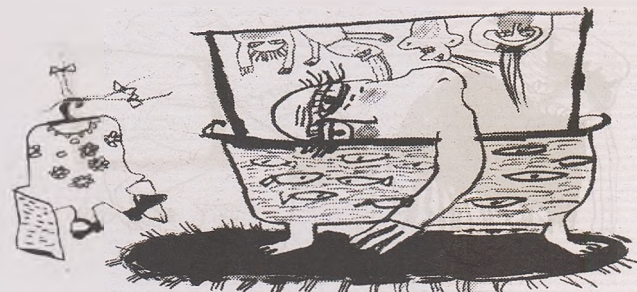
Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Société Générale.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor, Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut juridic, recunoscută de către Ministerul Culturii și Cultelor.

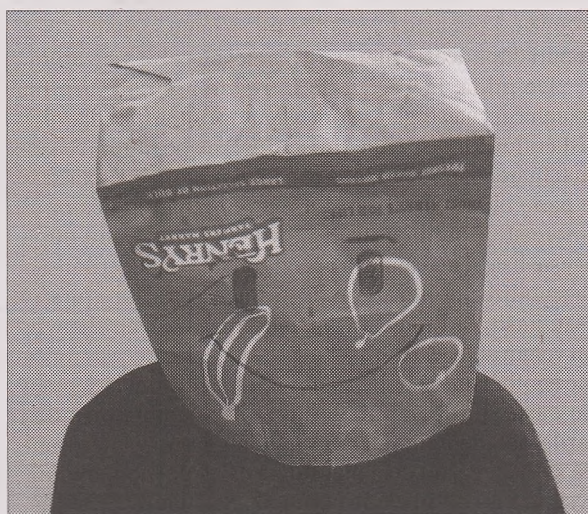
În parlament discuțiile lăncezeau, omul nostru trebuia să întocmească o expertiză, opoziția se opunea, printr-un bombardament de moțiuni simple, guvernul șovăia.

a c t u a l i t a t e a

ȘI DĂDU la o parte pledul, sări în picioare, din desenul plocatului chinezesc, cumpărat la un preț foarte rezonabil, se ivi capul falcos al unui tigru șasiu. Trecu în baie, înfășurat într-un prosop de sorginte indiană, cumpărat la un preț foarte rezonabil, apucă săpunul englezesc, fabricat în Slovenia, buretele chinezesc, achiziționat la un preț incredibil de mic și făcu un duș regenerativ, ștergându-se între umeri cu o perie dublă chinezescă – la un preț foarte rezonabil. Îmbracă, mulțumit de foșnet, cămașa chinezescă, luată la un preț foarte rezonabil, pantalonii, cu firmă franțuzească stălcită

La un preț foarte rezonabil

Discuția nu se purta atât asupra rațiunii acestei privatizări, ci ridica probleme de proceduri. Practic: dacă trebuia vândut mai întâi aerul obștei – din care zece la sută lucra și locuia în afara hotarelor, consumând aer strain –, sau era mai bine să se privatizeze cursul apelor, prisositoare în ani de tot mai frecvente inundații. Era vorba de sume compatibile ce ar fi urmat să intre într-un buget ale cărui venituri în continuă creștere altfel, nu mai făceau față cheltuielilor. De o mai bună gospodărire a văzduhului, pe modelul celui din Alaska, a apelor, pe modelul Amazonului.

La birou, omul nostru mușcă dintr-un măr importat din Tasmania, se șterse pe buze cu o hârtioară umeda parfumată, scrisă cu literele unui alfabet necunoscut, deschise mapa. Conform xeroxurilor primite, nici o firmă națională nu se înscrisese la licitația cursurilor de ape, cu excepția uneia singure, dispusă să cumpere Sabărelul spre a-l pava cu ciment, și a îndrepta într-acolo pescărușii

de pe Dâmbovița bucureșteană – o cerință a U. E. Ecologic, se nășteau dubii.

Pentru suma apelor se ofereau șase sute de milioane de euro – maghiarii primiseră șase miliarde numai pentru un lac – banii ar fi acoperit deficitul de cont curent al anului și ar mai fi rămas ceva pentru mărirea salariilor unor categorii defavorizate – miniștri, parlamentari, magistrați. Creșterea PIB-ului tradițională, de șase la sută pe an, ar fi fost, la rândul ei asigurată, spre disperarea d-lui C. V. Tudor, al cărui partid ar fi pierdut ultimii doi deputați și un senator. Pe tapet, de vreo trei ani încoace problema alegerilor anticipate ar mai fi suferit o amânare.

O firmă nordică ce montase cabluri submarine între Insula Faroe și Insula Paștelui se arătă dispusă, la semnarea contractului, să preia construcția canalului București-Marea Neagră, cu o eventuală prelungire la Timișoara. O alta promitea ozonificarea întregii atmosfere a țării, astfel încât Bucureștii să miroasă permanent a flori de tei, Iașii a iasomie, Constanța a muguri de pin. Iar Clujul a fân proaspăt cosit. Hidrocentrala de la Porțile de Fier ar fi fost astfel renovată încât să răspândească irezistibilul parfum al paradisurilor fiscale.

În parlament discuțiile lăncezeau, omul nostru trebuia să întocmească o expertiză, opoziția se opunea, printr-un bombardament de moțiuni simple, guvernul șovăia, semnificativele creșteri de venituri pe ultimul trimestru al anului îi oferea un răgaz de meditație. Analistii în specialitate opinau – unii că un impozit pe aer, proporționat cu capacitatea medie de respirație a cetățeanului de rând, ar fi preferabil privatizării, alții că atât văzduhul, cât și cursurile de ape pretind bugetului și, în consecință aceluiasi cetățean strivit de taxe și impozite, insuportabile sacrificii în plus. Că, odată vândut solul și subsolul, nu e nici o rațiune să nu vindem văzduhul. Din care statul ar păstra, oricum, un procent măricel, în acțiuni, cantitate suficientă pentru uzul intern. Dacă acest consumator ar învăța să-și controleze pofa de achiziții – la prețuri foarte rezonabile și prin credite apetisante, – la fel ar învăța să respire mai moderat, prin tehnici yoginice la îndemână.

Cunoscătorii înțelepciunii orientale știu că omul are un număr de respirații sortit ca lungime de viață. Dacă respiră mai rar, trăiește mai mult. Japonezii exportau nativilor aflați foarte departe de patrie cutioare cu aer din țară. Deschideai capacul, trăgeai în nări aerul livezii cu cireși înfloriți. La un preț foarte rezonabil. Sticlute pe care să scrie: „Dâmbovița apă dulce“, mă-nțelegi, la un preț foarte rezonabil!

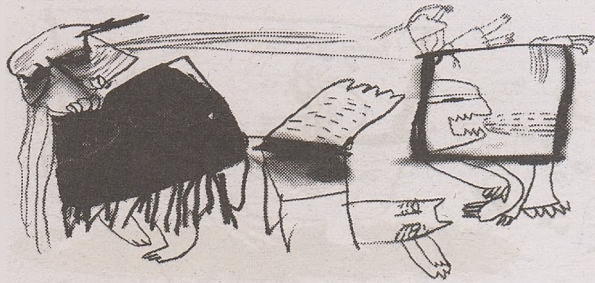
Barbu CIOCULESCU

Memoria literaturii

În ziua de 9 martie a.c. au avut loc la Câmpulung Muscel, în prezența primarului orașului, Calin Andrei, dezvelirea placilor comemorative așezate pe casele în care au locuit scriitorii Tudor Mușatescu (1903-1970), Constantin Noica (1909-1987) și Mihai Moșandrei (1896-1994). La festivitate au participat Nicolae Manolescu, președintele Uniunii Scriitorilor din România, Gabriel Chifu și Irina Horea, secretari ai USR, precum și Gabriel Liiceanu, directorul Editurii Humanitas, Bogdan Mușatescu, actor la Teatrul Național din București. În aceeași zi, a avut loc lansarea volumului *Radiografia Câmpulungului*, cu un cuvânt înainte de Nicolae Manolescu, apărut la Editura Ars Docendi, în coordonarea doctorului Mihai Diaconescu.

a c t u a l i t a t e a

Ar fi, cu siguranță, interesant de știut care sunt cele mai furate cărți ale momentului. E sigur însă că, în ciuda poruncii „Să nu furi“, „Biblia“ se plasează pe lista celor mai furate cărți din toate timpurile!

Mircea Mihăieș

CONTRAFORT

Ce cărți ați furat?

A

RTICOLUL de față nu-și propune să reia tema – lăbărțată la scară națională – a plagiatului din mediul academic românesc. La acest capitol, vorbim degeaba, atâta vreme cât complicitățile au consistența betonului, iar ramificațiile depășesc impenetrabila structură a junglei. Cazurile răsunătoare, de la fostul ministru al Sănătății, Mircea Beuran, la un alt doctor celebru, Sorin Oprescu, s-au încheiat în așa fel încât să taie macaroana oricui ar dori să mai abordeze astfel de subiecte. Mai

mult, observ că pe măsură ce tinerii universitari, care vedeau, prin 2000, în denunțarea plagiatelor un subiect hot, au cam părăsit terenul de bătălie. O fi din cauză că, între timp, au avansat ei înșiși în ierarhia academică? Or fi ajuns la concluzia că acesta e nivelul general, că n-are rost să ataci sistemul tocmai în ce are el mai specific: incompetența, fraudă, hoția?

Greu de răspuns. Constat doar că, între timp, singurele lucrări lizibile ale studenților sunt cele în care simți printre rânduri parfumul inconfundabil al internetului. Copy / paste e o tehnică de supraviețuire în universități pătrunsă adânc în subconștientul colectiv. N-o va scoate de acolo nici una din reformele de paradă despre care vorbesc guvernanții, dar de care rād și curcile. În clipa de față, se copiază în stil mare la examene, se trucează la angajări și promovări și se fură cu nemiluita pe parcursul activității cotidiene.

În acest context, în care furtul așa-zicând „abstract“, de pe internet, a reușit să mă scârbească definitiv de tezele de doctorat (notate, toate, cu de la „magna cum laude“ în sus!) bazate pe scotocirea grăbită a „resurselor“

de pe internet, de sesiunile de comunicări și simpoziioanele științifice de-o perfectă găunoșenie și, în general, de tot ceea ce reprezintă industria științifică universitară, am avut o tresărare de încântare. Iată, mai există locuri pe glob unde se fură cărți! Un articol din „New York Times“ stabilește o listă a celor mai furate titluri din America. Cărți adevărate, cu coperte, ilustrații și litere imprimate. E reconfortant, după atâtea însușiri „simbolice“ ale muncii altora, să constăți că mai sunt oameni care vor să posede obiectul ca atare – acel magic paralelipiped de celuloză. Se fură din librării, din biblioteci (publice și particulare), din târguri de cărți. Se fură cu asemenea frecvență, încât librării au ajuns să stabilească topuri după acest criteriu, în paralel cu cel al vânzărilor.

De pildă, la Târgul de Carte de la Frankfurt din toamna trecută, organizatorii au pus la dispoziția editorilor lista titlurilor dispărute (misterioși!) de pe rafturi cu cea mai mare viteză. Pe lângă aspectul reprobabil, există și o parte bună: furtul cărților e un excelent indicator al interesului publicului. Editorii se dau în vând după aceste liste: ele îi ajută la achiziționarea traducerilor sau la stabilirea noilor tiraje. În fruntea autorilor „furați“ s-au găsit, la Frankfurt, „Diabolus“, de Dan Brown, un volum al Juliei Frank și cartea evenimentelor catastrofice ale ecologistului-politician Al Gore. Nu știu dacă piața de carte din România a ajuns la rafinamentul din țările occidentale. Dar ar fi, cu siguranță, interesant de știut care sunt cele mai furate cărți ale momentului. E sigur însă că, în ciuda poruncii „Să nu furi“, „Biblia“ se plasează pe lista celor mai furate cărți din toate timpurile!

Potrivit ziarului „New York Times“, autorii cei mai furați din America sunt, în ordine, Charles Bukowski, Jim Thompson, Philip K. Dick și William S. Burroughs. Se fură bine (!), de asemenea, cărțile de benzi desenate (așa-numitele „graphic novels“). Se știe și că tipăriturile „paperback“ au trecut mai mare decât cele „hardback“. Explicația e limpede: o carte cu coperte „moi“ se pliază mai ușor pe formele trupului decât una cu coperte „tari“!

Un fost librar din Seattle, Paul Constant, a publicat un articol plin de umor, în care povestește veritabile episoade horror, petrecute pe când îi fugărea pe hoții de cărți. I s-a întâmplat să-i urmărească în parcuri, pe străzi aglomerate, în tunelul metroului. Una din acele macabre scene s-a petrecut pe-o faleza abruptă, unde a ajuns „vânându-l“ pe hoț. La somația de a-i restitui cărțile, acesta a început să urle: „Fire-ai al dracului cu cărțile tale!“ – și le-a aruncat în apa adâncă. „Avea în ochi acea lucire feroce, orgasmică, a cuiva care trăia punctul de maximă tensiune al propriului film. Îmi închipui că se simțea ca și când ar fi eliberat cărțile dintr-un prizonierat“, notează Paul Constant.

Nu cred că există printre cunoscuții mei vreunul care – vorba cântecului – să nu fi furat măcar o carte-n viața lui. Mai interesant e ce se întâmplă astăzi cu prietenii

mei scriitori (care, în adolescență, cu siguranță, au atentat la cărțile din librării și biblioteci), ale căror produse au ajuns să se fure. E cunoscut cazul volumului „De ce iubim femeile“, de Mircea Cartărescu – piratat într-o tipografie. Aceasta e deja o metodă învechită, bună, poate, la nivelul anului 2004. Astăzi, în 2008, odată cu proliferarea computerelor și a scannerelor, cărțile sunt copiate pe discuri și circulă în cantități imense. Recomandând unor studenți eseul recent al lui H.-R. Patapievici, m-au întâmpinat cu un zâmbet triumfător: „Îl avem deja, copiat pe CD!“

Așa am aflat de existența unei veritabile industrii a cărților scanate și vândute la prețuri incomparabil mai mici decât cele pe suport tradițional. Unuia ca mine, citirea pe ecran a unei întregi cărți i s-ar părea o veritabilă tortură. Nu și tinerilor de astăzi, născuți, practic, cu computerul pe genunchi. Reflexele mele diferă fundamental de ale lor. Pe de altă parte, ei sunt o generație mult mai „grafică“ decât noi. Comunicarea pe internet a dezvoltat în mult mai mare măsura abilitățile scris/cititului pe suport electronic decât se întâmplă în adolescența mea.

Cred că titlul articolului de față ar putea constitui un punct de plecare al unei anchete printre intelectuali și creatorii momentului. Dacă vreun jurnalist cultural e interesat, i-l cedez, fără a pretinde recompensă. Sunt sigur că am afla lucruri relevante nu numai despre gusturile celor chestionați, ci și despre eventuala influență asupra evoluției lor a cărților furate. M-am amuzat încercând să mi-i imaginez pe câțiva dintre scriitorii contemporani în postura de hoți de cărți. Iată ce mi-a trecut prin cap c-ar fi putut fura, la, să zicem, cincisprezece ani următorii (anacronismele intră în regula jocului!): Nicolae Manolescu: „Manon Lescaut“, de Abatele Prevost; Gabriel Liiceanu: „De amicitia“, de Cicero; Andrei Pleșu: „Cei șapte stâlpi ai înțepeciuinii“, de T. E. Lawrence; Mircea Cartărescu: „Însemnare a călătoriei mele“, de Dinicu Golescu; H.-R. Patapievici: „Biblioteca din Alexandria“, de Petre Sălcudeanu; Dan C. Mihăilescu: „Jocurile D/Taniei“, de Anton Holban; Tania Radu: „Dan, căpitan de plai“, de Vasile Alecsandri; Gabriel Dimisianu: „În absența stăpânilor“, de Nicolae Breban; Ioana Pârvolescu: „Iama bărbaților“, de Ștefan Bănuțescu; Ioan Stanomir: „The Federalist Papers“; Adriana Bittel: „Harun și marea de povești“, de Salman Rushdie; Alex. Ștefănescu: „Tache de catifea“, de Ștefan Agopian; Ștefan Agopian: „Istoria literaturii române contemporane 1941-2000“, de Alex. Ștefănescu; Ioan T. Morar: „Ghidul nesimțitului“, de Radu Paraschivescu; Denisa Comănescu: „Urlet“, de Allen Ginsberg; Cristian Tudor Popescu: „Familia Popescu“, de Cristian Popescu; Daniel Cristea-Enache: „Căpitan la cincisprezece ani“, de Jules Verne; Costi Rogozanu: „Noul Erotocrit“, de Anton Pann; Mircea-Horia Simionescu: „Interviuri politicoase“, de Ovidiu Șimonca (încă nepublicat). ■

România literară nr. 10 / 14 martie 2008

Livius Ciocârlie și criticii săi

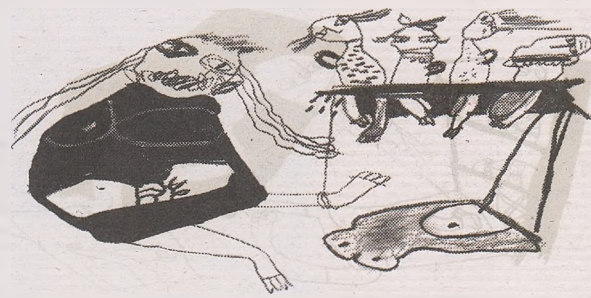
MIERCURI, 5 martie 2008, la o oră mai înaintată decât de obicei, 19,30, a avut loc o nouă ediție a celei mai îndrăgite dintre manifestările organizate de Uniunea Scriitorilor: *Scriitorul și criticii săi*. Protagonistul serii a fost Livius Ciocârlie. Despre opera sa au vorbit, inspirat, Gabriel Dimisianu, Tudorel Urian, Nicolae Manolescu. Rolul de moderator l-a jucat, ca de obicei, Alex Ștefănescu. Publicul, select, format din iubitori de literatură aparținând unor generații diferite, a marcat prin aplauze momentele reușite ale serii. În încheiere, Livius Ciocârlie a spus o frază astfel concepută încât să nu poată fi uitată: „Îmi doresc foarte mult să uitați cât mai repede frazele rostite aici despre mine.“ (Rep.)

Foto: Mihai CUCU

Creierul meu nu-mi pot înțelege creierul. Noaptea mă năpădește groaza față de adversarul meu din creștet, moale, viclean care mă poate transforma, după bunul lui plac, în Dracula sau în Maica Tereza“.

l i t e r a t u r ă

Trăim într-o lume computerizată. Aparat de tot felul ne sunt prieteni și adversari, ne ajută și ne încercă, ne ispitesc precum Mefisto pe Faust, ne deschid lumi nebănuite. O astfel de experiență, cea a întâlnirii cu propriul creier este descrisă de Bettina Schuller, scriitoare și traducătoare de limbă germană, născută în 1929 în Brașov. Bettina Schuller trăiește în Germania (Fuchstal) din 1976. Ispititorul, meditație amară, în care creierul este lăsat să gândească singur, pe-alocuri pe tiparul dicteului automat, a apărut în revista *Spiegelungen (Oglindiri)*, Caietul 3, 2007, la München. Deși sau poate tocmai pentru că nu m-am întâlnit în felul acesta cu creierul meu, am tradus câteva fragmente pentru cititorii României literare.

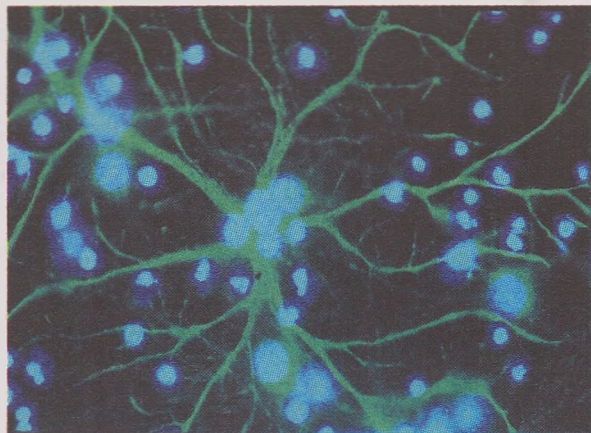
Ioana Părvulescu

Cronica pesimistei

Adversarul

mele tainuite vor fi cândva scoase la iveală. Ele, care în tăcere se simt departe de înmagazinare, aparate de curent străin, de electricitate străină. Cele mai ascunse gânduri vor sta păcălite, într-o lumină oribilă, învinse, mutate din cutia craniană în cutia corespunzătoare a universului – îmi pot imagina izbucnirea lor, scoaterea lor mecanică la iveală din cazemata creierului.

Chiar acum, creier nestatornic, te reverși fără rost și țintă, astfel încât eu însămi nu-mi găsesc locul în propriul creier. Știu că în felul acesta îmi expun creierul tirului batjocoritor al creierelor străine, dar, lăsând gluma la o parte, „eul“ nu se poate afirma, „care, între timp, urcă pe

verticală spre replica lui. Firește, dacă se apleacă într-o parte, se descompune ce e întreg acolo sus.“ Îți place, Christian Morgenstern, să aduci asta din unul din sertarele tale. (Pe cât posibil fără greșeli, sigur, există și o greșeală, și numai tu, negustorul de secrete, știi ce vrea el să-mi spună.) [...]

Acum eu te urmez, adversarele, ispititorule: emițător și receptor, receptor și emițător, da, de la creier la creier, în semnificații multiple, în amplitudini nesfârșite, gata să te molipsești până la boala mortală de la o forță străină, de la manifeste, de la coruri vorbitoare, care te castrează. Stai aici în neutralitatea ta, departe de obiectivitatea obiectelor în sine. Nu, cheia ta franceză nu-ți e suficientă, pentru „Recunoaște-te pe tine însuși“, nici măcar prin ocolul făcut prin computerul-tomograf, devenit mai inteligent datorită unora asemănători ție. Este o întrecere între neliniștile din craniu și cele din aparat. Oare cine va câștiga? Lumea lui Dumnezeu depinde de alianța creier

& inima și al treilea în această uniune – computerul. [...]

Vino limbă, tu, care ai fost zămisliată ca matrița în trupul de femeie al unei strămoașe îndepărtate, fii toiagul meu de călătorie, chiar dacă uneori vreau să mă smulg din severitatea legilor tale, ca acum de pildă, când sunt înlanțuită de tine prin toate rădăcinile tale, până la proba de rezistență. Și fratele tău geaman, liberul arbitru, care, *horribile dictu*, e numai pretins liber, oare nu a venit odată cu el în lume groaza, alogical și progenitura satanei numită întâmplare?

INE cui a dictat această scriere? Eu ție, tu mie. Cine e *eu*, cine *tu*? Cine mie, cine ție, mie ție mie ție... Ne-am băut unul altuia apa vieții – nu mai e nimic de făcut: miețiemiețiemieție – din mâna-mi sare pana și vântu-o ia cu sine. Placă stricată, placă stricată, placă stri... Vei fi tu nemulțumit de scârțâitul unui mecanism stricat, stăpân peste toate fărâmele? Curea de transmisie s-a rupt și se bălângane prin labirintul craniului. Micile și vioaiele rebuturi neanimate și care totuși animă totul! Val-vârtej, val-vârtej. În miez de... în miez de... în miez de noapte.

Din ce izvoare curioase se hrănește puhoiul nimicitor din interiorul tău, asemenea unei hemoragii? Ce ți s-a întâmplat? De ce nu mă mai surprinzi cu idei vesele din milioanele tale de provizii? Adu-mă într-o stare cutezătoare, amuză-mă, fă-mă să plâng, să râd – n-a mai fost nimic de făcut. A plânge. A râde. Când te dezvălui, când te învalui în chip uman, în masca aceea care, mulată, formează rampa dintre tine și lume și dă precis relații despre ascuțimea sau obtuzitatea minții, pe care tu le trimiți ca semnale în trăsăturile feței, dar și despre bunătate și răutate, glumă sau afectare ale căror transformări pe termen scurt și pe termen lung le mânuiești ca pe niște marionete. Le pui în mișcare atât de nebuște, încât prin conlucrarea a numai trei elemente de bază – ochi, nas și gură – dintre miliardele de chipuri apărute, pe o suprafață corespunzătoare de întinsă, nici măcar două fețe nu vor fi perfect identice. Să fie asta o aluzie la creier, care cu nenumăratele sale elemente, de te-apucă nebulia, nu va putea niciodată să sondeze într-un spațiu atât de înghesuit și care ascunde în sine diferențe crase, de neimaginat. Odinioară într-un mic ou, într-o sămânță minusculă, programat dinainte, nu se lasă, în transformarea sa, recunoscut dinainte, la fel ca trăsăturile feței.

Oare trebuie creierul meu să devină și mai complex pentru a-și descifra complexitatea? [...] Basme, mituri, vise, în ce camera obscura le ții împaturite? Oare atunci când timpul va fi ajuns la soroc, le vei elibera în lumina roșie a interzisului sau în lumina verde a deschiderii, a libertății?

Și totuși – fără creier nu există oglindă pentru pământul nostru. Nu există verde ca iarba, nu există vuietul mării, parfumul trandafirilor, dar nici putoarea stomacului de vită, pe care tu, deși nu face rău nimănui, din motive neclare, spre deosebire de câini, îl găsești grețos. La brânză, mai ales la cea de Roquefort se despart spiritele. Aici devii aproape glumeț, adversarele, cochetezi cu copilul tău preferat, umorul, care ține de natura ta. Ești oglindă îndărătnică și totodată oglindire (în computer). Pentru asta îți mulțumesc în numele lui Immanuel din Königsberg. O ultimă privire în oglindă, care creează, în fiecare în parte, o concepție despre lume. Voi, creiere, voi adversari-ispititori, în existența voastră de miliarde de ori, oferiți oare ca țel final un mozaic complet al Creației? Numai o singură zi să am în cap creierul unui om de geniu și cu talent muzical și reîncarnarea ar fi de prisos. În supradzevoltarea ta în specia umana o să pieri datorită calității tale, după cum saurienii au pierit datorită cantității lor. Adversarul, în loc de înțelegere, răspunde cu gădilaturi neliniștitoare în circumvoluțiuni. Oare am fost într-adevăr predat adversarului, ispititorului, creierului? Oare cine va învinge? *Warte nur balde- Warte- worauf...* Așteaptă, în curând... așteaptă – după care... ■

¹ Celebrul citat din *Faust* de Goethe este aici răsturnat: Sunt o parte din acea putere ce vrea numai binele și ajunge să facă doar răul. La Goethe: *Sunt parte din acea putere/ Ce numai rău dorește, și numai bine-mparte.*

După tomografie

de Bettina Schuller

După ce te-ai uitat o dată în cărțile creierului nu mai e nimic de făcut! (adaptare liberă, după Kafka)

M I-AM văzut creierul pe ecran, cu toate straturile lui. Nu mai e nimic de făcut. Mărunte medalioane de bijutier mi-au ieșit în față și-au devenit adversari, ispititori, ba chiar ca un soi de parteneri la jocul de cărți zimțate pe ambele părți, pentru că, ascultați-mă, voi, celelalte creiere, chiar profesorul meu de matematică a fost cel care mi-a deslușit că în lumea aceasta doi și cu doi nu fac niciodată patru. Numai creierul este înzestrat matematic. Este capriciul pur al creierului. Că 2+2 ar fi 4 este lovitură soartei, este lipsă de răbdare, adică intoleranță.

Oare, oi fi eu prada creierului meu, sclav al perfidiei lui? Creierul nu-i ogor lucrat; în topografia lui se ascund mai degrabă replici pentru un peisaj: pentru puhoie și fluvii, pentru lavă pulsând, pentru abisuri și piscuri. Este plin de cele nevăzute vreodată mai înainte, cu trunchiul și coroana de frunze în pământ bun, care dizolvă materiile fecale, în pământ rău, otrăvit de deșeuri. Să le cureți? Ah, creier atotputernic, răsușește puțin citatul lui Faust și împartășește-mi cum stau lucrurile: *Ich bin ein Teil von jener Kraft, die stets das Gute will und stets das Böse schafft*. Iar asta nu vreau să recunosc. Sunt, din această pricină, Don Quijote, sau sunt moara de vânt împotriva căreia lupt, chiar împotriva creierului meu? Macină, moara, macină... [...]

U CREIERUL meu nu-mi pot înțelege creierul. Noaptea mă năpădește groaza față de adversarul meu din creștet, moale, viclean care mă poate transforma, după bunul lui plac, în Dracula sau în Maica Tereza. Locuiește aici de mic, ghemuit în propriile circumvoluțiuni și are totul în mână: binele și răul. Incubator al paradoxului. Tu, care-mi ești cel mai aproape, m-ai împins probabil, m-ai împins în groapă.

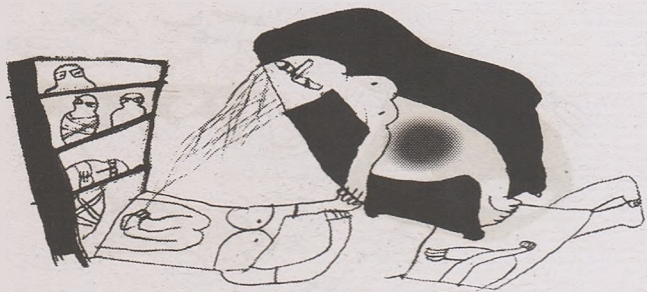
Nu, nu eul meu, el, adversarul-ispititor este atât de străin și de atât de departe venit; se anunță mai întâi prin durere, când e prea târziu. [...]

Și totuși, poate va veni ziua în care adversarul va fi dispus să cadă la învoială – și va face ca ziua să devină ultima oră. Oare își va încuia atunci secretul în frigid atotcuprinzător? Ori îl va dezvălui într-o oglindă până atunci nebanuită? Îl va imprima, adică îl va face model pentru cel veșnic recognoscibil? Îl va strânge laolaltă pentru Judecata de Apoi?

TU examinător și totodată examinat, controlor și controlat contopiți unul într-altul. Tu, adversarul, tu, ispititorul, tu, creierul. Tu, factorul, fii aproape de mine. Oricum e totuna... Spune: totul e bine când se sfârșește cu bine. Roagă-te, așadar, să existe un sfârșit și pentru tine, tu pol opus al universului. [...]

Dar oare unde sălaşluiește înțelepciunea feminină, cea tainuită, nerostită? Nu întâmplător înțelepciunea aparține genului feminin, este mai degrabă înțelepciunea limbii. Oare tăcerea ei va învinge? Presimt o nenorocire. Într-un fel misterios, toate gândurile

comentarii critice

ACĂ o judecăm după fotografiile care au ajuns pînă la noi, natura nu a fost prea darnică cu ea. O față ovală desfășurîndu-se în cadrul unei linii fragile și înguste, în vădit contrast cu forma lătă, nepermis de întinsă, a gurii și nasului. Rama chipului pare prea strîmtă pentru

marimea organelor faciale. Ochii mari te privesc dinlăuntrul unor cearcane sapate de timpuriu în piele, două tușe groase împrumutîndu-i aerul unei ființe suferinde. Tenul măsliniu, cu toata întunecimea de fundal pe care o dă feței, nu reușește să micșoreze stridentă cearcanelor, întărind și mai mult impresia că dunga de culoare bolnăvicioasă din jurul ochilor e semnul unei maladii neștiute. Sprîncenele sunt stufoase și late, ca două arcuri de cerc mărginind dedesubt două gauri neguroase. Aripile nasului se lătesc neîngăduit, acoperind inestetice un obraz care, e limpede, este prea mic pentru a le putea primi fără încălcarea unor elementare proporții de gust. Într-un cuvînt, un cap pe care-l privești fără plăcere, spunîndu-ți într-ascuns că pe femeia aceasta soarta nu a răsfațat-o deloc.

Ceea ce îi salvează totuși chipul de stigmatul unei urîțenii iremediabile este amprenta lumii din spatele lui: o fizionomie trădînd viața spirituală. Distincția îi vine din ținută, iar educația, compensînd metehnele înfățișării, a umplut golurile pe care hazardul i le-a săpat în aspectul fizic. O astfel de femeie, neputînd fi protagonista unor mari drame erotice, nu-i rămîne să decît să devină interpreta lor muzicală, preschimbîndu-și pianul într-un instrument merit a-i converti neîmplinirile. Și dacă e adevărat că reușita unui om stă în arta cu care își folosește handicapurile pentru a atinge niște scopuri pe care altfel, în lipsa handicapurilor, nu le-ar fi realizat nicicînd, atunci Elena Bibescu, fiica boierului Manolache Kostaki Epureanu și soția principelui Alexandru Bibescu, a avut parte de o viață izbutită.

Pianista a trăit puțin: s-a născut în 1855 și a murit la vîrsta de 47 de ani (18 octombrie 1902) de cancer gastric. A ținut un celebru salon muzical la Paris, pe unde au trecut Franz Liszt, Richard Wagner, Ignățiu Paderewski sau Marcel Proust, și a fost o apropiată a reginei Elisabeta, alături de care însuflețea aerul unor stranii ședințe de spiritism. În plus, a fost silită să îndure fermitatea represaliilor regale în momentul în care Carol I, curmînd idila ilicită dintre Elena Văcărescu și prințul Ferdinand, a privit-o pe Elena Bibescu ca pe o complice activă în țesătura de intrigi ce-l vizau pe principele moștenitor.

Sub unghiul stofei temperamentale, pianista avea o fire neastîmpărată și histrionică, a cărei umoare, deși nu putea fi defel ghicită contemplîndu-i pozele, te izbea de îndată ce aveai prilejul s-o urmărești în timpul interpretărilor muzicale. În cursul concertelor, intra într-o transă atît de acaparatoare încît, în finalul bucații muzicale, precum un semn de descărcare a unei puternice tensiuni, Elena Bibescu cădea într-un leșin profund. În epocă, genul acesta de accese lipotimice trecea drept o dovadă a gradului cu care artista își trăia empatic pasajul interpretativ, și nimeni nu se îndoia că prăbușirile ei erau un semn al virtuozității artistice.

Astăzi, un ochi avizat ar ghici în spatele ameteților secerătoare o suită de jucate șarje isterice, chip de manifestare a unui sindrom hipertiroidian pe care pianista îl lăsa să iasă la iveală nu doar sub forma crizelor de leșin, dar și sub forma stării fantasmagorice cu care savura, alături de Carmen Sylva, ședințele de dialog cu spiritele morților din încăperile palatului Peleş. Atmosfera ședințelor este surprinsă cu finețe de C. D. Zeletin, autorul impunătoarei monografii. „O oarecare psihoză de grup trebuie să fi existat în anturajul reginei, veșnic plutitoare peste realități și în căutare de suprarealități. Fuga de gîndul izgonit în adînc, moartea copilei îi organizau în afară spectacolul fanstasmagoric al supraviețuirii, care trecea în ochii ei ca fiind viață. Lua astfel salvarea drept elementul salvat. În jocul acesta

a intrat și principesa Bibescu. O ajuta o sensibilitate excesivă – să ne amintim că, uneori, după interpretarea celui de-al doilea concert pentru pian al lui Chopin, se prăbușea într-o confuzie a simțurilor. O ajuta și un grad oarecare de hipertiroidism (conduită febrilă, emaciare, exoftalmie), ce sporea prinderea ei în această horă de iele. Dacă regina vedea în legătura dintre Ferdinand și Elena Văcărescu exprimarea voinței dumnezeiești, comunicată ei prin spiritism, regele

Sorin Lavric

CRONICA IDEILOR

Pianista princiară

C. D. ZELETIN

PRINCIPESA

Elena

BIBESCU

MARCA REĂRĂSĂ

C. D. Zeletin,
*Principesa
Elena Bibescu
marea pianistă*,
Editura
Vitruviu,
București,
2007, 846 pag.

Carol I vedea pur și simplu un complot urzit după un plan vast de către principesa Elena Bibescu, prietena reginei, și de Robert Schäffer, secretarul ei. Elena Văcărescu ar fi voit s-o subjuge pe regină prin spiritism, făcînd-o să creadă că tatăl și copila ei, amîndoi morți, vorbesc prin gura Elenei Văcărescu în accesele de somnambulism.“ (p. 498).

Urmarea se știe: cele două Elene (Văcărescu și Bibescu) sunt surghiunite în străinătate de un rege convins că „infama bandă“ era alcătuită cu precădere din femei. Dar dincolo de uneltirile mai mult sau mai puțin verosimile la care Elena Bibescu va fi participat în privința lui Ferdinand, meritul cel mare al pianistei e legat de lansarea lui George Enescu în fața publicului parizian, episod subliniat cu pregnanță de C. D. Zeletin: „La o largă cuprindere a vieții unui om, descoperim existența unui moment de apogeu căruia îi pătrundem sau nu semnificația. E posibil să fim născuți pentru acest vîrf biografic. E vorba de fapta ce împinge înfaptuitorul pe o treaptă superioară în scara progresiunii spirituale din rostul lumii. Prin ea, omul e creator de geniu. Astfel, sosește acel moment cînd toate gîndurile, toate energiile, toate elanurile, toate aventurile dar și tristețile sau chiar înfrîngerile par lăsate special pentru a da valoare înaltă acelei întîmplări. E marele eveniment al vieții, e clipa care creează; celelalte clipe cad ca frunzele toamna, după ce ele au făcut peste vară să crească lăstarul înflorit al clipei unice de care vorbim. Pentru principesa Bibescu, această clipă este debutul componistic al lui George Enescu, la Paris, în 1898, cu *Poema româna*.“ (p. 15).

Din păcate, memoria posterității s-a dovedit ingrată cu numele pianistei. Elena Bibescu a fost uitată aproape

de tot, la ștergerea amintirii sale contribuind și amănunt vitreg ca de pe urma ei nu a rămas nici o înregistrare. Memoria posterității s-a dovedit ingrată cu numele pianistei. Elena Bibescu a fost uitată aproape de tot, la ștergerea amintirii sale contribuind și amănuntul vitreg că de pe urma ei nu a rămas nici o înregistrare.

de tot, la ștergerea amintirii sale contribuind și amănunt vitreg ca de pe urma ei nu a rămas nici o înregistrare. „Nu există discuri cu interpretările ei. Pornind de părerea de rău că arta nu i-a rămas înregistrată niciundă în visurile mele cele mai absurde se ivește uneori ideea captării undelor sonore ale artei sale, care, din ce în ce mai slabe, călătoresc și astăzi în eter. Mărturiile scriu în fața de ele o valoare de altă natură și o însemnată din nefericire, secundară... Pe de altă parte, toate suflete sensibile în care s-au imprimat ecouri ale vibrațiilor pianului ei nu mai sunt de multă vreme în lumea noastră. Trebuie să învingi apăsarea simțămîntelor de zădărnici ca să pornești în căutarea unor ipotetice mențiuni, căror descoperire cere o rîvnă particulară și abilitate aparte de a circula rapid prin dedalul arhivelor.“ (p. 15)

Căsătorită cu prințul Alexandru Bibescu, Elena adus pe lume doi băieți, Emanuel și Anton, care s-au numărat printre apropiații lui Marcel Proust. Iar dac Anton a îmbrățișat pînă la urmă cariera diplomatică, Emanuel a ales să îmbrățișeze moartea, sinucigîndu-se prin strangulare cu un șnur de draperie, la Paris în august 1917, la vîrsta de 43 de ani. Cauza știută: fost trauma provocată de o pareză facială sîngă pe care o suferise în urmă cu trei ani. Nu suporta să se ști hidos, și de aceea a hotărît să scape de pareză desființînd o împreună cu trupul a carui înfățișare o urîțise. În schimb, Anton Bibescu a trăit pînă în 1951, rămînînd în diplomația românească pînă la finele lui 1945 fiind printre primii care au sesizat orbirea interesată lui Titulescu în privința primejdiei bolșevice: „Excelent inteligenței lui Titulescu era lipsită de forță, pe măsura a discernămîntului. Deși ieșite din comun, unele atribuții ale inteligenței, remarcate de psihanalisti, erau de tip feminoid: o capacitate de analiză superioară celei de sinteză. Gîndea foarte bine tactic și mai puțin bin strategic. Oricum, lupta pentru a impune forța tratatelor în care credea. În privința realității URSS-ului, Nicolae Titulescu trăia în suprarealități. Așa sînd lucrurile diplomatul român era firesc să se apropie de stînga comunistă a Europei de Vest. Aceasta e principala rațiune a aversiunii prințului față de el.“ (p. 355)

C. D. Zeletin a muncit 27 de ani la elaborarea monografiei *Principesa Elena Bibescu*. Ținînd seamă de sărăcia de documente pe care le-a avut la îndemînă este uimitor să vezi cîtă informație, de un detaliu mergînd pînă la acribia ultimă, a putut strînge rafinatul nostru autor. Contemplînd edificiul celor peste 800 de pagini cîte numără volumul, cu arborele genealogic al neamului Bibeștilor și Epurenilor, cu descrierile saloanelor artistice din Paris și cu portretele vii ale personajelor vremii, simți ca C. D. Zeletin nu poate avea alt profil de carturar decît cel cu care ne-am obișnuit a-l asocia de atîta vreme: o natură de erudit a carei cuprindere atinge pragul culturii enciclopedice, dublată de o muncă arhivistică de veritabil arheolog livresc. Numai așa îți poți explica cum a putut autorul să refacă din bucațele și cioburi – din publicistica franceză și română a vremii, din corespondența Elenei Bibescu, din fotografii găsite după decenii de căutare și din descifrarea unor epitafe descoperite în cimiterile Franței – cum a putut să refacă atmosfera unei epoci și viața unei pianiste.

„Odată devenită principesa Bibescu și fixată la Paris, fiica lui Manolache Kostaki Epureanu se producea rar în concertele publice care se bucură de abundența cronicarilor. Concertele ei aveau loc, din motive lesne de înțeles, în propriul salon artistic sau în celelalte câteva asemanătoare, închise accesului public. Biografii ei tîrziu nu poate beneficia decît de micile semnalări din noianul ziarelor de acum mai bine de o sută de ani, din România, Franța și – mai rar – din Marea Britanie. Lucrarea lui e o reconstituire de mozaic. Acesta alege și fixează pe o suprafață micile pătrate din smălțuri felurite colorate sau din aur, în timp ce, de pildă, forjorul își scoate lucrarea fierbinte dintr-o singură bucată de metal aburind. Fărîmăturile prețioase ale mozaicului vin în așa cu o enigmatică estompare, ce oferă impresia de vechi totdeauna viu și de inconsistent care durează. Nimic nu exprima mai bine înfrățirea dintre fragilitate și permanență ca mozaicul.“ (p. 13)

Sunt sigur că lui C. D. Zeletin i-a reușit ce și-a dorit: un mozaic genealogic de o mare vastitate și un impresionant edificiu monografic. ■

Filterul pixelilor își uită propria condiție conjuncturală și etalează exclusiv obiecte de dincolo de conjuncturi. Dacă selecția aceasta e pe deplin justificată *hic et nunc*, rămâne să vedem.

Cosmin Ciotlos

CRONICA LITERARĂ

ANDREI GAMARȚ și Hose Pablo sunt, în toate ale lor, doi marginali. Tineri poeți basarabeni afirmați – pe cât se poate una ca asta – în mediul internautic românesc, încercând să publice la edituri puternice și sfârșind prin a-și tipări volumele sub regie proprie, glorificând o amară boemă studentească, ei par să respecte, involuntar, mai toți pașii care le-ar fi de folos pentru un tratament *corect politic*. Ba chiar mai mult, pentru unul *corect canonic*. Sau

istoric. Știm bine, există o anume tendință centripetă care proiectează, aproape automat, extremele unui moment în centrul momentului imediat următor. Și totuși, ceva mă face – în cazul lor – să nu fiu prea convins de regulile acestei mecanici literare destul de simpliste. Poetica pe care ei o adoptă e din mai multe motive interesantă, și încă din și mai multe precară valoric. Într-o singură formulă, ei ilustrează perfect ceea ce am putea numi un „epigonism web” al ultimului val de autori impus la noi. Și nu – așa cum se obișnuiește – prin ecouri șterse din textele unor Marius Ianuș, Dan Sociu sau Claudiu Komartin, ci prin ample encomioane incantatorii adresate când acestora, când altora, obscuri, dar suficient de activi în spațiul virtual.

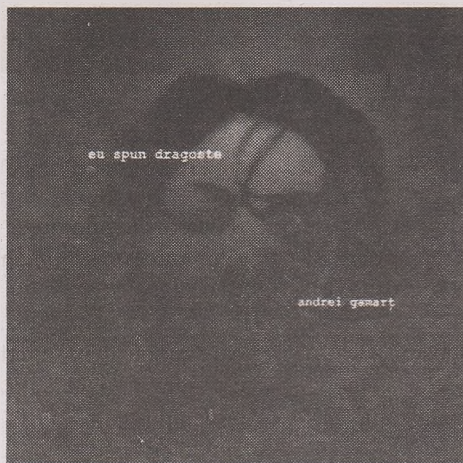
Citindu-le cărțile – *Eu spun dragoste* și *Căpșune în inima mea* – și invocând, încă din titlu, o privire riguroasă estetică, nu vreau să mă plasez nicidecum pe o poziție obtuză ori retardată. Ci tocmai – poate suna paradoxal – să mă adaptez adecvat contextului. Nu cumva, fascinați de poemele pe care le devorează pe internet, Gamarț și Hose Pablo refuză, ei înșiși, să vadă cu ochiul liber altceva decât o dimensiune pură a textului, necondiționată de vreo restricție, fie ea geografică, politică, socială sau mediatică? Cum, necum, filterul pixelilor își uită propria condiție conjuncturală și etalează exclusiv obiecte de dincolo de conjuncturi. Dacă selecția aceasta e pe deplin justificată *hic et nunc*, rămâne să vedem.

Eu spun că nu

Mai matur și poate de aceea mai obedient față de propria manieră, exersată deja în două cărți anterioare (*Roșul comun* și *Măsura apropierei*), Andrei Gamarț își organizează poemele în construcții lungi, cele mai multe inexpressive, care culminează – convenabil – cu câte un vers minimalist și întru totul demn. Transmise prin contact indirect de la o poezie la alta, asemenea imagini capătă aureola câte unui accent suplimentar și se fortifică prin acumulare. Din păcate, tot restul devine – cu un cuvânt exigent – rezidual și, prin aceasta, eliminabil. Se poate să fie vorba de o memorie oblică a prezentismului rusesc din anii 80 (definit de Mihail Epstein și exersat de Parșikov, Mihail Aizenberg, Tatiana Șerbina sau Nina Iskrenko). La aceștia, totul se reifică, totul se preschimba în obiect palpabil și – în cele din urmă – totul poate fi reprezentat ca sumă infinită de perspective.

Așa e construit întregul ciclu numit – cu maximă economie de caractere – *20 sec*. Poemele întinse, printr-un artificiu aflat la îndemâna oricărui editor de texte – de la un capăt la celălalt al paginii profită avid de toate pauzele dintre cuvinte, de timpii morți și de așezarea în pagină. Exemplific, într-o formă transliterată, tipul de articulare a unui asemenea discurs: „farmacii la tot pasul în orașul acesta/ înseamnă că sunt bolnav/ cu ochii acoperiți cu gura cusută/ o armă e îndreptată spre mine/ marea e albastră ca buzele mele” sau „vād

Corectitudinea estetică

**Andrei Gamarț,
Eu spun dragoste,
Bons Offices SRL
2007,
88 pag.**

un troleibuz urcând cu greu dealul/ șoferul ține din răspuțeri/ piciorul pe accelerator soarele îl orbește/ din vârful dealului acolo este orașul/ acolo umbrele cad drept pe asfalt/ la 7 ore diferență în boston sau în new york/ e dimineață/ e același soare roșu care ne încălzește ochii// vād o femeie care vrea să treacă strada/ au mai rămas 20 de sec/ mă uit cum ninge peste umbrele noastre/ care s-au amestecat”. Citatele sunt precise, numai că distanțele dintre un cuvânt și următorul pot părea uneori enorme.

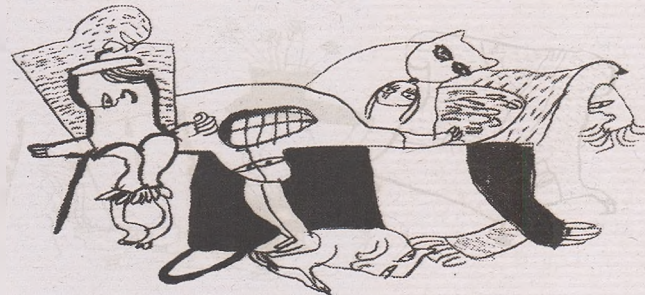
Dacă e să fim dreți, ceva din suflul uniform și din dezinteresul major al acestor pagini – și al altora, mai degrabă nereușite – poate aminti de unele din poemele de început ale lui Ianuș. Nu la fel de legate de viața care se vietuiește, acestea pot părea imitații după cultura, litografii de atelier bine antifonate: „gata/ liftul mă ridică la et. 5/ tot aerul meu se ridică/ am să te uit// mă duc să mă fac barman la disco/ să arunc sticlele în sus/ să le învăt în jurul meu/ să dau de băut și să dansez în lumină// am să te uit și mâinile mele/ vor fi la vedere toată noaptea.” Alteori – și nu în mod excepțional – maniheismul și facilitatea raționamentelor aruncă în aer și talentul lui Andrei Gamarț, și influența măștrilor săi recentii: „asta e mai rău este e mult mai rău decât pare/ e așa de rău că nu se poate spune sau arăta/ de asta am băut 4 beri și mă duc undeva nu știu unde// în fața mea e întuneric și un drum pe care merg/ în fața mea o babă cu moșneagul ei duc o geantă grea/ să vezi iarna cât de greu va fi să mergi pe aici// spui rău și nu spui nimic/ totul rămâne în cap/ rămâne în aer/ dacă mi-aș crește în cap o floare/ și dacă aș urca pe ascuns acolo/ și dacă aș lua cu mine un cuțit acolo/ CE BINE VA FI.”

Cu puterile neajutate nici de vreun demers critic, nici de vreo fragilă detentă teoretică măcar, poezia lui Gamarț, altminteri inteligentă și bine făcută, lasă impresia unei grozave digitații pe tastatură. Pe care o pot plăcea – din exterior – destui, dar care se retrage din calea oricărui vizitator cu bune intenții. Înainte de a impune, circular, o relectură, opusculul intitulat *Eu spun dragoste* trimite, de la primele versuri, la raftul din bibliotecă pe care, de ceva ani, se găsesc, deloc prăfuite, *Manifestul anarhist* sau *Fratele păduche*.

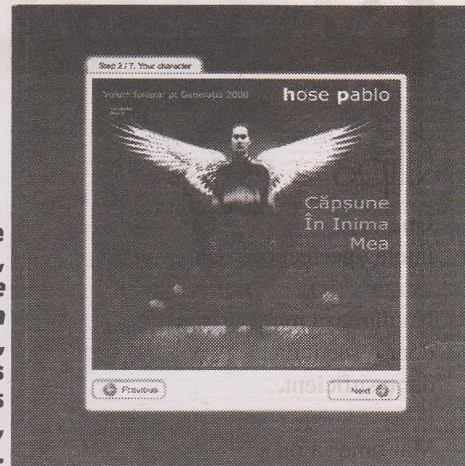
Un viciu, infim – și acesta de atitudine – îl ține pe Andrei Gamarț departe de prima linie valorică a poeziei. Poate chiar și de a doua. În chip oarecum nemeritat, am senzația, dar din nefericire evident.

Regrete în inima mea

Cred în continuare că acceptarea volumului lui Hose Pablo la concursul de manuscrise al Cărții Românești ar fi prilejuit mai multe și mai spectaculoase recenzii, pe măsura stilului exploziv al acestui foarte tânăr poet.

comentarii critice

**Hose Pablo,
Căpșune în inima mea,
Bons Offices SRL
2007,
88 pag.**

Las la o parte pseudonimul de telenovelă orală pe care el l-a preferat mult mai firescui – și adevăratului – Victor Neaga; las la o parte și subtitul efervescent („volum funerar pt Generația 2000”); las, în sfârșit, la o parte relativa faima pe care acesta și-a câștigat-o pe câteva *site-uri* literare, trecând, într-o vreme, drept un soi de speranță genuină. Fiindcă la ceva distanță de aceste detalii mai degrabă colaterale și nu întotdeauna de bun gust stă o poezie lipsită de trucuri, care poate intriga sau cel puțin consterna.

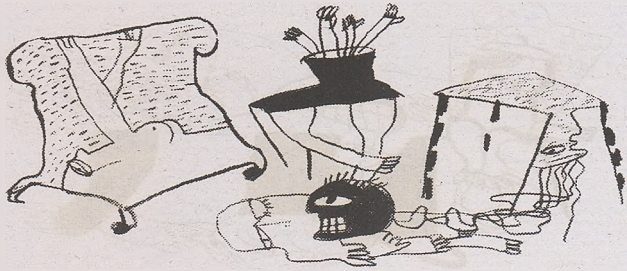
Emul nu numai declarat, ci și amprentat, al lui Dan Sociu, Hose Pablo reduce mai toată anatomia sofisticată a acestuia la o stare naturală. Sau îndeajuns de intimă încât poate părea naturală. Ceea ce e un punct de pornire onorabil, dar nu neaparat un teren fertil pentru cine-știe-ce „plantații de cuie”. Și nu întâmplător l-am adus în discuție pe Tonegaru, de la care autorul *Căpșunelor...* ar avea, poate, mai multe de învățat. Ceva din spiritul tineresc al admirației necondiționate, al fanatismului prietenos, al imaginației scăpate de sub control se regăsește la ambii, independent de – să-l numim convențional – destinatar.

Altceva decât demult uzatul *lamento* ține în picioare poemele lui Hose Pablo: „o – s./ mănâncă-mi tristețile/ strivește-mi cu pumnul tău imens amarul/ termină-ți furia peste lucrurile neplăcute care/ real mi se pot întâmpla// adevărat vă spun/ am nevoie de s./ de cuvintele lui duioase/ de finețea & exactitatea cuvintelor lui// deși eu nu am decât câțiva anișori firavi și unși cu smântână/ beau acest pahar de vodcă pentru tine”. Cu câteva pagini înainte, promisiunile sunt făcute – nu chiar naiv – de la poet la poet: „citesc un text de-al tau și mă doare sufletul/ nu mai pot să rezist/ aș vrea să vin la tine și să-ți ard un papuc în bot/ pentru că scrii de patru ori mai bine/ mai gândit/ mai frumos/ mai iscusit și mai profesionist decât mine// de ce ești atât de bun ah/ nu știu ce să fac/ sau aș vrea să te sun să-ți cer un sfat pe text/ să vin împreună cu britney la tine/ aș convinge-o foarte foarte repede.”

S-ar cuveni, din când în când, câte un „sic” exclamativ, fie pentru a penaliza româna imposibilă, fie pentru a remarca versuri impecabile și absolut individuale. Marca – încă în formare – Hose Pablo. Așa încât, conservându-și excesele, cele mai bune dintre poeme își ocrotesc autenticitatea: „am în capul meu un gând genial/ ceva perfect, femeie/ și nu le voi arăta nimic lasă-i pe ei să citească/ sociu și yanush/ eu însă pentru tine voi păstra acest secret/ lumea să nu ne umble după spate/ pentru că lumea vrea/ să ne sufle dragostea/ dar atunci când dai cu piciorul într-o păpădie/ puful se împrăstie și tulpina suntem noi.” (*Și tu și trenul*)

Am, recunosc, o anume simpatie pentru poeziile hazardate pe care le scrie acest necunoscut și îndepărtat Hose Pablo. Mi-o voi păstra intactă până la următoarea carte. Aceasta m-a cam dezamăgit. ■

p o e z i e

v a s i l e

BAGHIU

Clipă

Uneori
înțeleg perfect ce se întâmplă.

Nu durează mult,
doar o secundă,
dar e suficient.

Mai bine să nu știi,
cât se poate de mult timp.

Ajută la trăit.

Oricum,
pare că se potrivește
cu mine
încântător.

Dunăvointă

Nu găsesc niciodată
tonul potrivit.

Un e-mail
îmi amintește
că trăiesc pe pământ
și am încă niște examene
de trecut.

Înfășurat într-un sentiment
pe care aș vrea să-l ascund,
încerc să cred
că este inspirația.

Ar putea fi
așa ceva,
ceea ce înseamnă
că aș face mai bine
să schimb
această mină supărată
cu un zâmbet convingător,
în acord
cu stralucitorul
viitor promis.

Sunt dispus
să învăț.

Fericire confuză

Poate că îndepărtându-mă de tine
am putut regăsi lucrurile importante și
simple care
mă ajută să supraviețuiesc: iubirea
unei persoane ca tine
și valoarea unei vieți trăite în dragoste.

Este ca și cum floarea aceasta galbenă
de pe dealurile din Cove Park
ar dispărea într-o clipă,
luată de vânt,
și nu s-ar mai întoarce în primăvara
următoare,
ceea ce ar fi aproape imposibil,
chiar și într-un poem unde se spune
că se lucrează mult cu imaginația.

Sufletul din mine va înflori
când mă voi întoarce
cu aceeași cursă British Airways,
într-o zi care va fi pentru mine
una din primăverile mele personale,
în care pot înflori discret și adevărat,
învăluit în fericirea confuză
de care nu mă pot despărți niciodată.

Absența ta

Absența ta este o permanentă prezență,
ca și cum aș fi cu tine, dar singur
într-un fel,
ca în zilele în care ne certam.

Loch Long este întunecat acum
când soarele apune.

Verdele căprui din ochii tăi e acasă,
iar Scoția este cu totul verde
și stă aici cu mine ca să-mi țină companie.

Pe unde azi au trecut vapoare
acum nu e decât un luciul neclintit de apă.

Pe unde am trăit eu odată
tu încă trăiești acolo
și așa va fi mereu.

Absența ta mă sprijină de la distanță,
așa cum norii par să stea
pe ceva invizibil care-i ține.

Absența ta e o prezență
care îmi oferă un mod de a fi fericit
în durere.

Echilibrat

Plouă mărunt,
scoțian,
peste ochiul de apă
din fața camerei mele.

Creierul, învăluit în ceață,
absoarbe
și ceața piscurilor din depărtare.

Aștept ceva despre care
nu știu mai nimic,
un lucru care îmi trece prin sânge
și îmi lasă un sentiment puternic,
ca o rugăciune.

Nu sunt nici trist, nici bucuros,
nici singur, nici cu altcineva,
nu mă mișc,
mă țin cu firea,
atâta numai că sunt
cam departe de ceea ce sunt.

Ploaia se întetește și
se domolește
ca un foc.

Sângele mi se zbate
în inimă.

Am de oferit câte ceva.

Sunt dintr-o țară unde frumusețea
și sărăcia
merg mână în mână.

Sunt de unde
mă întorc.

Sunt din inspirația și expirația unei dureri
nemărturisite,
potrivită cu ploaia de afară,
care mă ține în casă.

Tu

Tu ești departe acum, dar
te simt în fiecare por.
Se spune că asta ar putea fi dragoste.

Drumul de la Kilcreggan până la Cove
mi-a luat ceva timp astăzi,
dar am vorbit mereu cu tine în gând
și m-am uitat la copacii contorsionați
și la malurile stâncoase din aceste locuri.

Dintr-o curte, un câine gras s-a repezit
înspre mine,
a lătrat furios,
apoi s-a oprit în spatele gardului
și a început să privească
cum mă îndepărtez gânditor
pe drumul pustiu.

Tu pulsezi în sângele meu,
în timp ce ratăcesc pe aceste dealuri
pline de tufe de papură,
printre care pasc în liniște oi și miei,
pe lângă gardurile din lespezi și plante

spinoase.

Tu ai un fel al tău de a te infiltra
în tot ce are vreo legătură cu mine,
cum se întâmplă și în cazul acestor cuvinte.

Tu știi să fii cu mine
chiar mai bine când nu ești
decât atunci când pot să te îmbrățișez.
Se spune că asta ar putea fi dragoste.

Sub val

Uneori parca aș fi bolnav,
febril, însingurat,
în străinătate.

Nu mă împart între mine
și propria mea persoană.

Lumea foșnește în ceea ce sunt,
iar inima, în înțelegere cu creierul,
face valuri pentru a semnala
că mai sunt în viață.

Contrar zâmbetului,
nu sunt pe val —
sunt chiar binișor sub el.

Poate că sunt în vacanță
și încerc să profit
de vremea bună.

Mă străduiesc să fiu
măcar o parte din ceea ce
nu voi fi niciodată,
așa ca nu mă încumet prea departe în
larg,
ci plescaiesc și eu vâslele aici unde
presupun că țarmul e aproape și pot
să mă simt în siguranță.

Curând

Tot ce scriu
pare să fie parte a vieții.

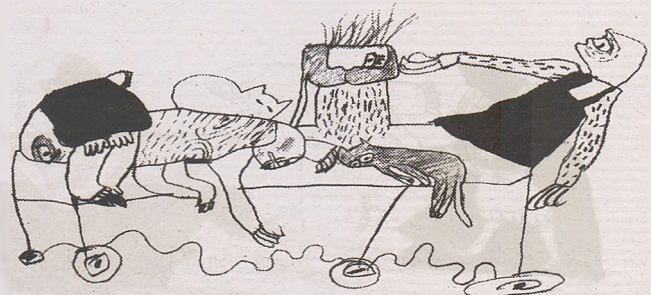
Tot ce trăiesc
arată ca scris.

Curând,
nu va mai fi nevoie
să-mi bat capul
cu asta. ■

Din volumul în manuscris
„Cât de departe am mers“

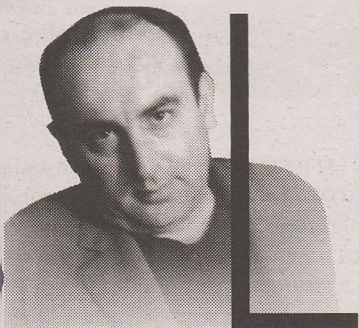
ând eram ceva mai mult decât copil, adolescent, foarte tânăr, simțeam nevoia irepresibilă de a transcrie în caiete și dosare tot ce-mi cădea în mână și-mi plăcea, și câte nu-mi plăceau!

l i t e r a t u r ă

Scrisoare din Paris

Sinceritatea ca spectacol

LECTURA este un act intelectual, dar și fizic, corporal... Când eram ceva mai mult decât copil, adolescent, foarte tânăr (dar mi-am păstrat impulsul și deprinderea până de nemărturisit de târziu), simțeam nevoia irepresibilă de a transcrie în caiete și dosare tot ce-mi cădea în mână și-mi plăcea, și câte nu-mi plăceau!

Copilărescul, adolescentul obiceii, nu-mi da nici acum pace, când teribila înaintare în vârsta m-a cumințit și, evident, m-a cam blazat; se mai zice la această renunțare și „spirit selectiv“ sau, vezi doamne, „exigență în creștere“...

Transcriu deci sau – ceva mai pedant – citez:

„Întreaga viață am simțit nostalgia ascezei și, cum să zic, mi-au plăcut și foarte tare femeile... Sartre a spus înainte de a muri că s-a înțeles întotdeauna mult mai bine cu femeile decât cu bărbații. La fel stau lucrurile și în cazul meu, prefer bărbaților – femeile. Femeia e mai dezechilibrată ca bărbatul, mai fără cumpanire. Femeia e o ființă cu mult mai morbidă ca bărbatul. Ea simte mult mai bine lucrurile pe care bărbatul nu le poate simți. Am observat că femeile se simt mai aproape de felul meu de a scrie decât bărbații.“

Din cine transcriu? Din Emil Cioran, cu a sa remarcabilă și atât de „fragedă“ directivitate a sincerității; a sincerității, totuși, ca spectacol... Dau în ultimul număr din *Lettre internationale* peste un text al său, necunoscut de mine și mai mult ca sigur neapărat încă în franceză – o discuție din 1983 cu etnograful-jurnalist austriac Hans-Jürgen Heinrichs, bun cunoscător, nu fără rezerve și dezacorduri, al scrierilor româno-francezului.

Cu acel fel cabotin-genial de a „trânti“ pe nepusa masă și adeseori chiar la masă și în neobosită „conversație“ lucruri stupefiant, dar ca și cum ar fi vorba de ceva de la sine înțeles și îndeobște acceptat, cel ce nu se consideră, cum este considerat – filozof, moralist, ci un soi de marginal, un ins situat, cum spune, undeva „la marginea literaturii“ (atenție, deci – a literaturii, pentru că, desigur, este înainte de toate un literat), Cioran mai zice: „Când am fost

întrebat odată, cum de am putut să trăiesc având o asemenea «meserie» (de om al scrisului), am răspuns: am fost proxenet. Nu-i adevărat, dar ceva tot există în asta. O spun așa, pur și simplu, ca pe ceva absolut normal. Pentru mine «proxenet» este o noțiune mai generală. Cred că atunci când un scriitor trăiește cu o femeie care câștigă bani pentru existența amândurora, el e un proxenet. Cunosc la Paris mulți scriitori respectabili care au trăit ca paraziți ai femeilor lor. În acest sens, deși necăsătorit, am fost un proxenet.“

Spune lucruri cu miez când are aerul că „badinează“ sau că o ia razna de dragul interlocutorului, să nu-l plictisească adică, chiar dacă îl contrariază, ca pe acest foarte serios, puțin prea serios, austriac interlocutor. Nu gustă etichetările – sceptic, disperat, pesimist, nihilist și așa mai departe... Nu, el nu este nimic din tot ce se spune că este. Disperat – da, dar cu distanță și fără înverșunare – „mai serios și mai în glumă“, ar fi zis românul pe care-l admiră mai mult, poetul *Glossei*.

„Oamenii care-mi plac nu trebuie neapărat să gândească la fel ca mine. Dar trebuie să fie cumva dereglați, nu neapărat foarte, dar într-un anume grad.“

Cine ar crede că Cioran iubește „măsura“, chiar și în lipsa de măsură, ce-i stă totuși în fire – și că e suspicios cu „exagerările“?

„Toți cei ce-mi plac, cei cu care întretin o prietenie foarte intimă, au fost totdeauna oameni ce și-au greșit cumva viața – așa a fost în România, așa e și la Paris –, oameni oarecum nereușiți ca ființe, deși foarte înzestrați. Care nu și-au folosit înzestrarea, care n-au făcut de fapt nimic în viață, cu toată înzestrarea lor. Ceea ce numesc un ratat – nu există cuvânt german pentru asta –, e o persoană care și-a greșit viața.“

De exemplu? Păi, de exemplu: Baudelaire...

„Așa cum Baudelaire, de exemplu, a fost un ratat... Acum imaginați-vă numai un Baudelaire care nici măcar n-ar fi scris – aceștia mi-au fost cei mai buni prieteni, oameni care au trăit incredibile experiențe launtrice, dar pe care nu le-au exprimat, oameni care nu și-au exploatat talentul.“

Să nu exploatezi, pe alții nici vorba – dar, și asta e contribuția nu neglijabilă a lui Cioran – nici pe tine însuși să nu te exploatezi – nu e nobil să o faci și abdică de la onoare – făcând-o...

Lucian RAICU
noiembrie 1998

Emil Brumar
CERȘETORUL DE CAFEA

Visam că-s lumină...

Visam că-s lumină,
Mănunchi gros de raze
Ce-ți cade-ntre sîinii
Tăi de dup-amaiză,

Mari, moi și alene
Ascunși cu capotul,
Cînd sorbi, dînd din gene-a
Plăcere, compotul

Și-ți murmură-n suflet
Sfiala, rușinea,
A soldului umed,
Că-ți pipăi minunea.

Visam că-s lumină,
Mănunchi gros de raze
Ce-ți cade-ntre sîinii
Tăi de dup-amiază...

Fototeca României literare

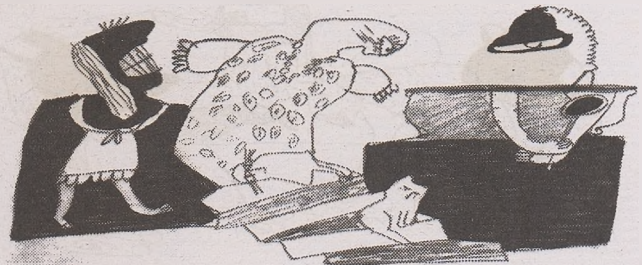
Foto Ion CUCU

Gelu Ionescu, Romulus Vulpescu,
Andrei Brezianu, Constantin Baciu – 1978

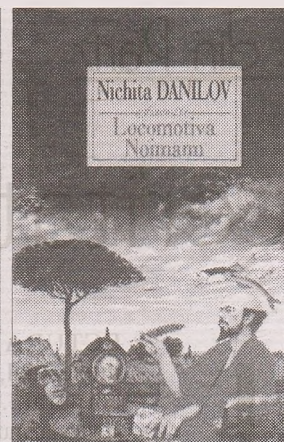
comentarii critice

Alex Ștefănescu
REAȚII IMEDIATE

Nichita Danilov, poet și prozator

Nichita Danilov are o fantezie
inepuizabilă, asociată în mod neobișnui
cu o seriozitate sumbră. El sculptează
fluturi în marmură neagră.

Nichita Danilov,
Centura de castitate,
București, Ed. Cartea
Românească,
2008 (versuri).
104 pag.
Nichita Danilov,
Locomotiva Noimann, roman
din ciclul *Tălpi*,
Iași, Ed. Polirom,
2008. 280 pag.

NICHITA DANILOV este un poet cunoscut încă din anii '80. Primele sale volume de versuri – *Fântâni carteziene*, 1980, *Câmp negru*, 1982, *Arlechini la marginea câmpului*, 1985 – au atras atenția printr-o intonație solemnă, de o stranie religiozitate, incompatibilă cu ideologia oficială (antireligioasă), dar și cu estetica generației optzeciste (antiolemnă). Nichita Danilov nu seamănă cu nimeni din colegii lui de generație (poate și pentru că locuia – ca și acum – la Iași, departe de zgomotoasa și acaparatoarea mișcare optzecista bucureșteană). Și avea curajul să rămână el însuși, ceea ce a impus respect.

Ulterior, odată cu trecerea anilor, această consecvență cu sine a dus la o diluare a originalei substanțe poetice și la manierism. În ceea ce mă privește, credeam sincer că Nichita Danilov nu mai are prea multe de spus în poezie, dar situația nu mi se părea disperată, întrucât el lăsase oricum o urmă luminoasă în istoria literaturii române.

Iată însă că în ultima vreme poetul experimentează noi posibilități de a ajunge la poezie, una dintre ele constituind-o valorificarea a ceea ce s-ar putea numi un psihologism liric, uneori plin de dramatism existențial, alteori ludico-metafizic. Așa cum Mircea Cărtărescu descrie la un moment dat, în *Orbitor*, înaintarea sa printr-un labirint virtual, plasat sub București, cu străzi și edificii ca-n povești (sau ca în unele jocuri pe calculator), Nichita Danilov explorează/inventează realități psihologice complicate, folosindu-și deopotrivă intuiția și fantezia, gravitatea sacerdotală și umorul negru, elanul liric și clarviziunea de autor de parabole.

Iată, ca exemplu, poemul *Insomnie*:

„Din încălцитеle fapte ale zilei/ încerci să-ți faci un

culcuș pentru/ noapte, dar firul întâmplărilor/ nu te lasă în pace; caruselul memoriei/ se învârtă acum în sens invers/ aducând la suprafață umbre și imagini/ trăite aievea și în închipuire./ În fiecare din ele, în chip de/ martor neutru, ești tu: cu mâinile la spate,/ privești ca dintr-o camera ascunsă,/ prin ochelari fumurii/ oamenii și lucrurile care și-au intersectat/ traiectoria lor cu a ta, producând o ciudată confuzie./ un amestec de așteptare și teamă./ de dorința ca existența lor să se/ amestece cu a ta. Dacă/ conștiința ta ar fi tabula rasa,/ ai putea adormi liniștit. Cineva însă, cine?./ tulbură apele și întoarce/ toate întâmplările pe dos./ Sub fiecare din ele, ca sub o piatră umedă,/ își ițește capul un vierme. Ești conștient?”

Foarte expresiv este portretul moral-psihologic al „bătrânului Feofan“, personaj adus frecvent în prim-plan în poemele din volumul recent apărut. Poetul începe, inofensiv, cu menționarea iscusinței fostului pictor de biserică „de-a descuia fără zgomot orice ușă“:

„devenise, am putea spune, un expert în domeniu,/ putând deschide aproape/ fără nici un fel de efort/ și lacăte vechi de priponit cai./ și lacăte simple și lacăte duble./ tot felul de broaște/ care stau de strajă la uși/ sau se târăsc în întunericul nopții./ tot felul de yale, de valize,/ de seifuri și lazi vechi de zestre./ pe bază de chei/ sau de cifru, apelând la firul de par./ la firul de iarbă/ sau la cel de păianjen“.

Urmează surpriza. Acest expert în deschiderea încuietorilor, despre care s-ar putea crede că deține iarbă fiarelor, se străduiește, la bătrânețe, să deschidă propria sa centură de castitate „pe care o vedea în vis/ cum îi înconjoară coapsele.../ scârțâind în bătaia/ tuturor gândurilor...“

Este o trecere spectaculoasă de la un plan real la unul imaginar, de la biografie la proiecția fabuloasă.

Nichita Danilov are o fantezie inepuizabilă, asociată în mod neobișnuit cu o seriozitate maximă, ireductibilă aproape sumbră. El sculptează fluturi în marmură neagră. Aceasta este impresia pe care o provoacă și noul său roman, *Locomotiva Noimann*. Ampla narațiune este o sarabandă de fantasmagorii, de reprezentări metamorfice. de citate din presă, de parodieri ale stilului folosit de autorii de reclame. Autorul descrie însă această realitate caleidoscopică – intenționat neverosimilă – apăsător, conștiincios. Personajul principal al romanului, stomatologul Paul Noimann, este excentric și înțelept, ca Zacharias Licher al lui Matei Calinescu, dar și himeric, proteic, disponibil pentru cele mai nastrușnice experiențe, ca personajele nonfigurative ale lui Urmuz. Până și gândurile lui cele mai nastrușnice sunt relatate însă cu minuție și gravitate:

„«În Marea Britanie s-a lansat de curând o pasta de dinți care reconstruiește smalțul dinților. Pasta, respectivă acoperă dinții cu un strat de calciu lichid mineral, care se regăsește în proporții crescute în smalțul dentar, ajutând astfel la regenerarea smalțului afectat. Calciul sigilează cariile și protejează dinții de durere, prin blocarea canalelor dentare...»

Ce s-ar întâmpla dacă în locul calciului lichid s-ar folosi fosfor? Poate că a sosit timpul ca omenirea să schimbe concentrația de calciu din organism cu un alt mineral. Fosforul ar crea impresia de luminiscentă permanentă. Cine nu și-ar dori să aibă dinți care să lumineze în întuneric. Gândurile lui Noimann o luau razna.“ etc.

Imaginația lui Nichita Danilov, despre care am crezut la un moment dat că este un vulcan stins, erupe din nou (atât în poezie, cât și în proză). Și oferă privitorilor un spectacol captivant. ■

ICHIA de TĂLPI mărgăritar

Bărbatul, femeia și tuberculul

UN BĂRBAT stă de vorbă, la un pahar de vin, cu un vechi prieten al lui, Radu, venit în vizită. Soția bărbatului, Stella, le întrerupe dialogul aducându-l în casă, pe neașteptate, cu excesivă amabilitate, pe un vecin betiv, M., ceea ce provoacă un moment de stânjenală. Enervată de ostilitatea pe care soțul ei și-o manifestă, prin tăcere, față de nou-venit, Stella face o criză de nervi, spunându-i cuvinte jignitoare și devenind violentă.

Această prozaică ceartă conjugală este relatată de Paul Dogaru, autorul romanului *Singurătatea lupului*

(Slatina, Ed. Alutus, 2007), la persoana întâi, într-un stil prețios, chinuit-metaforic, asemănător cu mersul în pantofi prea strâmți:

„N-ai elementară educație! balabăneai tu lăbuțele peste teritoriul ochilor mei, apărându-ți specimenul și ala culcuș în cochilia lașității, retras într-un ungher al bucătăriei. Iartă-l, dragă, te-ai adresat lui ghebușila, metamorfozat din ogar în cățeluș, cu coada, cât o mai fi fost, făcută covrig, *il știi doar* – mă înfierai cu degetul aratător tremurând, ca de obicei sub efectul alcoolului –, *e imposibil și dur*.“

Plecarea furtunoasă din casa, în semn de protest, a soției și a vecinului simpatizat de ea este istorisită în aceeași manieră:

„V-ați ridicat telepatic, el tot nedumerit și derutat, ca o vietea bătută cu nuielușa, tu scoțând flacări pe nări... Zâmbeați tâmp, incolor, înghesuțiți unul într-altul, rostogolindu-vă prin ușa bucătăriei, preocupați de o macerată și zăbăucă fugă în târziul nopții. Două umbre diforme pe coridor, două destine în deplasare către un naufragiu iminent...“

Deci nu încercai să-mi scoți ochii, ci balabăneai tu lăbuțele peste teritoriul ochilor mei, nu v-ați ridicat ca și cum v-ați fi înțeles din priviri, ci v-ați ridicat telepatic... Apar și unele întrebări (ceea ce demonstrează

ca asemenea formulări stimulează gândirea): Ce înseamnă „fugă macerată“? Ce se înțelege prin „destine în deplasare“? „Ia ce se refera autorul când vorbește de „un naufragiu iminent“?

Întregul roman este scris în acest stil. Intonația frazelor complicate inutil devine tenebroasă atunci când autorul filosofează; ea aduce aminte de marșurile funebre interpretate la fanfară:

„Suntem posesorii unei averi antinomice: viața și moartea. De la fusiforma zbatere de aripi a pasării Iris până la descoperirile sacrosancte ale arheologiei sec. XX, absolut totul se surbordonează acestei predestinări neantice.“

Culmea este că și descrierea actului sexual suferă de aceeași artistizare forțată, lipsită de grație:

„O simțeam cum tremură și-i alimentam emulația, fie că stam răsturnați în fânul cosit proaspăt, pe scarpa, la Milcov, fie vrășuliți, în pat, peste cearceaful alb, apretat. Palpam, răspuns la manevra ei, aceeași porțiune de tubercul în creștere plăată.“

Este fără îndoială tulburător să stai cu iubita vrășulit în pat. Nu se înțelege însă al cui este tuberculul în creștere plăată. Al femeii sau al bărbatului? Sau este vorba pur și simplu de un cartof, vrășulit și el, din întâmplare, peste cearceaful apretat? (Alex Ștefănescu)

Asistăm la un veritabil turnir critic, o competiție strânsă de concepte, stiluri și formule ilustrative, poate egal îndreptățite.

DIN CEI douăzeci și cinci de componenți ai capitolului *Critică* din remarcabila panoramă „optzecistă” a lui Radu G. Teșosu, doar trei nume se mai mențin astăzi în perimetrul criticii de întâmpinare; și în actualitatea pe care aceasta mizează, utilizând-o creator. Fiecare dintre acești comentatori rezistând valului de dezertări postrevoluționare a apelat la o soluție care să concilieze noul context cultural cu propria

natură și structură profesională. Ion Simuț a făcut pasul către istoria literară, căreia i-a atașat inclusiv cronica edițiilor, privind în ansamblu și în secțiune temporală marea de tipărituri. Dan C. Mihăilescu, dimpotrivă, a ieșit din spațiul ticsit de fișe și considerat prea strâmt al istoricului literar, făcând critica deschisă către toate azimuturile și dând expertizei notă de *show* publicistic. Ultimul, dar nu cel din urmă critic „optzecist” care a rămas critic este Alexandru Cistelean, trecut de Radu G. Teșosu în prima linie a foiletoniștilor artiști.

Deși el nu e un cronicar cu rubrică săptămânală, un maratonist al lecturii și evaluării „din mers”, autorul actualelor *Diacritice* impresionează – pe lângă stil – prin aplicație și perseverență. Un poet cât de semnificativ (de la „șazeciștii” studiați deja în manuale la tinerii abia apăruiți pe eșichier) care nu a fost citit și comentat de Al. Cistelean se poate spune că nu există. Într-atât de atent și receptiv a fost criticul de la „Vatra”, „Cuvântul” și din alte publicații, încât el a devenit (ca și antecesorul sau Gheorghe Grigurcu) nu numai o instanță valorizatoare, dar și o *funcție* a poeziei sau, mai liric spus, o umbră a ei. În schimb, proza și reprezentanții săi, cu oase tari de romancier sau cu stilistica modulară a povestirii, nu îi solicită atenția exegetică. Iarăși, într-un paralelism deplin cu Gheorghe Grigurcu, Al. Cistelean scrie exclusiv despre, unu, poeți și, doi, critici literari.

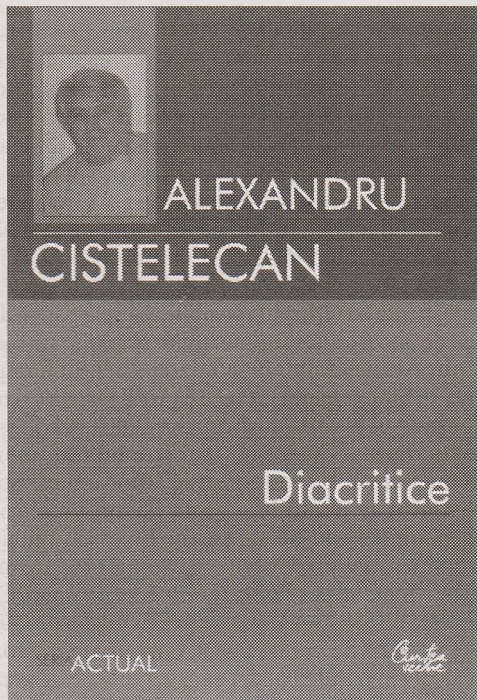
Pe când prima categorie îi activează componenta analitică, desfășurată „în toate punctele fenomenalității creative”, cea de-a doua îi incită spiritul critic în direcția inciziei și a portretului ironic. Din cei douăzeci și cinci (din nou douăzeci și cinci!) de colegi de breaslă prinși în sumarul *Diacriticelor*, majoritatea sunt fixați și în insectar: cu bunele și relele lor, dar, mai ales, cu formula intelectuală și temperamentală definitorie. Se adaugă o victimă colaterală, Marin Mincu (un preambul la analiza lui Ion Bogdan Lefter) și zboară, de asemenea, din loc în loc săgeți către diferiți actanți de pe scena culturală a ultimului deceniu. Cartea nu este o simplă juxtapunere de cronici și recenzii scrise la întâmplare, ci o panoramă gândită înainte de a fi realizată. De la ex-călinescianul Adrian Marino la post-echinoxista Sanda Cordoș, volumul adună și distribuie nume grele sau, în orice caz, reprezentative pentru toate generațiile și orientările estetice. Simpla redare a listei, deschisă și închisă prin cei de mai sus, spune multe despre seriozitatea demersului critic: Eugen Simion, Gheorghe Grigurcu, Nicolae Manolescu, Virgil Nemoianu, Mircea Martin, Ion Pop, Eugen Negrici, Laurențiu Ulici, Mircea Iorgulescu, Cornel Moraru, Petru Poantă, Alex. Ștefănescu, Al. Th. Ionescu, Virgil Podoabă, Gheorghe Perian, Dan C. Mihăilescu, Mircea Mihaieș, Ion Bogdan Lefter, Nicoleta Sălcudeanu, Iulian Boldea, Nicolae Leahu, Mircea A. Diaconu, Caius Dobrescu.

Îngreunată puțin de permanenta tensionare ironică a paginilor, lectura este totuși profitabilă și delectabilă în egală măsură. Asistăm la un veritabil turnir critic, o competiție strânsă de concepte, stiluri și formule ilustrative, poate egal îndreptățite. Nefiind un ideolog cultural, ci un critic literar în toată puterea cuvântului, Al. Cistelean nu utilizează o schemă conceptuală pe care s-o aplice rigid, solicitând expres conformitatea cu ea, sau, în caz contrar, penalizarea „disidenților”. Analizând cărțile lui Gheorghe Perian, el chiar simte nevoia să ia distanță față de postmodernismul militant. Perian și Cistelean, nu mai puțin, se plasează în afara... Comitetului Central al postmodernismului: „România e plină azi de tot felul de cete de postmoderniști care ne somează ultimativ să ne convertim măcar în ceasul al doisprezecelea.

Daniel Cristea-Enache
CARTEA ROMÂNEASCĂ

Marca intelenței

Alexandru Cistelean, *Diacritice*, Editura Curtea Veche, București, 2007, 272 p.

E un postmodernism de militantă, cu activiști care pretind să avem și noi faliții noștri; un postmodernism de cult, cu directive și ideologie; un postmodernism, așadar, de esență tare, a cărui propoziție centrală e «trebuie». Printre atâția ideologi și agitatori postmoderniști, Gheorghe Perian e, probabil, singurul postmodern în stare naturală; oricum, singurul care nu practică postmodernismul de amvon, ca pe o religie grabnică; singurul care nu operează prin prozelitism, ci prin toleranță și mai degrabă prin modestia «alternativei» decât prin fanatismul ei. Poate că tocmai de aceea Comitetul Central al postmodernismului nu-l prea iubește, deși e primul autor al unei cărți dedicate *Scriitorilor români postmoderni* (1996). Dar și aceea era o carte fără dogmă postmodernistă, o carte cu concept implicit, suplu, pur operațional și definit în strictă conjunctură analitică. Nu era o carte de propagandă și nici de anexiuni fără capăt.” (p. 187).

La antipodul acestei viziuni reduționiste ce va ajunge, prin I.B. Lefter, la „performanța” de a echivala o generație cu un curent literar sau chiar cu o tipologie, autorul *Diacriticelor* conține generația (fie ea '80 sau '60, căci de altele nu prea discută) ca un *fascicul* de programe și orientări, „cu tensiuni intra-generaționiste nu mai puțin productive decât cele inter-generaționiste”. Luptele intestinale, ca și cele purtate cu predecesorii ori cu succesorii, nu dau un conflict distrugător, de tipul ori/ori. Și divergența poate fi relevantă, nu numai omogenitatea preluată, în mod bizar,

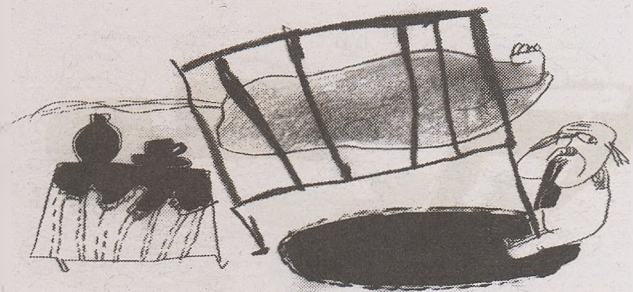
comentarii critice

de la cei mai puriști dintre moderniști. Ca să-l completez pe Alexandru Cistelean, e limpede azi că neomodernismul „șazecist” a fost, el însuși, un modernism sincretic, deloc restrictiv, cătuși de puțin exclusivist. O generație cuprinzând poeți atât de diferiți ca Nichita Stănescu și Marin Sorescu, Leonid Dimov și Ileana Malăncioiu, Ion Gheorghe și Cezar Baltag integrează din necesități de recuperare cultural-istorică diferite modele anterioare, de la Blaga la Ion Barbu și Bacovia: care, la rândul lor, dovedesc pluralitatea modernismului interbelic. Și Arghezi și Barbu sunt moderniști, dar fiecare în *alt fel* modernist, iar polemica dintre ei a fost în primul rând una de poetici. Asemenea prozei, poezia românească a ars etape de evoluție și a recuperat enorme decalaje *avant la lettre*, ce a făcut din fiecare generație o arhivă mobilă de teme și stiluri, modele actualizate și modele latente. La fel se întâmplă și cu lirica „optzeciștilor”: lângă citadini pot apărea și rurali, lângă ironici și parodiști descoperim post-expresioniști, ba chiar și metafizici deghizați. Care anume este, pentru Al. Cistelean, nucleul tare al generației, componenta forte, nu aflăm din aceste pagini de (meta)critică; răspunsul se află, la vedere, în critica lui de poezie, în care Ion Mureșan figurează ca un autor la fel de important ca Mircea Cartărescu.

Revenind la cartea de față, merită subliniată onestitatea criticului de a se referi și la alte puncte de vedere, de a le cita, de a le combate, eventual, cu argumente. Un laitmotiv al *Diacriticelor* îl constituie acea prezumție de ignorare a unor colegi de breaslă care se cred nu doar suverani, ci singuri pe întregul ogor interpretativ. Lecturile „aferențiale”, adamice, „inocente” abundă, într-o discrepanță frapantă cu critica interbelică, pentru care dialogul, și nu monologul, reprezenta regula. Alexandru Cistelean deploră și taxează în numeroase rânduri acest autism generalizat, semnalând cu bucurie excepțiile. E aici, pe lângă miza pe obiectivitatea necesară, și o reprezentare a domeniului interpretărilor ca un *câmp* de (inter)acțiune. Judecățile nu se nasc din vid, ci dintr-o realitate artistică și critică pe care, la rândul lor, o vor influența. Lansarea lor implică o verificare și o confruntare, un dialog care, precizând pozițiile, le poate și nuanța. Spre deosebire de „agitatorii” postmodernismului autohton, Alexandru Cistelean chiar are (similar regretatului Radu G. Teșosu) înțelegerea și gustul diferențierii. Astfel că apar în panorama lui, fără probleme de (imposibilă) omogenitate, un „critic-monah” ca Gheorghe Grigurcu și „un mare ordonator de credite” ca Nicolae Manolescu; „un profet al operei” precum Mircea Martin, ale cărui rezerve sunt exprimate mai mereu „cu mâhnire”, și un analist „exasperant de just” ca Ion Pop. Un critic „înarmat ca un hoplit”, precum Mircea Iorgulescu, și un practicant al „criticii de bine” ca Iulian Boldea. Un comentator cu „predispoziție gentilă”, ca Mircea A. Diaconu, dar și un polemist acerb ca Mircea Mihaieș, prilejuindu-i criticului una dintre formulările sale norocoase: „cei scăpați sunt doar cei cărora nu le-a venit încă rândul”. Un capitol aparte, și mai suculent, al acestei lumi în mișcare, infra- și metaliterare, îl constituie ardelenii, portretizați memorabil de Al. Cistelean. Virgil Podoabă, Aurel Pantea și Alexandru Vlad, balansați între bibliografie și biografia strictă, devin adevărate personaje, proiectate și exploatare ca atare. Iar Nicoleta Sălcudeanu, cu cronicile ei *rele*, de fapt „galante”, cu insolentele sale „cordiale”, e o imagine în oglindă a lui Cistelean însuși. Și pentru unul, și pentru celalalt (colegi, ani buni, în redacția revistei „Vatra”), critica este o formă de creație și un mod flexibil de personalizare. O dialectică fină de empatii și maliții, ca mărci și stimuli de inteligență. Uneori, ce-i drept, Al. Cistelean mai și abuzează, sărind din calambur în calambur și trecând din subtilitate în subtilitate. Dar aceasta, poate, fiindcă nu e de tot convins că le-am și înțeles.

G. Călinescu vorbea undeva despre cei doisprezece oameni de gust, cultivați, hiperrafinați care dau culoare și culoar de artă unei epoci. Pentru acești câțiva receptori ideali pare să scrie Al. Cistelean, cu convingerea intimă că se numără printre ei. ■

comentarii critice

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Din nou Mihail Sebastian (II)

Constantin Trandafir, *Mihail Sebastian. Între viață și ficțiune*, Fundația Culturală Libra, 2007, 348 pag.

CĂRȚI

- N. Porsenna, *Regenerarea neamului românesc*, ediția a III-a, prefață de Gheorghe Penciu, Târgoviște, Ed. Bibliotheca, 2007. 224 pag.
- N. Porsenna, *Antologie de lirică universală*, ediția a II-a, București, Ed. Do-minoR, 2007 (prezentare pe ultima copertă de Laurian Stanchescu). 380 pag.
- Ion Fercu, *Oaspetele*, vol. II, Iași, Ed. Universitas XXI, 2007. 288 pag.
- Vitalie Cliuc, *Sub semnul jaguarului*, București, Ed. Arvin Press, 2007 (versuri). 274 pag.
- Daniela Șontică, *Uitați-vă prin mine*, versuri, desene de Monica Jumătate, Timișoara, Ed. Brumar, 2007 (prezentare pe ultima copertă de Felix Nicolau). 72 pag.
- Marian Constandache, *Un carnaval în infern (scene din viața și moartea poetului necunoscut)*, cu o postfață hidrolică de Ancelin Roseti, localitate nementionată, Ed. Pim, an de apariție nementionat. 80 pag.
- Mariana Neț, *Șocurile cotidianului. Stiluri, gesturi și mentalități*, București, Ed. Ideea Europeană, 2007. 232 pag.
- Oma Stănescu, *În voia vremii*, roman, Iași, Ed. Junimea, 2007 (prezentare pe ultima copertă de Ion Rotaru). 188 pag.

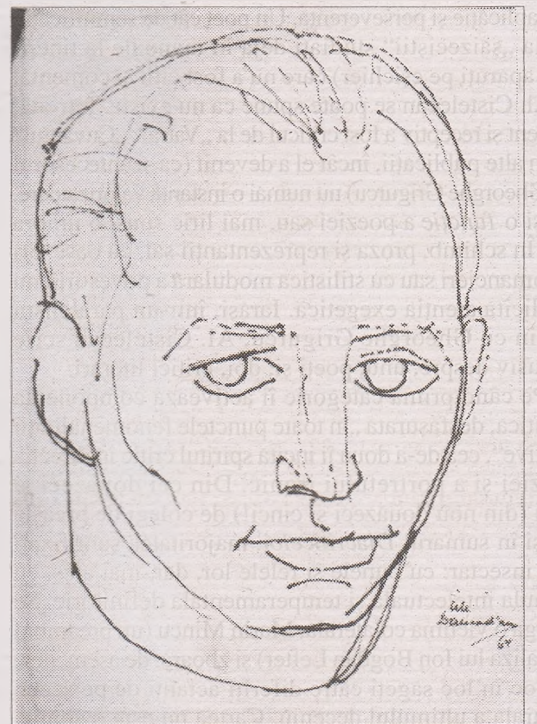
Nimic nu e mai umilitor pentru spirit și mai nefast pentru artă decât o operă partizană, tendențioasă, care vrea cu orice preț să «demonstreze».

FĂRA A SE ÎNSCRIE într-un dispozitiv politic, dar și fără a nega *de plano* dreptul creatorului în ipostază de cetățean de-a avea opțiuni politice, Mihail Sebastian disjunge cu fermitate prestația estetică de cea extraestetică. Vorbele sale se vor un avertisment, dar ele se încarcă de o sumbră profetie. Citindu-le azi, nu putem a nu ne gândi, contrafactual, la un Sebastian făcând bilanțul proletcultismului: „Un lucru este clar: dacă artistul poate, la urma urmelor, să facă politică, opera sa însă nu are în nici un caz acest drept.

Nimic nu e mai umilitor pentru spirit și mai nefast pentru artă decât o operă partizană, tendențioasă, care vrea cu orice preț să «demonstreze». Constrângerea politică anulează libertatea de creație. Dintr-un artist face un complice“. Pentru a urma aceste precizuni ce au intrat în logica desfășurării istorice, într-un chip atât de impresionant: „Nici fascismul, nici hitlerismul, nici comunismul nu au creat nimic în ordine artistică și nu e greu de prevăzut că nici nu vor crea. Libertatea, pe care toată lumea o batjocorește, fie suprimând-o cu cinism, fie rastalmăcind-o cu inconștientă, este o valoare ce se lasă foarte ușor călcată în picioare, dar totdeauna cu teribile sancțiuni morale. Aștept cu melancolie, dar și cu secretă satisfacție, să văd cum toți cei care trădează astăzi condeii lor de scriitor, pentru a obține în schimb o carte de membru, o insignă și un imn, vor plăti într-o zi, în fața propriei lor conștiințe, această trădare“. O anxietate, poate că reflex al sensibilității sale particulare, poate că de ancestrală sorginte, pune stăpânire nu o dată pe autorul *Accidentului*. Îngăduindu-i a intui fără greș „o demență bine organizată“ ce se profilează la orizont, „un dezastru“ pe care exclusiv intelectualii „naivi“ speră să-l poată opri: „Nimeni nu mai știe încotro merge, nimeni nu mai știe ce așteaptă. Ne aruncăm orbește în toate aventurile posibile – și nu găsim nicaieri un petic de pământ ferm. Ne agățăm de diverse simulacre, de diverși trimiși providențiali, de diverse formule salvatoare. Toate se destramă, toate se descompun. Ceea ce acum este un ideal, va fi peste cinci minute o deziluzie, iar peste un sfert de oră un păcat. Din eroare în eroare, din pacăleală în pacăleală, din exasperare în exasperare, fugărim mereu o năluca ce ne scapă printre degete, când ne închipuim că am prins-o“. Propoziții peste care cade umbra grea a istoriei anticipate... Așadar cum ne-am putea imagina că pe acest Sebastian al anilor '30, prevestitori de furtună, pe Sebastian cel adevărat, imun la îndotrinarile mistificatoare, l-ar fi putut accepta forurile ideologice de pînă-n 1989, care își permiteau a ne livra, ca și în cazul, bunăoară, al altui brăilean celebru, Panait Istrati, doar o variantă a sa trunchiată, convenabilă sub unghi propagandistic?

Momentul 1996, cel, după cum spuneam, al publicării *Jurnalului*, încinge iarăși dezbateră, pe coordonate, în fine, necenzurate, făcînd într-un fel legătura cu deceniul patru. Fără a-și dezminți în ansamblu ținuta de înaltă intelectualitate, plutirea înțeleaptă peste involburările timpului, Mihail Sebastian are în ultimele file ale acestei opere de căpetenie linii de-o anume ambiguitate, cînd încearcă a justifica vandalismele militarilor sovietici „eliberatori“ și preconizează o revanșă cruntă împotriva Germaniei („Numai exterminarea totală a Germaniei ar putea răscumpăra pe o balanță ideală a Justiției – tot sau măcar o parte din ce s-a întîmplat“). E, negreșit, un punct vulnerabil al judecății sale. Diaristul face un efort lăuntric pentru a-și armoniza cît de cît satisfacția resimțită la înlăturarea cîrmuirii antonesciene cu realitatea crud decepționantă a noilor invadatori care cer ceasurile și portofelele trecătorilor, pun mîna pe mașini, jefuiesc magazinele și locuințele. Iată o semirecunoaștere crispata: „E o lume fără rafinament. Tot ce am iubit, discreția, eleganța morală, ironia, respectul ideilor, sentimentul estetic al vieții sunt imposibile într-o asemenea lume, care rezolva alte probleme mai imediate: foamea, frigul“. Sau desparțirea dezolată de *România liberă*, unde colaborarea sa „s-a terminat înainte de a-mi fi angajat acolo semnătura“. Cu un aspru accent salutar: „Ar fi fost imposibil sub un regim de comitete secrete. Imbecilitatea

îndotrînată e mai greu de suportat decât imbecilitatea pură și simplă“. Dar controversile se așează și pe planul etnic, data fiind originea iudaică a lui Mihail Sebastian. Conștiințele unora dintre coreligionarii săi devin sensibile la extrem, repudiînd o seamă de mărturii strict personale ale scriitorului, o anumită superficialitate în tratarea evenimentelor grave și, nu în ultimul rînd, păstrarea relațiilor sale cu prietenii care l-au „trădat“, precum Mircea Eliade. S-a ajuns chiar la un soi de „gelozie“ a suferinței specifice, reflectată în musturarea unor analiști, între care Michael Finkenthal, adresate lui Gabriel Liiceanu, care și-a permis a sugera o similitudine între frustrările și marginalizarea sa sub comunism și victimizarea lui Sebastian în perioada războiului, numit (nu chiar blasfemic, am zice noi!) *mon frère*. Să semnifice departajarea zguduitoră a tragediei ale secolului XX după criteriile de clasă ori de naționalitate, tentativa de-a instaura pe tărîmul lor tabere ce se măsoară suspicios, altceva decât o zădărnice? Avem impresia că nu! Și N. Manolescu, după cîte ne amintim, s-a văzut declarat un antisemit la fel de fictiv. Nici subsemnatul n-a scăpat de-o învinuire analoagă, pe cît de neașteptată pe atît de nedreaptă, în setul de „argumente“ al căreia figurau simple nuanțe de apreciere moralistă, tușe de

Desen de Cik Damadian

interpretare literară. Există, din păcate, „un antisemitism“ iscat practic din nimic, care n-ar putea decît alimenta antisemitismul real. Antisemiții nu pot decît ricana cu satisfacție la intrarea în joc a antisemiților fabricați. Oare pentru a sluji o cauză dreaptă trebuie neapărat să mobilizăm afectele exacerbate, complexe deformatoare, predispuse la exagerări? Oare pentru a sancționa realități terifiante e nevoie ca în marginea lor să producem fantezii? *Cui prodest?* E incontestabil că orice impuls habotnic, ca orice strădanie de tabuizare nu pot decît prejudicia atît percepția corectă a valorii estetice, cît și a celorlalte valori angrenate în discursul consacrat unui creator prin natura lucrurilor aparținînd unui popor și îndeobște și unei confesiuni. Să subliniem că asemenea derapaje nu pot decît contraveni mentalității luminate, de tip exemplar occidental, lealității straine de partipriuri și recriminări injuste a lui Mihail Sebastian.

Cartea „de recitare“ a lui Constantin Trandafir, elaborată cu „destulă rigoare“ dar și „eseistică“, înfățișînd o „voiață de libertate bine distribuită“ în analiză, după cum singură se califica, ni se pare cea mai interesantă dintre cele ce-l au ca obiect pe importantul scriitor cu prematur și tragic sfîrșit. I-am reproșat totuși caracterul prea sumar, insuficient al considerațiilor asupra „meandrelor receptării“ lui Mihail Sebastian în stricta contemporaneitate. Ar fi fost binevenită o mai mare dezvoltare a acestui capitol, în definitiv cel mai fierbinte, întrucît implică în materia sa subiectul scriitorului evocat și subiectele noastre în reciprocă oglindire. Tema rămîne, desigur, cu ușile deschise. ■

Despre participarea lui Mihail Sadoveanu la francmasoneria interbelică românească se vorbește mai mult cu aproximații, cu simplificări de informații venite nu întotdeauna din surse autorizate și credibile.

F

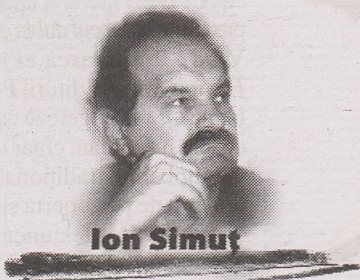
GREU DE bănuț că Mihail Sadoveanu (1880-1961) a avut o destul de agitată viață secretă, mai agitată decât viața publică, aceasta din urmă mai bine cunoscută printr-o activitate literară notorie, de o productivitate inegalabilă, dar și printr-o prezență academică îndelungată (Sadoveanu a fost primit în Academia Română în 1921 ca membru titular, după ce fusese membru corespondent din 1916, adică

de la vârsta de 36 de ani). Pe deasupra, pactul politic cu regimul comunist i-a adus, din 1948 și până la moarte, onoruri publice de mare vizibilitate. Există însă în biografia sa și o dimensiune ocultă, inaccesibilă profanilor, închisă sub pecetea discreției.

Activitatea sa de francmason ascunde inițiative benefice, conflicte interne și promovări de principii, posibil a fi probate prin documente ce nu se află la îndemâna tuturor. Despre participarea lui Mihail Sadoveanu la francmasoneria interbelică românească se vorbește mai mult cu aproximații, cu simplificări de informații venite nu întotdeauna din surse autorizate și credibile. O altă categorie de comentarii provine din rândul criticilor speculativi, iubitori de mistere sau ritualuri și pasionați de enigme sau inițieri obscure, ascunse în textele prozatorului. În toată perioada comunista francmasoneria a fost un subiect interzis. Îmi amintesc că, pe vremea când eram redactor la revista „Echinoc”, am făcut o anchetă printre istoricii literari despre actualitatea operei sadoveniene, sub titlul *Fenomenul Sadoveanu*, începută în numărul 2 din 1977. Mi-a trimis o colaborare, un răspuns, și Savin Bratu, care avea să moară la cutremurul din 4 martie 1977. Un paragraf din textul său critic a fost cenzurat la Direcția Presei, pentru că se referea, aluziv, la ecourile francmasoneriei în proza sadoveniană, adică, în mod special, la *Creanga de aur* (1933). Ca student și istoric literar în formare nu știam nimic despre acest subiect, dar vedeam că este tabu. Oricât m-am străduit să mă informez în această direcție, am dat numai de opreliști, în bibliotecă sau în orice alte surse de informare. Nici una din numeroasele cărți și nici unul din și mai numeroasele articole publicate despre Mihail Sadoveanu în toată perioada comunistă nu pomenesc, măcar în treacăt, acest subiect. Am recuperat după 1990, din arhiva mea, fragmentul cenzurat din răspunsul lui Savin Bratu și am scris primul articol pe această temă, *Sadoveanu francmason*, chiar cu acest titlu, în numărul 16 din 18 aprilie 1991 al „României literare”. Nu aveam nici o documentare suplimentară, singura certitudine și singurul punct de pornire fiind vechiul articol al lui Savin Bratu. De câțiva ani, nu mai mult de zece, s-a scris mult pe acest subiect. Specialistul în decriptarea simbolurilor și scenariilor francmasonice din opera sadoveniană este Radu Cemătescu, care a publicat mai multe studii serioase, îndeosebi în revista „Luceafărul”.

Dar problema francmasoneriei lui Sadoveanu cuprinde două aspecte: unul de istorie literară, necesitând lămurirea secvenței biografice pro-masonice a lui Sadoveanu, și altul de hermeneutică, însemnând interpretarea prozei prin prisma acestei înrâuriri. Curios este că, până de curând, s-a făcut mai mult în al doilea sens, legat de interpretarea operei, decât în primul, privitor la biografia sadoveniană. Iată de ce este salutară apariția volumului *Mihail Sadoveanu francmason*, semnat de Horia Nestorescu-Bălcești și apărut în 2007 sub patronajul Centrului Național de Studii Francmasonice. De acum încolo, nu mai avem voie să vehiculăm aproximații, bănuț și simplificări. Horia Nestorescu-Bălcești aduce toate precizările necesare într-un subiect atât de tentant, dar atât de rău cunoscut: biografia masonică a lui Mihail Sadoveanu.

Prozatorul participă neobișnuit de febril la o istorie încurcată și frământată a francmasoneriei, afectată de numeroase dispute interne, fracțiuni și tendințe de federalizare. Încerc să redau pe scurt întâmplările la care participă Mihail Sadoveanu, folosindu-mă de informațiile furnizate de Horia Nestorescu-Bălcești. Sadoveanu datorează inițierea lui Grigore Ghica, foarte bun prieten, care îl introduce în ianuarie 1927 în loja „Dimitrie Cantemir”, constituită la Iași, avându-i alături, printre

Ion Simuț

Sadoveanu francmason

Horia Nestorescu-Bălcești, Mihail Sadoveanu mason, Centrul Național de Studii Francmasonice, București, 2007, 148 p.

alții, pe scriitorii Mihai Codreanu și Păstorel Teodoreanu. În anii 1928-1929 devine Mare Mastru al Marii Loji Naționale din România. Străbate într-un timp foarte scurt ierarhia internă: într-un singur an, din februarie până în mai 1929, trece de la gradul 18 la gradul 33 și devine membru activ al Supremului Consiliu de Grad 33 și Ultim al Ritului Scoțian Antic și Acceptat din România. Mihail Sadoveanu devine o prezență din ce în ce mai pregnantă în viața masonică din România. După cum ne informează Horia Nestorescu-Bălcești, Sadoveanu participă, în 1930, la inaugurarea Templului Masonic din București și la semicentenarul fondării Marii Loji Naționale din România. Un moment crucial în evoluția lui ca autoritate masonică influentă îl constituie anii 1929-1932. Funcționa nefast concurența dintre Marele Orient al României (MOR) și Marea Lojă Națională din România (MLNR). După Unirea din 1918, lojile transilvănene, ce fuseseră în obediența Marii Loji Simbolice din Ungaria, stau în expectativă, până în 1929, când trec de partea MOR, însă fără a se realiza adevărata conlucrare. În 1930, Marea Lojă Simbolică din România, cu sediul la Brașov, se federalizează cu MLNR, iar Mihail Sadoveanu devine Pro Mare Mastru al MLNR și Președinte al Federației Lojilor Simbolice Scoțiene. Scriitorul se află la începutul unei politici de unificare a francmasoneriei din România, proces complicat în care se cheltuiesc multe energii și se nasc adversități. În 1930, MLNR este recunoscută de către Marea Lojă Unită a Angliei – ceea ce înseamnă un succes. În 1932 se planuiește federalizarea celor două mari loji tradiționale din România: MLNR și MOR. Se pregătește un Convent și o Constituție comună. Noua Constituție va fi adoptată și promulgată în 3 decembrie 1932 de către Pro Marele Mastru Mihail Sadoveanu. Prin ea se statuează că MLNR „este o putere masonică suverană, independentă, autonomă și singură în drept a conduce și a administra Lojile cuprinzând cele trei grade simbolice”. Marile Loji care s-au federalizat anterior primesc denumirea de „rituri”, ceea ce va trezi nemulțumiri. Se iscă un conflict între Mihail Sadoveanu, ca Președinte al Federației Lojilor de Rit Scoțian Antic și Acceptat din cadrul MLNR și principele George Valentin Bibescu ca Mare Mastru al MLNR. Ca urmare a acestui conflict, în care este implicat și Jean Pangal, Suveranul Mare Comandor, MLNR se divide. Federalizarea aduce prejudicii, iar Federația Francmasoneriei Române Unite, ratificată la 15 aprilie 1934, poartă dispute după dispute. Efortul

comentarii critice

de armonizare a părților, făcut de Mihail Sadoveanu, nu are efectul scontat, pentru că „el însuși a generat și a patronat aceste frământări”, după cum afirmă Horia Nestorescu-Bălcești (p. 17). Intenția lui de a da „o îndrumare națională” unitară tuturor variantelor de francmasonerie se lovește de orgolii, provoacă sciziuni și regroupări, până în februarie 1937, când toate organizațiile politice, masonice sau de orice fel sunt suspendate de către guvern, pregătind dictatura regală. Dar Mihail Sadoveanu a avut aproximativ trei ani (1934-1937) satisfacția de a conduce, ca Mare Mastru Federal, Francmasoneria Română Unită, deținând în continuare și demnitatea de Mare Mastru al MLNR. Însă disidențele au fost multe, destule loji rămânând pe dinafara obedienței față de Federație și chiar înverșunându-se împotriva lui Sadoveanu. O parte din MLNR, sub conducerea principelui George Valentin Bibescu, rămâne pe dinafara Federației. Se pare că Mihail Sadoveanu este într-atât de detestat pentru acțiunile lui de unificare sau federalizare a lojilor masonice încât se vorbește că ar fi avut loc „arderea în efigie” a portretului său de către conservatorii neobedinenți Federației (p. 20). Cu toată filosofia păcii universale, a interesului abstract și a nonviolentei pe care o propagă, viața masonică la care Sadoveanu participă cu atâta ardoare este departe de a fi pașnică, lipsită de patimi personale.

Dincolo de aceste ciocniri nu o dată violente între liderii masoneriei românești, încercând să se anuleze reciproc sau să se (in)subordoneze unii altora, Mihail Sadoveanu a încercat să promoveze public principiile adevărate, curate, idealiste, ale masoneriei. Ziarul „Adevărul” din 9 iulie 1933 reproduce opinia lui Mihail Sadoveanu despre „purificarea masoneriei”, atât pe cale individuală, cât și la nivel de grup și ceremonial: „Datoria Maștrilor conștiinței este să ridice instituția către noblețea ei firească, nu s-o adapteze la practicile locale și s-o ofilească, făcând din ea o parodie” (p. 35). Numai o masonerie purificată poate aspira să purifice societatea românească: „Masoneria ar avea, prin urmare, în primul plan rolul de disciplinare și de înfrânare a individului, de înnobilitare, de sfințire a inteligențelor. (...) Nu ne lipsesc Legile, nu ne lipsesc bogățiile, nu ne lipsesc competențele; ne lipsește cea de educație cetățenească absolut necesară pentru a valorifica ce avem. Legile se calcă, bunul plac, hatărul și interesul personal sunt motorul secret al vieții de toate zilele. Ne trebuie oameni! Acesta e elementul cel mai prețios în viața unei națiuni. Nu bani, nu legi, ci oameni în adevăratul înțeles al cuvântului.” (p. 34); „Hotărârea de a servi Patria cu demnitate trebuie să stăpânească neconținut atmosfera acestei mici colectivități” (p. 35). Crezul masonic sadovenian și-a rezumat esența în patru principii inalienabile: credința în Dumnezeu, devotament față de Patrie și Rege, respectul familiei și al legilor țării, preocupări de ordin național (p. 53).

Pe lângă acestea există nuanțe și variabilități, în jurul idealului de emancipare a inteligenței și de construcție a unei personalități libere. Alte valori masonice adesea invocate sunt spiritualismul, munca, toleranța, onoarea, disciplina, legalitatea, științele și artele, pacea, tradiția națională. Sunt valori generale, colective, universale, dar dincolo de ele există o accepție strict individuală a masoneriei. Într-un interviu publicat în „Adevărul” din 16 iulie 1933, *De vorbă cu Mihail Sadoveanu despre Masonerie și ultimul său roman*, scriitorul dezvăluia faptul că îi e ușor să răspundă la întrebări „cu caracter exterior și practic”, dar dincolo de ele există o trăire intimă a masoneriei: „Nu se poate răspunde la întrebările cu caracter personal și inițiativ. Cum înțeleg eu Dumnezeu și nemurirea sufletului, problemele vieții și morții, destinul meu, scopul vieții, noblețea progresivă a speciei, toate acestea alcătuiesc acel domeniu al esoterismului în care fiecare individ, cu sufletul și conștiința sa, alcătuiește o lume aparte și o problemă. În lumina unor asemenea preocupări intime, care sunt aproape intransmisibile, am scris ultima mea carte menită să apară la toamnă. E un roman cu titlul: *Creanga de aur*” (p. 41-42). Volumul lui Horia Nestorescu-Bălcești dezvăluie în anexe ritualurile de inițiere, simbolurile și valorile implicate (înțelepciunea, puterea, frumusețea) în primirea în ordinul scoțian a celor trei grade masonice: discipol, companion și maestru. E o sursă absolut necesară pentru cine vrea să înțeleagă secretele operei sadoveniene din perioada masonică.

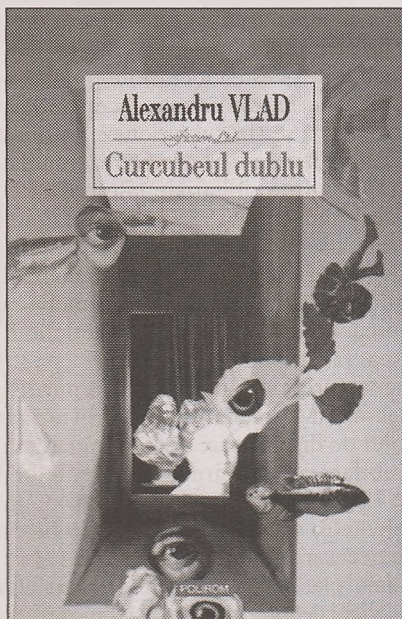
comentarii critice

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Între două lumi

Alexandru Vlad, *Curcubeul dublu*, Editura Polirom, Iași, 2008, 298 pag.

CĂRTI

- Bujor Nedelcovici, *Opere complete*, 5, cuprinde „Jurnal infidel” 1987-2001, Editura Alfa, București, 2007, 822 p.
- Ioan Holban, *Literatura română subiectivă de la origini până la 1990. Jurnalul intim. Autobiografia literară*, Iași, Tipo Moldova, 2007, 322 pag.
- Marin Mincu, *O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea*, de la Macedonski la Cristian Popescu, Editura Pontica, Constanța, 2007, 1182 p.
- Tatiana Covor, *Operație de rutină*, „manuscrite din a doua viață”, Editura Ramuri, Craiova, 2007, 123 p.
- Alexandru Mica, *Feodor Mihailovici Dostoevski, de la realismul autentic la realismul fantastic*, eseu monografic despre viața și universul creației artistice, Iași, Ed. Junimea, 2007, 556 pag.
- Magda Ursache, *Pe muchie de hârtie*, eseuri atipice, București, Ed. Ideea Europeană, 2007, 196 pag.
- Victor Sterom, *Sintoniile*, (versuri; prezentari pe ultima copertă de Constantin Trandafir și Lucian Gruiă), Ploiești, karta-Graphic, 2007, 58 pag.
- Cornel-Constantin Ilie, *Între Bellu și Montparnasse. Români celebri în fața morții*. Dicționar, imagini, testamente. Editura Historia, București, 2008, 240 p.

stilul este cu siguranță cel al unui prozator (mare, mă simt, imediat, obligat să precizez), dar faptele relatate aparțin, de cele mai multe ori, unei realități nonfictive, adeseori lesne de identificat în turbionul mediatic al tranziției.

CĂRUI GEN literar îi aparține o carte precum *Curcubeul dublu* de Alexandru Vlad? Publicarea ei în colecția *Fiction Ltd.* a Editurii Polirom este în măsură să sugereze că este vorba despre un roman, chiar dacă –deloc întâmplător – tradiționala precizare lipsește de pe copertă și din pagina de gardă. Confesiunea apăsată la persoana I singular și multiplele semne ale unui cotidian cât se poate de concret trimit cu gândul la o scriere autobiografică (jurnal nedat? memorii?), chiar dacă echivalența narator = Alexandru Vlad nu este una strict obligatorie, mai ales din perspectiva unui cititor deloc familiarizat cu biografia prozatorului clujean. Ciudatul conglomerat epic mai conține pagini de publicistică pură (cu ieșiri cât se poate de concrete în stricta actualitate politică și socială), meditații asupra timpului prezent, din perspectiva civilizației noastre tradiționale și chiar... câteva poeme. Stilul este cu siguranță cel al unui prozator (mare, mă simt, imediat, obligat să precizez), dar faptele relatate aparțin, de cele mai multe ori, unei realități non-fictive, adeseori lesne de identificat în turbionul mediatic al tranziției.

Ceea ce individualizează scrisul lui Alexandru Vlad este, banal spus, formidabila adecvare a stilului la conținut. Cu eleganța naturală, fără nici un pic de ostentație, prozatorul reușește să transpună în scris toate octavele vieții. Finețea observației, subtilitatea analizei, moralismul implicit sau explicit, umorul abia schițat își găsesc formulele ideale de a fi puse în pagină. Fiecare cititor urmărește cu sufletul la gură dezvoltările epice de sub semnatura acestui autor al cărui stil foarte intim de comunicare îi lasă impresia că este singurul interlocutor privilegiat. De altfel, toți comentatorii prozei lui Alexandru Vlad s-au arătat uimiți de eficiența comunicatională a acestui surprinzător prozator. Pe ultima copertă a volumului *Curcubeul dublu*, trei importanți scriitori din generații diferite (Norman Manea, Radu G. Teșosu și Horea Poenar) ajung, fiecare cu vorbele sale, cam la aceleași rezultate de sinteză, în urma analizei scrisului lui Alexandru Vlad. Reproduc opinia lui Radu G. Teșosu din rațiuni mai degrabă sentimentale: „Prozele lui Alexandru Vlad sunt produsul unei mari subtilități a observației. Rafinamentul notației, de o stranie austeritate poetică, produce secvențe și detalii admirabile ce presupun în egală măsură finețe stilistică și psihologică”.

Noul volum nu face excepție de la regulile generale, care dau specificitate scrisului lui Alexandru Vlad. Aceeași finețe a observației dublată de un bun-simț al judecății și de o mereu surprinzătoare prospețime a notației. Toată logica volumului se întemeiază pe un balans continuu între „două lumi”: vis/realitate, tinerețe/bătrânețe, satul tradițional/satul postmodern, urban/rural, valorile tradiționale/valorile(?) postmodernității. Simpla înșiruire a acestor dublete antitetice face clară miza etică a cărții, reflexivitatea de factură eseistică, menită să dea greutate prozei propriu-zise.

Satul de azi a dobândit un chip hidos, mai ales în raport cu imaginea sa ancestrală. Noile edificii kitsch, cu scările lor de beton „care crapă, de parcă scara ar vrea să divorțeze de edificiu” în fața cărora apar uneori bătrâni dezorientați, îmbrăcați ca pentru un grotesc bal mascat fac parte dintr-un cotidian recognoscibil în orice colț al României. Cei mai tineri își anunță prezența în sat prin boxele scoase în curte pentru ca manelele să se audă viguros, până departe, sau prin mașinile *second hand* care stârnesc panică pe ulițe și din care răsună același glas plângăcios al lui Florin Salam. Nepoții veniți de la oraș și crescuți în atmosfera jocurilor PC și a desenelor animate stârnesc perplexitate prin agresivitatea excesivă și teribilismul comportamental. Un mod de viață perpetuat vreme de sute de ani este pe cale să moară definitiv, sub loviturile de precizie chirurgicală ale postmodernității. *Mutatis mutandis*, *Curcubeul dublu* poate fi citit și ca o versiune literară a faimosului eseu al lui H.-R. Patapievic, *Om recent*. Când cele două realități antitetice sunt puse față în față, opțiunea autorului este cât se poate de clară: „Ce lipsește? Răgetul vitelor seara, când veneau de la pășune, felinarul din grajd la

ora mulșului, cântecul cocoșilor înainte de a se crăpa de ziuă, scârțâitul cumpenelor de fântână când se adapau vitele, zgomotele unui mecanism în stare de funcționare. Ori sentimentul că toate lucrurile sunt în cursul timpului, nu în afara lui?” Ce s-a câștigat astăzi când s-au pierdut toate acestea? Nimic. Totul a fost pervertit, vechiul sat s-a ofilit, aproape la propriu, și în locul lui s-a născut o realitate hidoasă. Alexandru Vlad are puterea să o descrie în cuvinte puține, dincolo de care este însă ușor de intuit întreaga dimensiune a grozăviei: „Din casele acelea vechi ieșeau fete tinere, pe care le așteptam cu respirația tăiată, simțeam mirosul de mătase încinsă cu fierul de calcat. Din casele acestea noi (deja vechi, de fapt) ies oameni bătrâni. Pe lângă ele s-a adunat un morman de obiecte inutile, colecționate în ideea că oricând e necesară o depanare, o improvizație. Vestimentația e scăpată de sub control, se poartă second-handurile de familie, hainele de lucru de pe șantier, hainele fistichii trimise de copiii de la oraș, fostul costum de mire, fosta uniformă de milițian. Dacă satul acela nu mai există, copilăria cum să mai existe? Îi lipsesc reperele vizuale, auditive, mirosurile”.

Alexandru Vlad (n. 1950) este un scriitor optzecist. Până cu nu prea mulți ani în urmă, optzecismul era considerat un fel de „nou val” în literatura română (chiar era, prin raportare la literatura noastră postbelică de până la el), iar reprezentării săi s-au bucurat multă vreme de apelativul de „tineri scriitori”. Chiar dacă între timp au apărut alte generații de scriitori, grație rupturii pe care au produs-o în paradigma noastră literară din anii comunismului, poezii și prozatorii lansați în deceniul nouă al secolului trecut au încă o prospețime perfect compatibilă cu atributul „fânăr”. Biologia însă funcționează după alte reguli decât literatura. Părul unora s-a mai albit și/sau s-a cam rărit, unii au devenit în anii din urmă bunici, toți privesc uimiți spre înspăimântător de apropiata bornă care marchează împlinirea a șazeci de ani de viață. Între tinerețe și suflare și realitatea biologică se naște o prăpastie ignorată de cei în cauză, pe care însă viața cotidiană o aduce brutal în actualitate, în circumstanțe dintre cele mai neașteptate. Un banal fapt divers poate dobândi, din această perspectivă, nebanuite dimensiuni existențiale: „Ne uităm cu uimire la ridurile celor de-o vârstă cu noi; imediat ce rămânem singuri, ne detașăm de propriul trecut ca de un bagaj prea greu și încercăm o senzație de imponderabilitate atemporală. Până într-o zi, când controlorul de bilete ne spune în tramvai, de față cu toată lumea: «Unchiule, biletul acesta e greșit perforat. N-aveți cumva prin buzunar un altul?»” Iată un mod cu totul inedit de a lua act de faptul că tinerețea nu este veșnică. Umilința personajului aproape că arde urechile cititorului. Autorul are, odată în plus, capacitatea de a decupa din realitate secvențele cele mai ilustrative și de a le expune simplu („cu stranie austeritate poetică” – Teșosu), fără comentarii inutile, lăsându-i lectorului său misiunea să poarte pe umeri întreaga lor greutate existențială.

Pentru a reveni, în final, la prima întrebare a acestui comentariu, nu pot să nu citez o confesiune a autorului mai mult decât elocventă pentru modul în care înțelege raportul dintre realitate și ficțiune, în existența sa socială și literară. „Am uneori impresia că personajele mele năvălesc în viața mea reală, așa cum vecinii uneori se insinuează în textele mele. Sărăcia fanteziei? Dar de ce trebuie să fie fantezia mai bogată? Nu ajunge să ștergem granița între realitate și ficțiune? Ciudat însă cum persoanele care devin personaje își pierd ceva din concretețea lor diurnă. Ca niște fotografii retușate, ce reușesc să compromită într-o măsură și originalele. Au un aer de *déjà vu*, ca niște pagini citite a doua oară, ca păsările marcate și lăsate în libertate”.

Puține cărți dintre cele citite în ultima vreme mi-au plăcut precum *Curcubeul dublu* de Alexandru Vlad. Aflată la frontiera dintre proză, memorialistică și eseu, combinând cu naturalețe densitatea ideatică, profunzimea trăirii și rafinamentul stilistic, cartea este definitorie pentru literatura unuia dintre scriitorii foarte importanți de astăzi, din păcate nu foarte răsfățat de critica literară. ■

a c t u a l i t a t e a

Constantin Toiu

PREPELEAC

Servituțiile iubirii

20 decembrie 1957. Discuție despre F. care vrea o aventura nouă. S-a plictisit. Este nervoasă. Urâtenia ei o alarmează. Pentru o femeie, pauzele astea de iubire sunt grele, - unei frumoase nu-i pasă, mai așteaptă nițel, o săptămână, două, și vine ea, ocazia...

Dar pentru o femeie urâtă, lipsa asta a unei legături amoroase este prapăd...

Amicul V. mi se destăinuie. Și ce aflu eu despre... servituțiile iubirii, în cazuri ca acestea, mi se pare un chin, un canon. V. este un om delicat cu femeile, mai ales cu cele fără, lipsite de vreo atracție.

Astfel, el îmi povestește ce i se întâmplă lui când are de a face cu o asemenea criză...sexuală.

Nu poți avea o discuție rațională, fără să nu te târască în obsesia ei... „Ia-mă - face - fă cu mine ce vrei (auzi!), te doresc la nebunie.“ - el o respinge ușor-ușor, ea insistă, la un moment dat spune tare că dacă el nu vrea, înseamnă că-i homosexual, chestii de-asta. Și, zice, că-i vine să zică ei bine sunt! numai să scape de ea, dar tipa e în stare să umple a doua zi tot orașul.

Nu-i o soluție, nu merge.

Deșteaptă foc cum este și sensibilă, o pictoriță talentată V. încearcă să apeleze la rațiunea ei,... - iubirea, zice, nu e cum ai bate din palme, trebuie timp, timp, - și ea râde *ce timp, când arzi de dorință*, cum ardea dânsa, ... în loc să (și spune verde ce), iar el spune călma, călma, călma, - să se potolească. De unde!...

Am spus că amicul meu este atent cu femeile, caută să le între în voie - îi reproduc argumentele: că el nu poate să se îndrăgostească oricum, repede, așa-i făcut el, se roagă de ea să fie crezut (minte el, mai abitir decât mine) să lase ea ceva timp să-i mai treacă puțin, poate că încet-încet îi vine și lui... chef, da, așa spunea, chef, ca și când ar fi fost vorba de vreo beție...

- Bine, zic, dacă aș fi în locul tău... știi ce aș face?...

- Ce-ai face tu dacă ai fi în locul meu,... să te vad.

- Aș spune că... sunt logodit... așa aș spune, și că nu este moral...

- Poftim, ce-i trece dumnealui prin minte - ei și? - păi pe femeile urâte le ațâță totdeauna când un bărbat e logodit cu alta, o întărește ideea că i-l fură celeilalte, mă-nțelegi?...

- Înțeleg, înțeleg, se-ntâmplă, mă dau batut.

- Dar știi cum am scăpat eu o vreme de pictoriță?...

- Cum? am făcut intrigat.

- Am lasat-o să mă picteze. La propunerea ei. Într-o zi.

Să mă facă așa cum își închipuie ea, - tăcu un moment, scotocind în minte, - și răsă pentru prima dată de când povestea.

- Te-a pictat, carevaszică...

- Exact. Dar portretul nu mi l-a dat. A rămas la ea. Colecție, zice.

- Și nu ți l-a dat...

- Cum zici.

- Mă facuse,... știi cum?...

- Cum? zi o dată!

- Un Apollo... cu muzicuță!

- Cum?...

- Apollo cântând la muzicuță,... una de-aia, de bălci, știi.

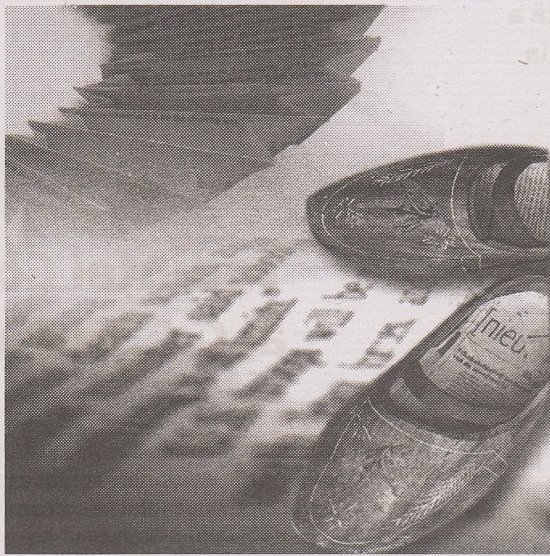
- În rest, Apollo, Apollo, numai ca avea mutra mea, cam zbanghie... și în loc de via de vie clasică acoperind sexul,... un strugure, dom'le, un ciorchine negru cam două-trei kile, un Hamburg frumos care astupa locul unde de obicei arată bărbăția...

Era un tablou splendid. Chestia cu muzicuța era o idee nostimă. Simbolul artei kitsch în plină virilitate. Nu e mai interesant decât o bestială împreună?... Ce zici?...

- O fi, am zis; dar F. alta voia.

- Vezi, spuse, totdeauna iese altceva... ■

Informație jurnalistică

NELE TRANSFORMĂRI ale știrilor transmise de agențiile de presă sînt instructive, puțin fi folosite ca exemple negative deopotrivă pentru cursurile de traducători și pentru cele de redactare jurnalistică. Din ambele puncte de vedere este util un exercițiu de reconstituire a originalului deformat de traducerile sfîngace și de rescrierile confuze.

Cu câteva luni în urmă - în 12 octombrie 2007 - a

fost adusă la cunoștința publicului românesc vestea că scriitoarea Doris Lessing a primit Premiul Nobel pentru Literatură. Cum o asemenea informație nu părea a satisface presupusul interes al cititorilor pentru superlative - o informație culturală fiind considerată atractivă doar dacă are atingere cu Cartea Recordurilor -, faptul brut a fost împachetat, chiar de către agențiile străine de presă, în câteva formule publicitare. Logica lor - oricum destul de sumară - s-a pierdut cu totul în traducerile și prelucrările autohtone. În *Evenimentul zilei*, sub titlul „Nobelul merge la Londra“ și subtitlul „Doris Lessing este cel mai în vîrstă scriitor distins cu acest premiu“, se afirma că autoarea este „a 11-a femeie laureată cu această distincție și a 34-a din istoria Nobelului“. Formularea e destul de derutantă, fiind mai greu de înțeles (cel puțin la prima lectură) cum cineva poate fi simultan a 11-a femeie laureată cu premiul Nobel și a 34-a din istoria premiului Nobel; opoziția pare să se creeze fie între „laureată“ și „din istoria“, fie între a 11-a femeie și a 34-a. De fapt, textul românesc făcea eroarea de a nu distinge clar între Premiul Nobel pentru Literatură și ansamblul premiilor Nobel.

La fel de neinspirată era o altă redactare (din *România liberă*), cu titlul „Doris Lessing, Nobelul surpriza“ și subtitlul „În vîrstă de 87 de ani, romanciera britanică le-a suflat premiul autorilor consacrați“ - în care calchierea sintaxei englezești (atributul izolat la început de frază) coexistă cu colocvialismele românești (*le-a suflat premiul*) și cu implicația, totuși discutabilă, că romanciera nu face parte nici măcar din categoria *autorilor consacrați*. Textul ne informa, în continuare, că „Scriitoarea britanică Doris Lessing

este cea mai în vîrstă persoană și cea de-a 11-a femeie care primește această distincție“. În acest caz, secvențele puse pe același plan păreau să creeze un contrast între termenii *persoană* și *femeie*, sau între clasificările „cea mai în vîrstă“ și „cea de-a 11-a“.

Formularea din *Ziarul de Iași* - „Cea mai în vîrstă persoană care a cîștigat Nobelul pentru literatură, Lessing a fost doar a 34-a femeie laureată cu premiul care se acordă din 1901 și a 11-a femeie care a cîștigat distincția literară“ - e traducerea neprofesionistă, cuvînt cu cuvînt, a știrii difuzate de agenția de presă: „The oldest person to win a Nobel for literature, Lessing was only the 34th female laureate since the prizes began in 1901 and the 11th woman to take the literature award“ (uk.reuters.com). Incapacitatea de a transpune textul în română se manifestă prin topica nefirească (din nou, atributul izolat antepus), prin aberația folosirii unui perfect compus pentru un enunț descriptiv atemporal („a fost“), precum și prin derutantul *doar*: toate, elemente doar aparent echivalente funcțional în cele două limbi. În plus, într-o singură frază, aceeași realitate pare a fi desemnată în trei feluri diferite: „Nobelul pentru literatură“ este desigur „distincția literară“, dar și „premiul care se acordă din 1901“ (caracterizare valabilă și pentru Nobelul în genere). Ceva mai fericită a fost soluția din ziarul *Gândul*, care reușea să lămurească cel puțin raportul dintre *premiul Nobel pentru literatură* și *Nobelul în general*, creînd însă (prin ambiguitatea sintagmei *prestigioasa distincție*) impresia (falsă) că numai primul ar data din 1901: „ea este a unsprezecea femeie câștigătoare a premiului Nobel pentru literatură de la înființarea prestigioasei distincții în 1901, și a treizeci și patra laureata a Nobelului în general“.

Alte publicații și site-uri de știri s-au străduit în mod special să împodobească stilistic informația, prin clișee ornate și perifraxe complicate: „Este a unsprezecea reprezentantă a sexului frumos din istoria Nobelurilor pentru Literatură“ (acasa.ro), „cea mai vîrstnică deținătoare a celei mai înalte distincții întrale scrisului“ (*Ziua*). Merită să fie semnalată cîte o soluție fericită (chiar dacă nu perfectă), de reformulare și scurtare fără teama de repetiții: „Doris Lessing este, la 87 de ani, a 34-a femeie care obține un Nobel, și a 11-a laureată a Premiului Nobel pentru Literatură, potrivit Reuters. Premiile Nobel sunt acordate anual din 1901“ (frontnews.ro).

La artificialitatea traducerilor au contribuit și complicatele tendințe de folosire a termenilor generici, autorii exploataînd imperfect capacitatea acestora de a reliefa informația despre profesie sau cea despre sex (*scriitor / scriitoare*). În traducerile din engleză este mai întotdeauna problematic termenul *persoană*, pentru care româna are mai curînd adjective substantivizate sau sintagme cu substantivul *om* (*bătrîn* sau *om bătrîn*, nu *persoană bătrînă*). De fapt, știrea în cauză conținea prea multe clasificări pentru o singură frază, în care aceeași persoană era desemnată în trei moduri diferite: cea mai în vîrstă dintre laureații Premiului Nobel pentru Literatură; a 11-a femeie laureată a Premiului Nobel pentru Literatură; a 34-a femeie laureată a premiului Nobel în genere. În plus, o frază lungă, cu perifraxe complicate, își pierde complet șirul atunci cînd urmează fără discernămînt sintaxa englezei. Confuzia a fost însă amplificată de obsesia păguboasă a jurnaliștilor de a evita cu orice preț repetițiile, chiar în dauna clarității.

Publicăm mai jos un document semnificativ din Arhiva C.C. al P.C.R. Documentul – stenograma unei ședințe a C.P.Ex. din 27 feb. 1979 – privește literatura, dar și arta în general. Ne-a fost încredințat de către dnii Mihnea Berindei, Dorin Dobrinu și Armand Goșu, care l-au inclus într-unul din volumele anexă – în curs de apariție – la Raportul Comisiei Prezidențiale de Analiză a Dictaturii Comuniste din România (editat de Humanitas în 2007).

La ședință au participat tovarășii: Ceaușescu Nicolae, Bobu Emil, Burtică Cornel, Cazacu Virgil, Cioară Gheorghe, Ciobanu Lina, Dincă Ion, Fazekas Janos, Ionița Ion, Lupu Petre, Niculescu Paul, Oprea Gheorghe, Pătan Ion, Popescu Dumitru, Rădulescu Gheorghe, Răutu Leonte, Trofin Virgil, Uglar Iosif, Verdeț Ilie, Andrei Ștefan, Coman Ion, Coman Teodor, Dobrescu Miu, Fazekas Ludovic, Gere Mihai, Giosan Nicolae, Iliescu Ion, Mocuța Ștefan, Patilineț Vasile, Telescu Mihai, Ursu Ioan, Winter Richard.

Au fost invitați: Vasile Marin, Miculescu Angelo, Avram Ioan, Agachi Neculai, Dudaș Traian, Florescu Mihail, Gaston Marin, Stănescu Ion, Popa Dumitru, Homosțean George, Olteanu Constantin, Rădulescu Ilie, Duma Aurel, Blajovici Petre, Berghianu Maxim, Salapa Ilie, Cotoș Ion, Nicolae Constantin, Dobrescu Emilian, Ceterchi Ion, Curticeanu Silviu, Gigea Petre, Spornic Aneta, Badea Ion.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Ați văzut ordinea de zi, tovarășii?! Vom mai avea două-trei probleme la sfârșit, dar să începem cu cele care sînt trecute pe ordinea de zi:

Punctul 1:

Raportul privind utilizarea mașinilor și instalațiilor în anul 1978.

Industria ușoară a făcut un salt foarte mare, trebuie laudată.

[...]

Tov. Nicolae Ceaușescu: Să facem macarale pe care le folosim pînă la 5 nivele și, în rest, citeva pentru nivelele înalte. De fapt, așa am și hotărît. Să nu facem lucruri pentru care cheltuim atîta metal și de care nu avem nevoie. [...]

Punctul 9:

Raportul privind activitatea editorială în perioada 1977-1978 și proiectul programului editorial pe anii 1979-1980.

Ce aveți de spus?

S-au adus îmbunătățirile pe care le-am discutat în ședința Secretariatului în ceea ce privește repartitia pe coale și celelalte probleme?

Tov. Miu Dobrescu: Am făcut așa cum s-a stabilit.

Tov. Virgil Trofin: În legătură cu elaborarea Istoriei partidului s-au mai făcut ceva progrese?

Tov. Nicolae Ceaușescu: Problema aceasta nu o discutăm acum. Va trebui să vedem comisia, dar pînă acum nu s-a făcut nimic.

Ce aveți de spus în legătură cu activitatea editorială?

Tov. Petre Lupu: Aș dori să ridic două probleme.

În sprijinul organizațiilor de partid și de masă pentru munca de propagandă nu este prevăzută nici o lucrare. Poate ar fi fost indicată o lucrare cu tema „Trăsăturile militantului comunist” sau ceva în genul acesta.

A doua chestiune este în legătură cu o problemă foarte importantă pusă de Dumneavoastră în ședința Secretariatului și, anume, cu privire la propaganda pe linie ateistă. Nu vād aici nici o lucrare de acest fel, în sensul în care ați spus Dumneavoastră.

Tov. Miu Dobrescu: Este o serie de 100 de lucrări din care au aparut deja 50 de lucrări. Trebuia să le prindem și în planul prioritar. Este o colecție de 100 lucrări științifice pe tema educației ateist-materialiste.

Tov. Petre Lupu: Nu în sensul acesta a spus tovarășul Ceaușescu.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Am spus că trebuie să vedem mai cu seamă în domeniul istoriei și să legăm de istoria

NICOLAE CEAUȘESCU

„Chiar dacă
se plagiază
arătăm sursa

Stenograma

ședinței Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., din 27 februarie 1979

religiei, dar nu ca ciurma-brună și ciurma-religioasă, ci legat de problemele de istorie, să prezentăm istoria religiilor, istoria credințelor, unde totul se tratează științific, pe bază de date. Se arată cum s-au născut religiile și credințele. Să luăm ceea ce s-a scris, nu să inventăm noi. Aici, chiar dacă se plagiază, arătăm sursa.

Tov. Gheorghe Radulescu: Alții chiar plagiază.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În primul volum Barbu a arătat că va folosi niște surse.

Tov. Gheorghe Radulescu: Una este cînd folosești o sursă și alta este cînd copiezi.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În literatura științifică și tehnica intră și cea politică și toate?

Tov. Miu Dobrescu: Sînt în anexă, separat.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Mă refer la cifrele totale.

Tov. Miu Dobrescu: La cifrele totale intră toate: literatura politică, științifică, tehnică, economică.

Tov. Virgil Trofin: La literatura economică nu am remarcat nici o lucrare care să se refere la problema beneficiilor.

Tov. Miu Dobrescu: Aici sînt niște anexe selective, dar în total sînt vreo 3000 de titluri. S-a menționat în raport ca se elaborează și lucrări pe asemenea teme economice

Tov. Nicolae Ceaușescu: Vad că între roman și proza scurta este aproape o stabilitate, adică o egalitate. Noi am discutat să dăm pentru romane ceva mai mult decît pentru reportajele acestea.

Tov. Miu Dobrescu: Mai putem schimba raportul, însă aici sînt grupate mai multe: și proza scurtă, memorialistica și altele. Însă o să mai creștem la romane.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Pentru 1980 deja lucrurile s-au îmbunătățit, dar problema se pune pentru 1979.

Tov. Miu Dobrescu: O să mai creștem la romane.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Totuși se menține mare ponderea literaturii universale, în defavoarea celei românești, chiar și în 1980. Adică nu s-a ținut seama complet de ceea ce am discutat.

Tov. Miu Dobrescu: La literatura universală intră toate genurile de literatură, adică și romane și critică.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Noi nu ne apucăm să publicăm critică universală. Trebuie totuși să ne ocupăm de ale noastre, că toți scriitorii se plîng că nu au hîrtie.

Tov. Miu Dobrescu: La literatura universală intră și bibliografie școlară.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Este separat valorificarea moștenirii literare și bibliografia școlară, dar la literatura universală este mult și noi trebuie să publicăm mai puțin. Trebuie să-i încurajăm pe ai noștri.

Tov. Dumitru Popescu: Să mai dăm la traducerea cărții românești pentru străinătate.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Să dăm la literatura românească, la romane și la literatura pentru copii. În privința literaturii universale, trebuie să traducem atît cît ne treaduc și ei nouă. Este inechitabil să dăm mai mult pentru literatura universală decît pentru literatura românească.

Tov. Leonte Răutu: Nu sînt niște cifre comparat ca să știm și noi cîte titluri românești apar și cîte titluri străine?

Tov. Miu Dobrescu: Este anexa A.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Pentru 1979 sînt 206 titluri românești și 223 titluri străine, iar pentru 1980 sînt 2 titluri românești și 240 titluri străine.

Tov. Ion Iliescu: 206 titluri românești sînt numai pentru romane.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Este literatura beletristică.

Tov. Ion Iliescu: La literatura beletristică universală intră totul, și romane și proză scurtă.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Noi trebuie să ținem seară că facem literatură românească, nu universală. Realmente au dreptate că se plîng că le dăm hîrtie puțină și atur trebuie să luăm de aici și să dăm acolo.

Tov. Leonte Răutu: Dacă mă uit la cifrele de situația este următoarea:

Pentru literatura românească - romane, proză, poezie, teatru ș.a.m.d. - sînt cam 1400 de titluri și pentru literatură beletristică universală - unde intră toate aceste genuri sînt 223 titluri. Mie mi se pare că este o proporție bună. Trebuie luate toate capitolele pentru literatura românească pentru că și la literatura universală sînt luate toate împreună. Trebuie să avem un minimum de cărți străine.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Dar nu în detrimentul literaturii românești. Trebuie să mai reducem ceva de la literatură universală. Nu este vorba să facem o revoluție, dar să mai luăm cîteva sute de coli de la literatura străină ca așa ai noștri se plîng mereu că tirajele sînt mici, că nu le dăm hîrtie, că nu tipărim.

Tov. Dumitru Popescu: Să facem o selecție a titlurilor care nu se justifică.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Și la teorie literară să mai reducem ceva.

Dacă luăm comparativ „Artă plastică, artă populară, muzică și muzicologie”, sînt aproape atîtea coli ca și pentru romane. Nu se poate în felul acesta. Am discutat și data trecută, dar nu putem să ne apucăm să facem noi repartitia colilor.

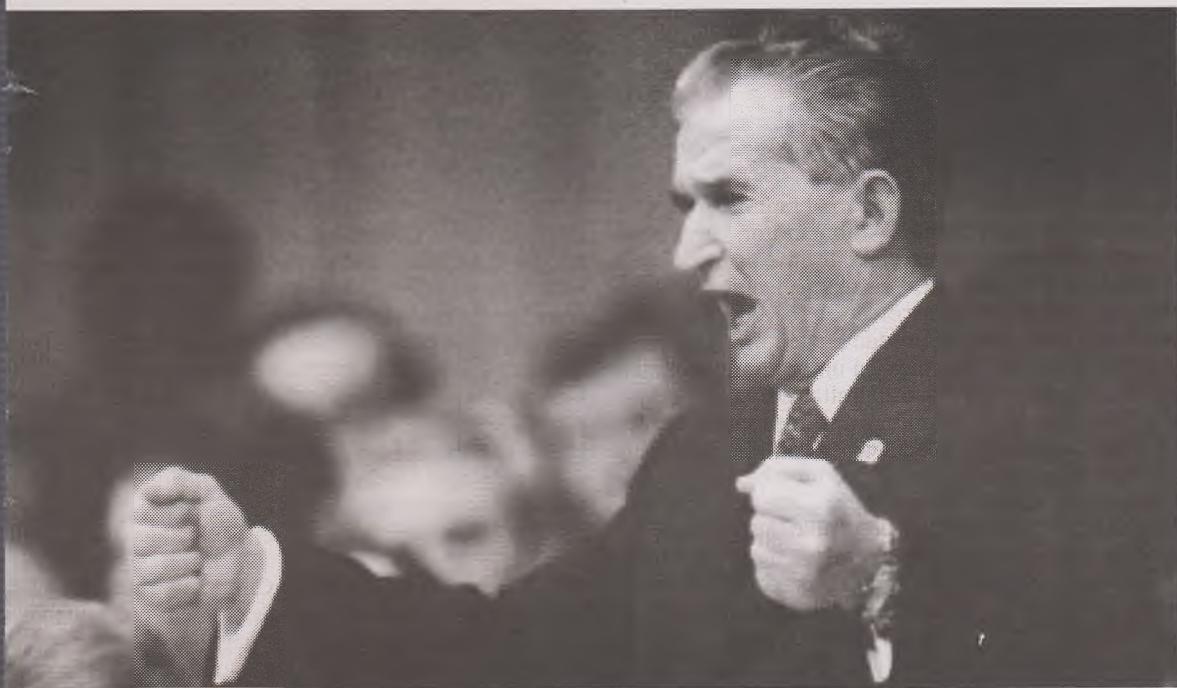
Tov. Miu Dobrescu: Am mai redus.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Totuși pentru romane a trebuit să ajungem la cel puțin 4000 de coli.

Pentru lucrări destinate propagandei externe sînt prevăzute 1900 coli.

Trebuie să facem mai bine repartitia hîrtiei pe care o avem - că nu avem mai multă și nu putem să pretindem mai multă - în așa fel ca totuși să încurajăm literatura românească. Anul acesta să ridicăm la vreo 3500 de coli și să ajungem la 4000-4200 de coli în 1980. Nu ne atingem de literatura pentru copii, dar la valorificarea moștenirii literare se mai poate reduce ceva, inclusiv la teatru, teorie, critică literară și muzică. De la acestea să scoatem ca să dăm mai multe coli pentru romane și să rezolvăm odată această problemă, pentru că oamenii tot vin și se plîng, dar parcă bat la o ușă închisă. Și, de

...au dreptate! Acesta este un Consiliu al Culturii sau este? În privința propagandei, lucrurile stau la fel. Poate să ținem seama de acest lucru.

Acestea ar fi unele observații în ceea ce privește artifiția hîrtiei – nu sînt observații de fond.

Deci, să se aducă aceste îmbunătățiri.

Tov. Ludovic Fazekas: La noi sînt foarte multe observații privind tirajul cărților tehnice. La cărțile pentru tineri și maiștri tirajul să fie nu de 1000 – cum este în –, ci pînă la 2000 exemplare. Noi am fi chiar dispuși să facem ceva hîrtie în plus, însă să avem cărți tehnice. Tinerii sînt foarte interesați să cunoască cît mai mult și să citească aceste cărți tehnice. Se poate verifica numărul de exemplare redus în care se tipăresc cărțile tehnice.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Deocamdată, la partea asta să fim ceva mai atenți, că unii tipăresc în sute de mii de exemplare și alții numai în cîteva mii de exemplare. Dar să sînt romane valoroase, însă inițial nu poți să vorbești de valoarea unei lucrări. Dacă este vorba de un tînar, să știi că nu știi ce a făcut și dacă lucrarea lui o să fie căutată. Vedem și această problemă, pe seama reducerii la cei care au un tiraj prea exagerat. Cel puțin inițial să nu se apară lucrări în tiraje exagerate și vom vedea cum să cedăm în continuare, pe măsura cererii. Însă în privința asta să-i ajutăm pe tineri, mai cu seamă să le dăm un tiraj mai mare.

Tov. Gheorghe Rădulescu: Tirajul se stabilește pe seama cererii.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Să stabilim niște norme.

Tov. Gheorghe Rădulescu: Repartiția o face CENTROCOOP-ul. El întrebă și apoi face repartiția.

Tov. Dumitru Popescu: Se face prin librării.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Să stabilim niște tiraje peste care nu se poate trece și pentru romane să fie maximum 50.000 exemplare.

Tov. Petre Lupu: La poezie poate să fie și mai puțin.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Acolo este 1000-2000 exemplare.

Tov. Gheorghe Rădulescu: S-au dat și peste 100.000 exemplare. CENTROCOOP-ul a cerut.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Să discutăm cu Consiliul Culturii, să stabilim niște norme. Dacă este un roman bun, mai bine să-l rețină editura, să nu-l publicăm, însă să poată să-i incurajăm pe aceștia mai tineri. Să vedem ce se vinde, să vedem ce cereri sînt și apoi stabilim tirajul pentru ediția a doua. Însă să nu ne luăm după cererile librării, că acolo se fac multe aranjamente. Să luăm o limită limită. Unul, într-adevăr, devine milionar și altul are ce manca.

Tov. Dumitru Popescu: Se stabilește după felul comenzii. Nu au voie să producă fără comandă.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Nu este nici o comandă. Comanda este un aranjament cu librăria.

Tov. Miu Dobrescu: Toate cererile de tiraje de peste 1000 vin pentru aprobare la Consiliul Culturii.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Văd că Consiliul Culturii aprobă.

Tov. Miu Dobrescu: Sînt și niște excepții.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Consiliul Culturii nu-și îndeplinește misiunea. Ați aprobat un tiraj de 160.000 exemplare pentru un roman prost, despre care se știe că este și plagiat.

Tov. Miu Dobrescu: Aveți dreptate.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Să ne așezăm să facem lucrurile în ordine. Sînt niște reguli! Consiliul Culturii să

nu poată aproba peste 50.000 exemplare la prima ediție. Dacă este cazul, Consiliul Culturii și biroul Uniunii Scriitorilor să vină la Consiliul de Miniștri și să hotărască și cu organele financiare, că atunci trebuie să punem alt impozit; nu mai poate să primească tot proporțional.

Tov. Miu Dobrescu: Primesc progresiv.

Tov. Nicolae Ceaușescu: La noi progresivitatea se oprește la 40-45%. Dacă am merge cu impozitul pînă la 85% din venit, ar fi altceva. Dar noi nu avem principiul acesta pe care îl au americanii și alții și atunci trebuie să limităm. Pentru cei care au niște venituri care depășesc o anumită sumă, să mergem la alte impozite. Dacă se caută cartea, să cîștige și el ceva, dar să cîștige și statul. Chiar pentru romanul acela care a făcut vilvă – *Love Story* – statul i-a luat impozit 85%. Într-adevăr s-a vîndut mult, dar i s-a luat 85%. Și sportivului american Smith, care a cîștigat meciul de tenis la București, tot 85% i s-a luat. Trebuie să se procedeze și la noi la fel. Sînt la noi cîteva care, din cauza cîștigurilor imense, nu mai țin seama nici de uniune, nici de partid.

Tov. Gheorghe Rădulescu: Acesta este adevărul!

Tov. Nicolae Ceaușescu: Îi convine să dea ceva unuia sau altuia ca să-i ceară comenzi!

Consiliul Culturii nu este un organ care conduce cultura! Trebuie să fie foarte multă exigență, să nu se meargă pe prietenii!

Și aici să aducem unele îmbunătățiri – mă refer la tiraje și la celelalte lucruri pe care le-am discutat. Într-o săptămînă să veniți cu reglementările și cred că toată lumea va fi mulțumită.

În probleme de conținut, s-ar putea spune multe lucruri. Editurile noastre nu-și îndeplinesc rolul. De asemenea, nu-și îndeplinesc rolul nici Consiliul Culturii și nici Secția noastră de propagandă. Noi am desființat cenzura. Am făcut bine și nu cred că trebuie s-o reinființăm, dar atunci s-au stabilit niște organe, să avem la edituri consilii și să avem consiliu și la uniune. La Consiliul Culturii am dat chiar 40 de oameni în plus în schemă, care să se ocupe tocmai de acest lucru, să facă acest control. Ori, nici după ce apare un roman nu este citit de cei care au această îndatorire și nu este prezentat. Dacă editura și Consiliul Culturii își faceau datoria, volumul III al romanului lui Eugen Barbu nu trebuia să apară. Mai este în discuție și problema plagiatului – dar poate că acest lucru nu ar fi fost sesizat, că nu toată lumea citește tot și ar fi putut să compare, dar cel puțin ar fi văzut că problema spaniolilor este tratată foarte prost și măcar asupra acestui lucru trebuiau să atragă atenția. Să-i fi spus: nu îți public romanul că prezintă prost această problemă.

Unde a fost Consiliul Culturii, Secția de propagandă, unde sînt editurile? Lăsăm pe fiecare să facă ce vrea?

Aceasta este o problemă pe care am vrut s-o ridic și eu cer neapărat ca tovarășii să ia măsuri, să vedem organele care sînt și să introducem ordine.

După aceea a apărut o lucrare a unei critice literare, Ileana Vrancea, care ia o poziție nu critică – sigur că poate fi criticat și Calinescu și oricine –, dar ea îl desființează pe Calinescu și caută să-l promoveze pe Lovinescu. Dacă este necesar, într-o formă sau alta, să luăm ce este bun de la Lovinescu; să ne apucăm să punem un colectiv să studieze opera lui Lovinescu și chiar este bine să facem aceasta. Nu spun că Lovinescu trebuie să fie exclus din critica literară și din literatură, însă nu trebuie să facem aceasta în dauna altuia, adică opunîndu-l lui

Calinescu care, după 23 August, fără să fie comunist, a avut o poziție foarte bună. Deci toată această problemă are un sens politic, nu este o simplă critică. Sînt de acord cu critica, dar să vedem cum se critică. Sînt niște fenomene care arată că în domeniul acesta a slăbit foarte mult spiritul de partid, conducerea de către partid, iar tovarășii patronază niște lucruri inadmisibile, le dau binecuvîntarea. Ori, noi nu pentru aceasta am creat un Consiliu al Culturii și toată această organizare. Dacă lucrurile merg așa, nu avem decît să revenim și pînă la urmă vom fi obligați să revenim și să reinființăm cenzura dacă nu sîntem în stare să asigurăm o îndrumare politică principală.

Tov. Gheorghe Rădulescu: Mulți consideră că era mai serioasă Direcția Presei dinainte, că erau oameni mai calificați.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Trebuie să vedem toată această activitate. În fiecare editură să fie un grup – nu îi spunem cenzură –, ci un consiliu, un grup de oameni care să vadă și să răspundă de ceea ce se publică, așa cum se întîmplă în străinătate. Dacă editorului nu îi place o lucrare, nu o publică.

Tov. Virgil Trofin: Iorgu Iordan a publicat o dezmințire în revista „Flacăra” în legătură cu faptul că s-a publicat un interviu pe care el nu l-ar fi dat.

Tov. Gheorghe Rădulescu: Nu a dat un interviu, însă a venit un ziarist de la revista „Flacăra” care a stat de vorbă cu Iorgu Iordan și în urma discuției a publicat un interviu. Conținutul corespunde cu ceea ce au discutat, însă practic el nu a dat un interviu.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Nici acest lucru nu este corect. Poți să vorbești cu cineva foarte multe lucruri, dar nu te poți apuca să le publici fără un consimțămînt.

Tov. Ion Ioniță: Iorgu Iordan nu obiectează pe fond, ci arată numai că el nu a dat un interviu.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Trebuie să vedem problemele de fond, de îndrumare politică, de îndrumare a activității noastre editoriale.

Aceasta este problema care nu merge și trebuie să știm ce are de gînd tovarășul Miu Dobrescu, pentru că nu se simte prezența lui. Am mai spus acest lucru dar vreau s-o spun și în Comitetul Politic Executiv că nu se simte prezența tovarășului Miu Dobrescu la Consiliul Culturii. Au venit mulți din afară care mi-au ridicat aceeași problemă. Au spus că nu simt că există un Consiliu al Culturii. S-au plîns și de Secția de propagandă. Au spus că nu simt că există o Secție de propagandă la Comitetul Central. Asemenea probleme ridică oamenii. Nu sînt împotriva controlului de partid, dar atunci fiecare face cum îl duce capul și, realmente, aceasta este situația.

Eu îl rog pe tovarășul Dumitru Popescu să vedem Comisia ideologică, să se adune și să discutăm foarte serios, pentru că lucrurile sînt cu totul nemulțumitoare în această problemă. Nici lucrarea criticii Ileana Vrancea, nici romanul lui Eugen Barbu nici alte lucrări nu trebuiau să apară dacă ar fi existat un control minim. Nu este vorba de cenzură, ci de un lucru elementar care se face în toată lumea. Nu ne este indiferent cum se prezintă prezența comuniștilor români în Spania, care sînt reprezentați de doi oameni care se ocupau de afaceri, de bișnițarii. Noi am avut acolo un număr mare de comuniști, am avut o brigadă și acolo au murit mulți oameni.

Tov. Gheorghe Rădulescu: Au fost cîteva sute din care au murit cîteva zeci de oameni.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Deci aceasta ar fi una din problemele de fond, în afară de măsurile pe care le-am spus. Să vedem și repartiția hîrtiei, dar să vedem și problemele de fond, editurile, inclusiv problemele politice.

Apar foarte multe lucrări, dar în abordarea unor probleme de ordin teoretic al dezvoltării interne contemporane sîntem deficitari. Chiar în problemele acestea ale relațiilor economice, ale colaborării economice, ale principiilor, ale relațiilor internaționale nu avem lucrări de valoare și va trebui să revedem tematica chiar pentru acest an și să introducem cîteva lucrări care trebuie să abordeze asemenea probleme, mai cu seamă legat de ceea ce se întîmplă acum în mișcarea muncitorească, cu conflictele din Indochina și celelalte, unde, desigur, asupra principiilor sînt puse multe semne de întrebare.

Noi am adoptat poziția noastră politică, totuși trebuie să luăm și poziții ferme, să scriem despre promovarea principiilor și despre alte probleme ale vieții contemporane, pe care pînă acum le-am tratat foarte slab. Apar destule lucrări din acestea în Editura Politică, dar sînt foarte slabe. Trebuie să ne propunem un program cu cîteva probleme de fond asupra cărora să insistăm.

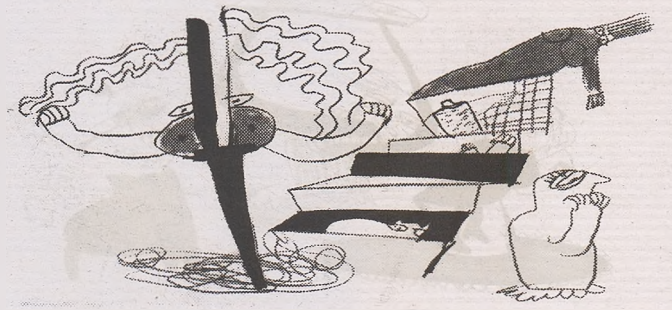
Acestea ar fi cîteva din problemele asupra cărora am vrut să atrag atenția.

(continuare în pag. 18)

d o c u m e n t

Desmintire

O punere la punct

„Fiecare exilat este un Ulise în drum spre Itaca“ scria Mircea Eliade în *Jurnalul* său. Iar într-o scrisoare către Stig Wikander din 7 decembrie 1961, spunea: „Prefer să mor la Sarmisegetuza decât la Chicago. Am o slăbiciune pentru moartea lui Decebal. Este, de altfel, cea a nibelungilor“. În acel moment România se îndrepta spre o relativă democratizare, Ceaușescu „denunțând“ erorile comise în ceea ce se va numi „obsedantul deceniu“. Premisele favorabile fuseseră puse de distanțarea guvernului român față de cel de la Moscova, fapt oficializat în 1964. În aceste împrejurări, Eliade va relua în 1961 corespondența sa cu familia, și apoi cu Petru Comarnescu, cel dintâi prieten cărui îi scrie și cu care se va întâlni în Occident (unde acesta din urmă se duse în calitate de curator al unor expoziții de arta românească). „Acum lucrurile se normalizează și cred că îți vei putea revedea lesne locurile natale“ îi scria, în iulie 1966, Comarnescu de la Paris. Securitatea însăși nu-l mai considera un „element ostil“, iar după 1965 recomandarea să fie arestat în caz de identificare dispărea din rapoartele poliției.

Nu mai puțin de cincisprezece articole binevoitoare și elogioase i-au fost consacrate în presa românească cu ocazia aniversării a șase decenii de viață. Intrase și el, ca și alți scriitori din afara și din interiorul țării, în procesul de „valorificare critică a moștenirii culturale“. La redescoperirea lui Eliade a contribuit mult desigur și celebritatea de care se bucura în Occident. Ba chiar, începând din anii '70, se poate vorbi de „un mit“ Eliade în literatura română. Primește numeroase invitații de a-și vizita țara natală. Una din aceste invitații venise de la Eugen Barbu, care îi scria în numele Uniunii Scriitorilor.

Vechiul lui prieten, Dinu Noica, îl roagă la rândul lui să patroneze un institut de studii orientale, care urma să fie înființat în curând la București. Pe de altă parte, latura intransigentă a emigrației române va căuta să împiedice recuperarea politică a lui Eliade.

În martie 1972, poetul Adrian Păunescu a publicat în „Contemporanul“ un interviu pe care i-l luase el însuși lui Eliade la sfârșitul anului 1971. Interviul a

DESMINTIRE

MIRCEA ELIADE NU RECUNOAȘTE INTERVIEW-UL DIN „CONTEMPORANUL“*

Dr. Mircea Eliade ne roagă să comunicăm următoarele:

„Am citit cu mare tristețe convorbirile publicate de Adrian Păunescu în *Contemporanul* din 10 și 17 Martie. Când, acum mai bine de un an, în iarna lui 1971, am acceptat să înregistrăm acest interviu, am făcut-o cu o singură condiție: *textul va apare integral, sau nu va apare deloc*. Adrian Păunescu mi-a dat cuvântul de onoare că această condiție va fi respectată și faptul că interviul nu se publica, mă făcea să cred că se ține de cuvânt.

Din păcate, mă înșelasem. În cele din urmă, Adrian Păunescu a acceptat publicarea unui text trunchiat care schimbă radical sensul interviului. Într'adevăr, au fost eliminate pagini întregi și, în primul rând, pasagiile pe care le consideram centrale în convorbirile noastre pentru că vorbeam despre formația mea intelectuală și deci despre influența profesorului Nae Ionescu învățătorul meu și al generației mele. Au fost deasemenea eliminate pasagiile în care discutam despre Emil Cioran, Eugen Ionescu, Dan Botta și Mircea Vulcănescu, ca să nu mai vorbesc de referințele la scrierile mele de istoria religiilor și filosofia culturii. Asemenea omisiuni, care schimbă sensul interviului, mă silesc să republic textul integral într'una din revistele românești care apar în Occident.

În ceea ce privește amintirile despre seriile petrecute împreună în iarna 1971, ele sunt evocate de poetul și gazetarul Adrian Păunescu, și îi aparțin în întregime. Când ședeam de vorbă, credeam că vorbim aceeași limbă: vechea, cinstita limbă românească pe care am învățat-o de copil și pe care o vorbesc și acum, la bătrânețe. Recunosc, cu o imensă tristețe, că m'am înșelat.

Universitatea din Chicago, 27 Martie
Mircea Eliade

*) Acest text a fost transmis, către țară, prin postul de radio «Europa Liberă».

stârnit agitație și nemulțumiri în rândul românilor din străinătate. Publicat într-o formă cenzurată și modificată, textul interviului a fost contestat în presă de scriitor. A fost momentul care a amânat *sine die* vizita lui Eliade în România, căci până atunci scriitorul nu excludea o posibilă vizită în țara natală.

Textul dezmințirii ne-a fost pus la dispoziție de istoricul român (din New York) Aurel Sergiu Marinescu, cărui îi mulțumim și pe această cale.

Simona CIOCULESCU

Dr. Mircea Eliade ne roagă să comunicăm următoarele:
„Am citit cu mare tristețe convorbirile publicate de Adrian Păunescu în „Contemporanul“ din 10 și 17 Martie. Când, acum mai bine de un an, în iarna lui 1971, am acceptat să înregistrăm acest interviu, am făcut-o cu o singură condiție: *textul va apare integral sau nu va apare deloc*. Adrian Păunescu mi-a dat cuvântul de onoare că această condiție va fi respectată și faptul că interviul nu se publica, mă făcea să cred că se ține de cuvânt.

Din păcate, mă înșelasem. În cele din urmă, Adrian Păunescu a acceptat publicarea unui text trunchiat care schimbă radical sensul interviului. Într'adevăr, au fost eliminate pagini întregi și, în primul rând, pasagiile pe care le consideram centrale în convorbirile noastre, pentru că vorbeam despre formația mea intelectuală și deci despre influența profesorului Nae Ionescu, învățătorul meu și al generației mele. Au fost de asemenea eliminate pasagiile în care discutam despre Emil Cioran, Eugen Ionescu, Dan Botta și Mircea Vulcănescu, ca să nu mai vorbesc de referințele la scrierile mele de istoria religiilor și filosofia culturii. Asemenea omisiuni, care schimbă sensul interviului, mă silesc să republic textul integral într'una din revistele românești care apar în Occident.

În ceea ce privește amintirile despre seriile petrecute împreună în iarna 1971, ele sunt evocate de poetul și gazetarul Adrian Păunescu și îi aparțin în întregime. Când ședeam de vorbă, credeam că vorbim aceeași limbă: vechea, cinstita limbă românească pe care am învățat-o de copil și pe care o vorbesc și acum, la bătrânețe. Recunosc, cu o imensă tristețe, că m'am înșelat.

Universitatea din Chicago, 27 Martie
Mircea Eliade

*) Acest text a fost transmis, către țară, prin postul de radio «Europa Liberă».

18.02.1885 - s-a născut *Eugeniu Boureanu* (m. 1971)
18.02.1886 - a murit *Constantin D. Aricescu* (n. 1823)
18.02.1908 - s-a născut *Barbu Alexandru Emandi* (m. 1983)
18.02.1924 - s-a născut *Radu Albala* (m. 1994)
18.02.1932 - s-a născut *Forro Laszlo*
18.02.1976 - a murit *Mircea Grigorescu* (n. 1908)
18.02.1980 - a murit *Vajda Bela* (n. 1902)
18.02.2003 - a murit *Mihai Nebeleac* (n. 1949)

19.02.1633 - s-a născut *Miron Costin* (m. 1691)
19.02.1864 - s-a născut *Artur Gorovei* (m. 1951)
19.02.1904 - s-a născut *Mircea Vulcănescu* (m. 1952)
19.02.1908 - s-a născut *Ana Cartianu* (m. 1994)
19.02.1922 - s-a născut *Paul Cortez*
19.02.1924 - s-a născut *Ion Petrache*
19.02.1936 - s-a născut *Marin Sorescu* (m. 1996)
19.02.1939 - s-a născut *Constantin-Theodor Ciobanu*
19.02.1940 - s-a născut *Mircea Radu Iacoban*
19.02.1950 - s-a născut *Liviu Ioan Stoiciu*
19.02.1951 - a murit *H. Sanielevici* (n. 1875)
19.02.1953 - s-a născut *Ioan Evu*
19.02.1980 - a murit *Henri Jacquier* (n. 1900)
19.02.2000 - a murit *Negoită Irimie* (n. 1933)

20.02.1890 - s-a născut *Emanoil Ciomac* (m. 1962)
20.02.1901 - s-a născut *Radu Cioculescu* (m. 1961)
20.02.1908 - s-a născut *C.I. Siclovanu* (m. 1953)
20.02.1911 - a murit *Theodor Cornel* (n. 1874)
20.02.1924 - s-a născut *Eugen Barbu* (m. 1993)
20.02.1927 - s-a născut *Mircea Malița*
20.02.1927 - a murit *Constantin Mille* (n. 1861)
20.02.1935 - s-a născut *Arhip Cibotaru*
20.02.1938 - s-a născut *Doina Ciurea* (m. 1999)
20.02.1949 - s-a născut *Lucia Olaru-Nenati*
20.02.1975 - a murit *Nicolae Baltag* (n. 1940)
20.02.2002 - a murit *Ion Țuguț* (n. 1933)

21.02.1805 - s-a născut *Timotei Cipariu* (m. 1887)
21.02.1865 - s-a născut *Anton Bacalbașa* (m. 1899)
21.02.1887 - s-a născut *Claudia Millian* (m. 1961)

calendar

21.02.1901 - s-a născut *Adelina Laerte Cârdei* (m. 1987)
21.02.1939 - s-a născut *George Timcu* (m. 1997)
21.02.1943 - s-a născut *Luminița Petru*
21.02.2004 - a murit *Victor Corcheș* (n. 1934)
22.02.1814 - s-a născut *Grigore Alexandrescu* (m. 1885)
22.02.1903 - s-a născut *B. Jordan* (m. 1962)
22.02.1903 - s-a născut *Tudor Mușatescu* (m. 1970)
22.02.1904 - s-a născut *Nagy István* (m. 1977)
22.02.1928 - s-a născut *Eduard Jurist* (m. 2004)
22.02.1932 - s-a născut *Carol Roman*

23.02.1888 - s-a născut *Mihail Săulescu* (m. 1916)
23.02.1892 - s-a născut *Tudor Măinescu* (m. 1977)
23.02.1892 - s-a născut *Const. T. Stoika* (m. 1916)
23.02.1912 - s-a născut *Romulus Vulcănescu* (m. 1999)
23.02.1923 - s-a născut *Eta Boeriu* (m. 1984)
23.02.1937 - s-a născut *Mihail Ion Cibotaru*
23.02.1943 - s-a născut *Anatol Gavrilov*
23.02.1950 - s-a născut *Haralambie Moraru*
23.02.1976 - a murit *Florin Iordăchescu* (n. 1899)

24.02.1870 - s-a născut *Izabela Sadoveanu* (m. 1941)
24.02.1913 - s-a născut *Stelian Păun* (m. 1992)
24.02.1926 - s-a născut *Ovidiu Cotruș* (m. 1977)
24.02.1927 - s-a născut *Valentin Berbecaru* (m. 1982)
24.02.1930 - s-a născut *Haralambie Corbu*
24.02.1932 - s-a născut *Eugen Cizek*
24.02.1940 - s-a născut *Virgil Bulat*
24.02.1943 - s-a născut *Horia Bădescu*

25.02.1881 - a murit *Cezar Bolliac* (n. 1813)
25.02.1892 - s-a născut *Al. Duiliu Zamfirescu* (m. 1968)
25.02.1896 - s-a născut *Iosif Cassian Mătăsaru* (m. 1981)

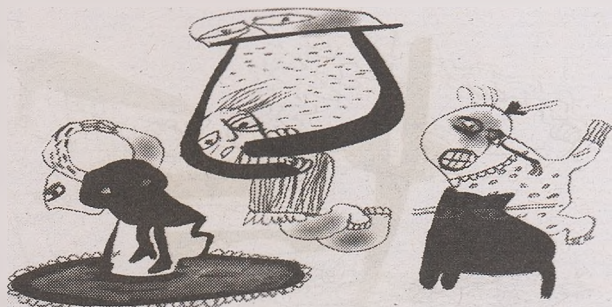
25.02.1897 - s-a născut *N.I. Popa* (m. 1982)
25.02.1899 - s-a născut *Erwin Wittstock* (m. 1962)
25.02.1901 - s-a născut *Al. Tudor - Miu* (m. 1961)
25.02.1925 - s-a născut *Eugenia Busuioceanu*
25.02.1928 - s-a născut *Benkő Samu*
25.02.1937 - s-a născut *Corneliu Buzinschi* (m. 2001)
25.02.1939 - s-a născut *Virgil Duda*
25.02.1941 - s-a născut *Mihai Elin*
25.02.1948 - s-a născut *Irina Grigorescu*
25.02.1968 - a murit *Al. Duiliu Zamfirescu* (n. 1892)

26.02.1838 - s-a născut *B.P. Hasdeu* (m. 1907)
26.02.1907 - s-a născut *Constantin Papastate*
26.02.1909 - s-a născut *Anavi Adam*
26.02.1919 - s-a născut *Constant Tonogaru* (m. 1952)
26.02.1948 - s-a născut *Valeria Victoria Ciobanu*
26.02.1948 - s-a născut *Nicolae Rusu*
26.02.1953 - s-a născut *Viorel Sâmpetretan*
26.02.1997 - a murit *George Timcu* (n. 1939)

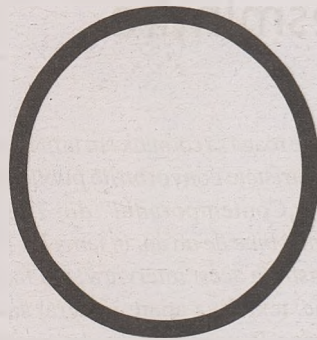
27.02.1920 - a murit *A.D. Xenopol* (n. 1847)
27.02.1943 - a murit *Salamon Ernő* (n. 1912)
27.02.1955 - a murit *Al. Marcu* (n. 1894)
27.02.1975 - a murit *Eugen Constant* (n. 1890)
27.02.1982 - a murit *Mihail Drumeș* (n. 1901)
27.02.1990 - a murit *Al. Rosetti* (n. 1895)
27.02.1996 - a murit *Silviu Georgescu* (n. 1915)
27.02.2006 - a murit *V. András Iános* (n. 1926)

28.02.1754 - s-a născut *Gheorghe Șincai* (m. 1816)
28.02.1880 - a murit *Costache Bălăcescu* (n. 1800)
28.02.1881 - a murit *A.T. Laurian* (n. 1810)
28.02.1893 - a murit *Grigore Grădișteanu* (n. 1816)
28.02.1903 - a murit *Ioan Ivanov* (n. 1836)
28.02.1919 - s-a născut *Melania Livadă* (m. 1988)
28.02.1941 - s-a născut *Mircea Ștefan Belu* (m. 2002)
28.02.1944 - s-a născut *Elena Gronov-Marinescu*
28.02.1949 - a murit *C. Săteanu* (n. 1878)
28.02.1950 - a murit *Ștefan Ciobanu* (n. 1883)

c o n f e s i u n i

TULBURĂTOARE întrebare a lui Geo Dumitrescu: „La urma urmei, din câte adevăruri se compune un om?” mă face să gândesc la practica interviurilor de presă. Rareori ca în cadrul unui dialog de acest gen, omul de la care se așteaptă „mari adevăruri solide” (cum spune același poet, în

„Din câte adevăruri”) se simte mai la strâmtoare, moral și intelectual vorbind. De la început, el vede venind asupra-i un front de inevitabile chestionări – aceleași, în fond, oricât de felurit pot fi ele formulate! – căruia trebuie să-i facă față.

În toiu dialogului, dornic să asigure „naturaletă” unui schimb de replici, care rămâne (în mod natural)... artificial, interogatorul își lasă puțin timp de gândire. Astfel, te pomenesti afirmând lucruri insuficient cumpănite, sau rătăcind pe trasee ce nu corespund propriei personalități. Și, mai cu seamă, cu oricine ar sta de vorbă scriitorul, declarațiile sale nu vor putea evita a se repeta. Vrând-nevrând, în paginile publicate, va prinde corp o singură confesiune, mereu reluată.

Origini. Unul dintre interlocutori mi-a pus (în scris, prin 1999) poate cea mai neașteptată întrebare, privind originile mele. I se părea că, încă de la început, mă detașez, „oarecum aristocratic”, printre colegii mei din generația 1960: aveam cumva o asemenea ascendență? Sau educația mă formase astfel? Mai să cred că glumea sau se amuza pe seama mea – dar, era vorba de o persoană pe care o știam foarte serioasă!

Singura aristocrație din care mă trag este țărâniea valahă din județul Olt, unde neamul nostru se întinde prin mai multe comune, între Dragănești-Olt și Slatina. Mama bunicului meu dinspre mamă era „austriacă”, adică venită din Transilvania – deci sunt, măcar în parte, și ardelean. În toamna lui 2002, umblând după actele de „re-încetățenire” românească, am semnat cu emoție registrul de nașteri pe anul 1939 (luna februarie, ziua 16), al Primăriei bucureștene în cauză: m-am născut la numărul 36 A de pe Prelungirea Mărțișor. Părinții mei se stabiliseră în Capitală cu doi ani înainte de a mă inventa.

Originea țărănească mi-a apărut întotdeauna ca o șansă! Pe la patru ani, am fost dus în județul Mehedinți, pe valea Motrului, în comuna Văgiulești (nu departe de Strehaia), unde am alergat după oi, vaci și capre o jumătate de deceniu. Prin 1948, am fost adus la București și am descoperit viața de „mahala formatoare”, cum mai erau încă Ferentarii și mai ales „Aparatorii Patriei”, dincolo de Mandravela, de unde n-aveam să plec spre centru decât la douăzeci și patru de ani. Politețea mi-a fost predată în neam și în familie, sub două forme complementare. Cea a lui *trebuie* („altfel, nu intri în rândul lumii!”) și cea a lui „este foarte ușor și plăcut să fii politicos” –, cum m-a convins mama, pe la doisprezece ani și mai târziu.

Eugen Ionescu și-a urât tatăl cu adevărat, sau doar în elanurile scrise ale unui mare scriitor plin de toane? Pe al meu, de ce l-aș fi urât? Flacău de la țară, reangajat la sfârșitul anilor '20 în Jandarmerie, tatăl meu era arătos și de o autoritate naturală. Poate că se lăsa atras de femei care nu erau pentru el: disputând unui ofițer din ierarhia sa favorurile unei sâtence frumoase, și-a pierdut slujba. De o inteligență tăioasă și dominatoare, mama nu era, poate, tovarăsa de viață care i-ar fi trebuit tatălui meu. Dumnezeu să le dea odihnă și pace că s-au putut înțelege măcar pentru a mă aduce pe lume! Despărțirile și împăcările lor au dat varietate și dinamism copilăriei mele.

„Fecior de muncitori bucureșteni”, cum mă proclama Miron Radu Paraschivescu în „Contemporanul” din ianuarie 1958, intram printre „promovabili” regimului comunist. La douăzeci și trei de ani, licențiat în litere, am ales calea regală de propășire: am devenit

redactor la ziarul „Scânteia”. Surpriza, trei ani mai târziu, la începutul lui 1965, aveam să părăsesc – în plină liberalizare a regimului – o publicație ce devenise „frecventabilă”! Ma aștepta un destin excesiv de *remuant*, pe care mi-l asum retrospectiv – declarație strict retorică, de vreme ce muritorii nu pot face altceva față cu soarta pe care și-o descoperă trăind-o...

Generații literare. Acum vreo 36 de ani, am găsit necesar să reamintesc că generațiile literare trebuie să privească nu doar din trecut, ci și din viitor sau, mai bine zis, dinspre viitorul lor trecut... La urma urmei, dintr-o generație literară vor face parte cei care vor rămâne, ceilalți interesând doar în plan documentar.

În fapt, generația este, probabil, un fel de invenție a literaturii vii, cu ajutorul căreia se asigură o normală

Ilie Constantin

„Din câte adevăruri”

sucesiune de talente. De obicei, se spune: noua generație, vechea generație, generația de mijloc. Despre problematica aceasta am fost somat să mă exprim, prin 1996. Autorul întrebărilor scrise m-a interpelat: ce gândeam despre *optzeciști*, generație apărută „firesc-nefiresc” după plecarea mea din țară, cu două decenii mai devreme? În mod loial, el preciza că: „Deși afirmați cu sprijinul unor critici din generația dumneavoastră, a *șazeciștilor*, aceștia s-au ridicat tocmai împotriva mentalității și poeticii generației dumneavoastră. Au avut dreptate să se ridice și împotriva uneia și împotriva celeilalte?”

Promoțiile literare se ivesc aidoma generațiilor omenești, deci în mod firesc. Dar, în măsura în care scriitorii ale căror personalități astfel aglutinate (de către criticii care-i comentează, ca și de obișnuințele ale publicisticii literare, repede instalate) nu sunt simpli viețuitori, ci ființe ușor ieșite din comun, atunci, da, ivirea generațiilor literare are și ceva nefiresc. Constat în literatura română de acum o neverosimilă accelerare a ritmului acestor iviri: seriile se înșiruie după decenii rotunde, de unde denumirea lor în grabă: șazeciștii, optzeciștii, nouăzeciștii...

În 1960, am trăit cu toții un moment amintind de fraza lui Ion Creangă din *Moș Ion Roata*: «În 1857, pe când se fierbea Unirea la Iași»... Ceva «se fierbea»

ingura aristocrație din care mă trag este țărâniea valahă din județul Olt, unde neamul nostru se întinde prin mai multe comune, între Dragănești-Olt și Slatina.

și în tânăra poezie românească, înglodată încă până la gât în consemnele realist-socialiste. Animale tinere, noi eram sensibili la semnele că o stare de lucruri era în schimbare, și că ne era dat să participăm la această modificare ca actori de prim plan. Apăruse un fel de «complot de bunăvoințe» împrejurul nostru – o agitație mai ales de critici... Noi debutasem cu trei-patru ani în urmă (prin „Tânărul Scriitor”, „Tribuna”; ne roteam în jurul „Gazetei literare”, al „Vieții Românești”, al „Contemporanului”) și nu aveam de propus nici un program. Apropierea sufletească și intelectuală dintre noi fusese relativ lentă, ne simțisem oarecum «împinși» – de critici – unii spre alții.

Văzut după un număr de decenii, ansamblul *șazeciștilor* reprezintă reuniunea câtorva promoții literare apropiate, constituind poate cea mai compactă generație a literaturii române! Acum, și în viitor, vom vedea dacă am trăit cu toți o vastă amăgire sau dacă, așa cum cred, e vorba de un capitol de istorie literară. Să se țină seama că întâmplările istoriei au pus umăr la umăr poeți născuți între 1926 (Leonid Dimov) și 1947 (triada de la Cluj: Adrian Popescu, Dinu Flămând, Ion Mircea). Desfășurarea rigidă a deceniilor e contrazisă.

Au avut dreptate *optzeciștii* să se ridice împotriva noastră, sau a amintirii noastre? Ei au crezut că se cuvenea s-o facă, deci aveau toată dreptatea. Important e să fim conștienți că înfruntările țin de afirmarea voluntară de grup. Etichetele deceniilor sunt, în rest, simple semne mnemotehnice, degrabă spulberate de fluxul viu al poeziei ce se situează în prezentul continuu... Nici generația precedentă, nici cea de după, nici propria promoție nu au vreo însemnătate deosebită, în afara de cea sentimentală și cea legată de înlesnirea memoriei critice. Poemul, începând cu cel folcloric, nu e niciodată creat de un grup hăulind în cor, ci de un bărbat sau o femeie față cu necesara, vremelnica izolare a exprimării patetice de sine.

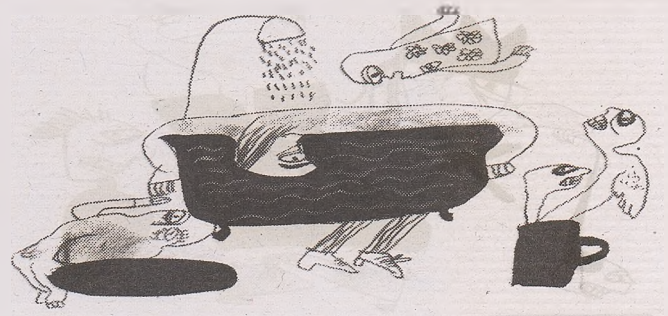
Despre exil. O parte însemnată a întrebărilor ce mi-au fost adresate în scris și, mai abitar, oral privește episodul exilului meu francez. El merita oarecare atenție, între altele și din cauza lungimii lui; alți oameni de litere români vor fi petrecut, deșertați, mai mult decât cei douăzeci și nouă de ani trăiți de mine la Paris; dar eu sunt printre puținii care au revenit în România, la sfârșitul lunii august 2002.

Politic vorbind, exilul meu propriu-zis a durat din 1974 până în 1982, când am căpătat cetățenia franceză. Din acel moment, m-am considerat exilat doar față de țara în care nu mă întorsesem. Când a avut loc revoluția din România, eu trăiam deja în Occident de vreo 15 ani. Deceniul pe care aveam să-l mai petrec la Paris era acela de locuitor al noii mele cetățenii, în așteptarea revenirii mele – de mult hotărâte – la țărâmul românesc. Motivul *țărâmului* este unul determinant în poezia mea. Ulterior, am folosit și un alt termen, *înaltparte*, într-un singur cuvânt – împamântenire a vocabulei franceze *l'ailleurs* – însemnând tot ce nu este aici, spre care tindem fără mari speranțe de a ajunge vreodată – sau chiar ajungând, pentru că sensul nu e totdeauna bun sau rău.

Privind strict seismul neîntoarcerii în țară, două alte întrebări mă asaltau: mai întâi, ținând cont de multele mele explicații ale nerevenirii (la televiziune, la radio, în ziare și în reviste literare), «ce s-ar fi întâmplat dacă...», aș fi ales, totuși, întoarcerea în țară? Știu că există constante ale scrisului meu pe care nu eu le-am inventat, care mi-au fost impuse de propria identitate, așa cum se întâmplă cu creația în general. Cred că aș fi încercat să „rezist”, fie și numai prin inerția de a respinge propunerile de subumanizare. Cu ce succes, nu știu. E vorba de o veritabilă *politic fiction*: ce s-ar fi întâmplat dacă marea flotă spaniolă, în 1588, o învingea pe cea engleză și invadea insulele britanice? Sau dacă sudiștii americani îi zdrobeau pe nordiști în războiul de secesiune – am citit un roman speculativ, în care așa se întâmpla, sudiștii cucereau spațiul etc.

De un lucru sunt aproape sigur: conștient sau nu, eu mi-am urmat intuițiile asupra evoluției regimului

m e r i d i a n e

comunist după „tezele din iulie 1971“. Singura posibilitate nu ar fi fost întoarcerea mea în România, o data ajuns în noul acasă parizian, ci... să nu fi plecat din țară! Puterea cunoștea bine, la scara întregii populații, setea de libertate și de „aer“ a celor mai mulți dintre viețuitorii zăvorâți între hotarele ei – de unde și extrema zgârcenie cu care se îngăduiau scurtele ieșiri.

A doua întrebare privește riscul de a mă fi pierdut literar prin destăruare: m-a încercat vreodată sentimentul că, prin ieșirea din idiom, am ratat în literatură? Da, și de foarte multe ori! Senzația pe care o trăiam era aceea de *sinucidere literară*, și nu doar literară. Cu vorbele Eccleziastului (dar fără a urca la sensul lor soteriologic!): „Cine cată să-și scape viața o va pierde, și cine o va pierde o va câștiga“, eu căutasem să mă salvez de presiunile Securității, și mă pierdusem familial, literar, ca poziție socială –, dar câștigasem existența liberă, în afara compromisurilor, a delațiunii și a fricii.

Solitar- solidar. Titlul uneia din culegerile mele, *Mulțimea singurătate* (Editura Albatros, 2003), vrea să sugereze că orice ființă umană se simte, în lumea de astăzi și, poate, dintotdeauna, pe de-o parte *solitară*, pe de alta *solidară*. Poetul este printre oameni o mulțime singurătate – dar, fiind cuprinsă într-o mulțime, ea nu se mai poate constitui într-o glacială solitudine.

Și asta îmi pare poezia:

o mulțime singurătate care se destăinuie.

Cred că însuși faptul de a scrie poezie (sau altceva: roman, piesă de teatru, eseu, jurnal, memorii) este o dovadă că vrei să participi la lume. Cum nu se scrie cu adevărat doar pentru sine – scriem în speranța că alte ființe omenești vor lua cunoștință vreodată de ce vom fi încercat să spunem. Nici nu știu dacă mai dispunem de altele pentru a ne adresa exclusiv nouă înșine. Așadar, a scrie versuri – ca să ne limităm la ele – înseamnă a dori să transmitem cumva, cuiva, cândva un «mesaj» important pentru tine.

De mulți ani deja, poezia este pentru mine tot mai puțin creație (*ex nihilo?*) și tot mai mult așteptare. Unii mari căpitani de oști din secolele XVII și XVIII au susținut că soldatul e cu atât mai bun cu cât asudă la exerciții (famosul *drill*). De unde, probabil, procentajul extins la creația literară: 99 la sută transpirație, 1 la sută inspirație. Nu am luat nicicând în serios o asemenea aserțiune. Pentru mine, poezia este 99 la sută dicteu din înalt – poate din îmbinarea dintre inconștient și conștient, prin acumulări de care nu-mi dau seama și nici nu doresc să le cunosc. Apoi, ceea ce trebuie rostit vine singur și eu abia pridisesc să-l scriu.

Ajung astfel la gândul că nu noi scriem poezia, ci ea ne scrie pe noi. În prefața la culegerea lui Cezar Baltag *Ochii tăcerii* (Biblioteca pentru toți, 1996), Mircea Martin face o constatare care mi se potrivește, într-un mod extraordinar, și mie:

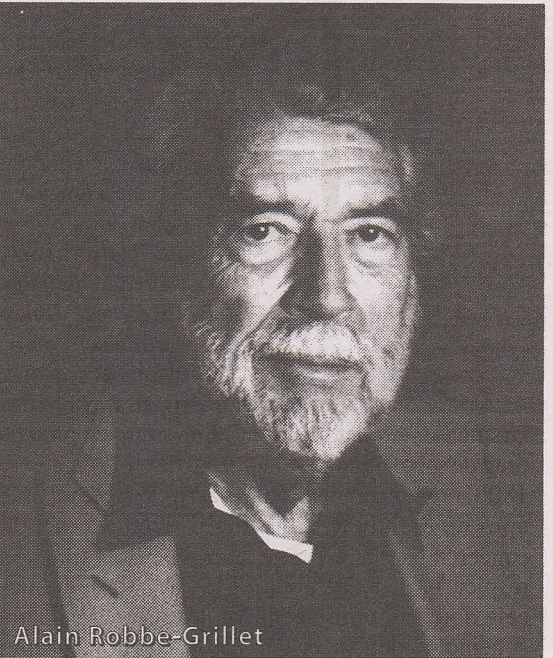
«La început poetul își alege temele, apoi temele îl aleg, îl răsfrâng. Din această perspectivă ultimele sale volume aruncă o nouă lumină, autentificatoare, asupra celor dintâi. Poetul închipuie acum ceea ce mai târziu îi va fi dat să trăiască aievea. Poezia vine parca în întâmpinarea destinului personal, îl aproximează, îl provoacă, îl conjură».

Prefața lui Al. Călinescu la volumul meu «de revenire», *Desprinderea de țarm* (Editura Eminescu, în colecția «Poeți români contemporani», 1995), se încheia cu o veritabilă jerbă de citate:

«uimit eu însumi cum, din colajul astfel rezultat, prinde contur jocul anticipărilor și revenirilor în trecut, al presentimentelor și explicațiilor retroactive, relativizând în așa măsură relația dintre poezie și existența încât nu mai știi cine o explică, o precede și o «comandă» pe cealaltă.»

E vorba, trebuie crezut, despre intensitatea obsesiilor centrale ale creației; mai târziu, ni se întâmplă să și trăim lucruri despre care am scris! Este oare un fel de adeziune a vieții înseși la destinele celor care o visează cu intensitate? Eroul din poemul meu *Negușătorul de sabii* – scris și publicat în 1967 – fuge «în alt popor», întâlnește o femeie, învață o altă limbă, trăiește cu ea, au copii. Timpul trece vertiginos, personajul trăiește alte serii de evenimente... Or, toate acestea urmau să mi se întâmple și mie, nu cu multă vreme mai târziu, în spațiul unui deceniu. Poezia poate, uneori, s-o ia chiar înaintea vieții? ■

Acesta nu e un necrolog...

Alain Robbe-Grillet

ÎN ULTIMUL său roman, *Roman sentimental*, naratorul e întins ca pe o năsalie, undeva într-un spațiu mortuar, o cameră de spital, pentru reanimare sau, mai degrabă, pur și simplu la morgă: *où mon corps sans vie a été transporté après un accident*. Într-adevăr, accidentul cardiac a avut loc în noaptea de 17 spre 18 februarie,

undeva la Caen, oraș normand, nu departe de Brest unde Robbe-Grillet s-a născut pe 18 august 1922. O să spuneți că la vârsta asta orice text devine premonitoriu. Un delir de fapt mai mult sadic decât erotic și care, la lectură, nu declanșează nici cea mai mică excitație sexuală, ci mai degrabă angoasă. Eros și Thanatos și alte brânzeturi, cum ar fi zis Eugène Ionesco, un alt obsedat de moarte care încerca să se apere altfel, prin umor.

Robbe-Grillet a învățat, ca și alți scriitori care se străduiesc să se libereze de chinga convențiilor literare, să-l epateze pe cititorul statisticilor: acela care cumpără cărțile, iar dacă le citește sau nu, asta pare să nu conteze decât pentru punga negustorului de cărți, adică a editorului. De fapt e mai complicat... Mai ales în ultimul timp, acest cititor a înțepenit cu sticla de bere în fața televizorului; acolo își formează gustul literar din ce în ce mai lamentabil, acolo așteaptă, ca și noi toți, fără să-și dea seama în ce măsură contribuie și el, așteaptă sfârșitul literaturii. Ultimul roman al lui Robbe-Grillet a fost primit ca o dovadă a zahariselii scriitorului care, în loc să se resemneze, precum Julien Gracq și să aștepte moartea într-o tăcere demna, continua să scrie și să facă filme; dar acest roman poate fi considerat și ca o provocare sau ca un strigăt disperat al unui ateu al cărui paradis e de un erotism pedofil, inacceptabil de către legile în vigoare. Din păcate, pentru eficiența gestului, Bastilia marchizului De Sade a fost demult dărâmată.

Tot o provocare a fost și prezentarea candidaturii la Academia Franceză, o instituție care se potrivește tot mai mult cu cititorul îmbuibat de bere și de spectacol televizual. Asta s-a întâmplat în 2004. Când am aflat, am rămas cu gura căscată și, deși am acceptat să mă duc la Cafeneaua Flore, unde viitorul academician primea felicitările sau, mai puțin, reproșurile prietenilor și admiratorilor, n-am înțeles nimic din cele câteva fraze pe care scriitorul, hilar, le debita drept explicații. Cu atât mai mult cu cât, cu aproape treizeci de ani în urmă, când Eugène Ionesco, exasperat să se afle, ca măgarul printre oi, la aceeași Academie, m-a trimis la

Robbe-Grillet să-l conving să-și depună candidatura, acesta mi-a răs în nas și mi-a demonstrat, în numai câteva fraze inutilitatea și ridicolul acestei instituții. De fapt, Robbe-Grillet își calculase ca un șahist și această mutare: de la bun început a refuzat să se împoțoneze cu costumul cel verde și sabie la brâu, costumație demnă de un spectacol de operetă și, mult mai grav, n-a vrut să țină nici discursul tradițional în onoarea predecesorului său. Secretara «perpetuă» a Academiei, Hélène Carrère d'Encausse, a încercat în fel și chip să-l induplece. Degeaba. La moartea scriitorului, tocmeala asta încă nu se terminase...

Trebuie să mărturisesc că nu-mi plac toate romanele lui Robbe-Grillet și le prefer pe cele din anii '50-'60. Sollers de astă dată are dreptate: «În labirint» e capodopera scriitorului; mai târziu, acesta a alunecat tot mai mult spre un erotism în care nu se mai străduia să evite clișeele. Or, *În labirint* pe care l-am tradus prin 1968/69 e, și nu numai pentru mine, un roman eminent oniric, precum și alte scrieri ale autorului din acea perioadă, de exemplu, *Proiect pentru o revoluție la New York*.

Robbe-Grillet a avut un rol decisiv în impunerea «noului roman», înzestrat fiind cu un adevărat talent teoretic. Până la venirea lui Ricardou, el s-a războit cu criticii care nu acceptau această schimbare a canonului cerută de noii romancieri. Nici Pinget, nici Claude Simon pe care îi putem prefera ca romancierii lui Robbe-Grillet nu avea vâna lui teoretică. De aceea s-a și făcut cunoscut în străinătate, mai ales în Statele Unite, unde a și predat teoria romanului. În Franța, era mai degrabă văzut cu circumspecție. Nimeni nu e profet în țara sa? Poate... Dar nu era numai asta. Felul său ironic în relațiile cu ceilalți, cinismul care, după părerea mea, era mai degrabă o poză și un mod de apărare, felul său de-a se purta, stil «mare scriitor», toate acestea atrăgeau uneori antipatia. Aparența era însă mai degrabă înșelătoare. Dacă îl cunoșteai puțin, nu era prea greu să-i descoperi vulnerabilitatea și chiar modestia. Sau mai precis nesiguranța, îndoiala. A fost unul dintre scriitorii care credeau într-adevăr în literatură. Avea pentru Pinget o admirație pe care nu șovăia să și-o exprime public. Iar dacă părea obsedat de propria sa operă, acceptând să vină până la țarmul Mării Negre ca să asiste până la urmă la glorificarea unui scriitor de mână a doua, asta nu înseamnă că se credea un geniu și nici că se socotea mai presus decât ceilalți.

Ce înseamnă un «mare scriitor»?

Marele scriitor e acela care reușește să-și impună diferența: această distanță față de ceilalți scriitori care îi este mai degrabă dăunătoare în timpul vieții (mai ales dacă e scurtă...), căci contemporanilor nu le este ușor s-o omologheze, criteriile lor depinzând de un canon depășit. La această depășire contribuie bineînțeles și «marele scriitor».

Dumitru ȚEPENEAG

a r t e

POATE reveni, oare, spiriul clasicismului în contemporaneitate? În anume cazuri. L-am regăsit firesc, temeinic instalat în conduita de acțiune a muzicienilor celor două orchestre ale Radiodifuziunii publice, formații conduse de dirijorul Horia Andreescu, cu participarea solistica a pianistei Mihaela

Ursuleasa. Am auzit creații importante plămădite în prag de secol, înainte și în primul deceniu de după anul 1800, creații semnate de Mozart, de Beethoven, mai apoi de Schubert, simfonii și muzică cu caracter concertant...; lucrări ce ne-au fost oferite – trebuie spus răspicat – „în haină nouă“. Ma refer în primul rând la cele două simfonii beethoveniene, cea de a patra, în si bemol major, și cea de a șasea, celebra „Pastorală“, ambele prezentate cu participarea Orchestrei Naționale Radio, lucrări ce aparțin perioadei deplinei maturități a tânărului maestro. Nu împlinise încă vârsta de patruzeci de ani. Sunt lucrări ce definesc lumi diferite. Între acestea, dominante se dovedește a fi Simfonia a 5-a, „a destinului“, lucrare a cărei elocvență în comunicare, a cărei gravitate expresivă va fi depășită, poate, doar de ultima simfonie în re minor, cu „Oda bucuriei“ în final.

Luminoasă, stenică se dovedește a fi natura expresiei celei de a 4-a Simfonii, lucrare marcată de un anume tip de atitudine ce depășește natura convențională, deseori facilă, a Rococo-ului vienez de sfârșit de secol XVIII. Andreescu induce aici spiritul unei acțiuni constructive, o fluență a cărei vivacitate, a cărei dinamică interioară devine iradiantă. Am regăsit-o în atât de originalul opus care este Simfonia „Pastorală“; fa major-ul nu este aici bucolic ci expansiv. Este o simfonie care aparține lumii romantice a epocii, un moment deloc umbrit – încă! – de marile îndoieli. Este prima mare lucrare simfonică ce inaugurează programatismul muzical al secolului. Este bucuria cea simplă, incomensurabilă, care umple inimile și le apropie. Iar intemperiiile trecătoare nu sunt decât încercări ce devin puternic întremătoare atunci când apar razele binefacătoare ale soarelui. Atenți determinați de Andreescu, muzicienii ansamblului au definit acea claritate solară a contururilor, a planurilor ritmico-melodice, claritate ce devine structurală. Se dobândește o vizibilitate literalmente emoționantă a formelor ce își găsesc raporturile firești, animate fiind de o dinamică interioară neofilită, de o mișcare ce hrănește literalmente spațiul vital al creației.

În cadrul aceluiași concert, „Siciliana blues“ de Cornel Țăranu – o lucrare cu pian concertant, stabilește o posibilă relație între poziția savantă, privilegiată, a autorului și nevoia sa de comunicare într-un spațiu extins. Este spațiul în care sonorile jazz-istice fac deliciul unui public mai larg pe care pianistul Mihai Ungureanu știe a-l antrena cu bun-gust, cu stimulatoare adresare.

Referindu-mă de această dată la recentul concert al Orchestrei de Cameră, nu poți să nu observi râvna, consecvența cu care Andreescu acționează în promovarea creației autohtone. O face cu credință, cu entuziasm, cu un imbatabil profesionalism. Într-al sau „Codex Brassoviensis“, compozitorul Dan Dediue reevaluează resursele unei poziții neoclasice ce se dorește a fi în continuare productivă. O face cu meșteșug, cu o abilitate ce își găsește resursele în zona atât de generoasă a genului, a scriiturii de *concerto grosso*.

În altă ordine de idei, nu pot decât să apreciez ca fiind șocant finalul *Concertului în re minor pentru pian și orchestră* de Wolfgang Amadeus Mozart. Este o tonalitate rar folosită de compozitor, o tonalitate în care se poate instala dimensiunea tragică a existenței, cea care condiționează o parte importantă a creației compozitorului. Este un concert marcat de o viziune

Horia Andreescu induce aici spiritul unei acțiuni constructive, o fluență a cărei vivacitate, a cărei dinamică interioară devine iradiantă.

Cu Horia Andreescu și Mihaela Ursuleasa

...„a new look“ al clasicismului vienez

teatral dramatică cu totul captivantă. Evident, pianul solistic este personajul central. Lucrarea derulează o dramaturgie complexă a starilor de spirit, de la viziunea sumbră luminată exclusiv de vocea pianului, la meditația sensibil întreținută a părții mediane, aspect pe care Mihaela Ursuleasa îl împlineste în baza unei impresionante capacități privind penetrarea spațiului spiritual al acestei partituri. Finalul, de-a dreptul șocant, juxtapune vehemența adresării din refrenul *rondeau*-lui și concluzia lucrării, moment ce induce, în sens diametral opus, descumpănitor pentru noi, o atmosferă cu totul detașată, în ton de badinerie, atmosferă ce contrazice fundamental întreaga problematică a lucrării. A fost o farsă? A fost nevoia de a ieși la suprafață, spre lumină? Este unul dintre paradoxurile geniului mozartian, un paradox pe care,

în finalul lucrării, Mihaela Ursuleasa îl formulează în sensul unei învolburări puternic dinamizate, într-o mișcare a cărei viteză extremă face greu perceptibilă succesiunea evenimentelor discursului muzical. În finalul seriei de muzică, *Simfonia a 2-a în si bemol major*, de Schubert, a adus fluența alertă a unei comunicări colocviale pe parcursul căreia expresia melodică este întreținută prin actul dirijoral de suverană determinare pe care îl susține Horia Andreescu. Zorii Romantismului, exigențele prioritare ale expresiei melodice, deschiderile pe care le aduc deceniile începutului de secol anunță timpuri noi pe care Schubert însuși le va institui în zona expresiei vocale ce reunește cuvântul și muzica sub semnul poeziei.

Dumitru AVAKIAN

a r t e

Matematica și muzica

Despre Ioan Tugearu

A

DEVENIT o cutumă implicarea celor mai reprezentativi compozitori români în actul muzicologic, evidențiindu-se astfel strânsa împletire dintre activitățile de creație și de cercetare, conlucrare impusă aproape pretutindeni cu necesitate generațiilor postbelice. Dar, dacă în teritoriile europene intens și îndelung muzicalizate exista, pe lângă tagma compozitorilor, și destui teoreticieni neaoși care investighează literatura sonoră a variilor perioade din istoria muzicii or (in)validează, grație unei docte argumentații, producțiile contemporane, la noi muzicologia se limitează aproape exclusiv la ramuri

indeajuns de bătătorite precum istoriografia muzicală, etnomuzicologia, organologia, bizantinologia, estetica și stilistica generală, lexicografia, memorialistica, reluând preocupări axate fie pe binomul istoric-sistematic adoptat de tradiția universitară a ultimelor două secole, fie pe alte criterii de clasificare (muzicologie internă și externă) în maniera de mult colbuită a unui Forkel, Bourdelot, Fétis ori Riemann. Unde sunt contribuțiile cercetătorilor noștri bunăoară în domeniul muzicologiei narative sau semioticii aplicate? Dar mai ales unde sunt replicile teoreticienilor (or nu a compozitorilor) la modelele de analiză propuse de un Eero Tarasti, Julien Greimas, Edward Cone, Richard Taruskin, ca să numesc doar câțiva dintre cei ce au mediat drepturile și obligațiile limbajului muzical vizavi de limbajul natural. Ca în orice regulă există și aici excepții aferente, Dinu Ciocan, Valentina Sandu-Dediu, Antígona Radulescu fiind, probabil, cele mai notorii. Un caz interesant îl reprezintă Tudor Misdolea. Absolvent în 1974 al Conservatorului „C. Porumbescu” din București, este deținătorul unei diplome de studii aprofundate în estetică și știința la Universitatea Paris 1- Panthéon-Sorbonne, instituție care i-a conferit și titlul de doctor în urma susținerii tezei intitulată: *Le phénomène musical et la théorie générale des systèmes*. Dar Misdolea are și un doctorat în inginerie, actualmente fiind informatician în cadrul Societății de telecomunicații terestre și spațiale ALCATEL din Paris. A debutat în revista „Studii de muzicologie” (1976) cu eseu *O teorie asupra formalizării matematice a categoriilor sintaxei muzicale și a procesului de creație muzicală în genere*, încă din această perioadă fiind foarte limpede că autorul vine din lumea pur obiectivă, în care natura este înlocuită metodic de către inteligența, a matematicii. Este motivul principal datorită căruia Tudor Misdolea poate fi considerat un inițiator al formalizării demersului muzicologic prin recursul la limbajul numeric abstract. Îmi aduc aminte de consilierea pe care i-a oferit-o lui Anatol Vieru în vremea când acesta edifica cel mai riguros și greu de consecințe corpus modal din muzica românească, corpus concretizat în *Cartea modurilor*. Dar interesul teoretic nu s-a oprit asupra categoriilor de organizare spațială (*hors temps*, cum le numea Xenakis), ci s-a răsfrânt și în ceea ce privește paradigmele sintactice ori parcursul componistic în general. Abordarea sistematică a sintaxelor muzicale (în prelungirea exegezelor lui Ștefan Niculescu), precum și analiza dinamică a structurilor monodice, privite ca produs al unui produs creator specific, au condus la determinarea tipurilor de coeficienți corelativi, care reprezintă pași importanți făcuți în profunzimea analizei oricarei melodii, indiferent de zona de proveniență stilistică. Grație unui spirit de finețe, polisat printr-o gândire adaptată la progresul matematicii și informaticii contemporane, Tudor Misdolea reușește să imprime studiilor sale un accentuat grad de generalitate, dar și de aplicabilitate. Situându-se permanent la granița dintre două discipline, matematica și muzica, Tudor Misdolea reușește să pună în evidență noi mijloace de reperare a rădăcinilor analitice și sintetice ale opusurilor muzicale. Iar ceea ce apare ca extrem de incitant este pătrunderea tot mai adâncă în mecanismele intime ale acestor procese de creație, având în același timp grija de a nu le vulgariza, oferindu-le totodată o dimensiune proaspătă în perspectiva înțelegerii actuale a fenomenelor sonore (vezi *Imago mundi și expresia muzicală*, în rev. „Muzica”, nr. 3, 2007). În definitiv, Tudor Misdolea demonstrează prin scrierile sale că este un fenomenolog. O mărturisește însuși autorul în rezumatul studiului *Pentru o fenomenologie a muzicii. Idee și act de gândire în expresia muzicală*: „abordarea fenomenologică a unui proces dinamic, așa cum poate fi privită o operă muzicală, este determinată de întrepătrunderea dialectică a două elemente esențiale: ideea inițială și actul de gândire (...). Elucidarea tuturor aspectelor fenomenologice legate de această viziune se poate face, bineînțeles, doar în limitele posibilităților de cunoaștere ale omului”. Prin majoritatea întreprinderilor teoretice de până acum Tudor Misdolea a dovedit că aceste limite sunt deosebit de largi și generoase.

Liviu DĂNCEANU

M

I SE PARE că, uneori, în vremuri neașezate, valurile învolburate ale prezentului, ale modelelor de toate felurile ascund modelele autentice. Și, evident, strălucirea lor. Strategii sofisticate de marketing, de promovare agresivă evita, aproape sistematic, numele mari, numele celor care habar nu au ce trebuie să facă și cum ca să iasă în față. Chiar dacă țin de istorie. Acestora li se pare suficientă creația în sine ca să vorbească despre valoare și performanță. Restul, urmează să stabilească timpul. Poate. În spatele unor personalități importante

ale artei noastre stă o operă. Stă un fragment din istoria culturii noastre. Stă un tip de memorie. Stă elanul celor de astăzi. De multe ori, cu mult mai vizibili.

Printre numele noastre mari de balerini, dansatori și coregrafi este și Ioan Tugearu. Un artist bîntuit de profesiunea sa, de cei care au făcut istoria ei. Este un artist pe care l-am auzit elogiindu-și colegii, vorbind ore în șir despre trupele și balerinii mari ai lumii, l-am văzut bucurându-se ca un copil atunci când au sosit și la București spectacole mari. Alura sa, ținuta impecabilă, mișcările capului, expresivitatea mâinilor, a privirii, săriturile, forța sa dramatică, poezia corpului m-au emoționat întotdeauna pe scenă. Dar și în întâlnirile noastre civile. Ioan Tugearu are o putere de fascinație pe care a știut mereu să o hrănească. Pentru că el însuși a fost sedus, definitiv, de lumea zborului, de performanța lui. Este absolvent al Liceului de coregrafie „Floria Capsali” din București. Și-a făcut studiile de balet cu maestra Floria Capsali și cu maestrul Mitiță Dumitrescu. Nu a existat prilej, public sau nu, în care să nu exprime venerația pentru marii săi profesori, pentru felul în care aceștia știau să formeze tinerii balerini, să educe corpul și spiritul, să facă o selecție și să mizeze pe talent. Din 1965 a fost prim balerin al Operei din București. Aparițiile sale pe această scenă sînt remarcabile. Don Jose din *Carmen*, Bufonul și Rotbart din *Lacul lebedelor*, Basil din *Don Quijote*, Mercutio din *Romeo și Julieta*. Probabil că mulți dintre cititorii noștri își amintesc toate acestea. Coregrafiile semnate de Ioan Tugearu au născut, cele mai multe, montări de cotitură pentru limbajul dansului, dar și pentru destinele unor balerini sau dansatori. *Îmblînzirea scorpiei*, *Poveștiri vieneze* și *Seara Ceaikovski*, *Notre-Dame de Paris*, *Romeo și Julieta*, *Casa Bernardei Alba*. Exista acolo o tensiune specială, un soi de provocare majoră care îi ducea mai departe pe cei care aveau ceva de spus, de făcut cu adevărat. Ioan Tugearu făcea școala nu doar în orele de la liceul de coregrafie, ci și pe scenă, pregătindu-și spectacolele, emanînd mereu un aer proaspăt, tînăr, neliniștit, punînd totul în contextul larg și universal al acestei arte. Nu a obosit niciodată să facă asta. A avut o intuiție extraordinară față de talentele la început de drum. În ani, am putut să observ asta. Nume despre care îmi vorbea patetic sînt astăzi cineva. Ne-am intersectat și teatral atunci când a făcut, de pildă, *Dama cu camelii* sau *Richard al III-lea* pentru că a lucrat cu Razvan Mazilu. De fapt, de aici s-a născut, într-un fel, această reverență pe care o fac maestrului Ioan Tugearu, care, în noiembrie trecut, a împlinit o vîrstă frumoasă. Apropierea domniei sale de tînăra generație. Și susținerea artiștilor tineri pînă la capăt, necondiționat, cu o uriașă deschidere și modestie. A fost pe aceleași baricade cu generația de tineri balerini, dansatori și coregrafi, le-a încurajat visele, proiectele, bataliile. Cred că și asta a contat în faptul că mișcarea de dans de la noi a fost, la un moment dat, foarte dinamică, foarte vizibilă prin voci individuale, dar și prin proiecte tari de tot, europene, avantgardiste pentru ritmul nostru. Tinerii au avut girul maestrului.

În spectacolul aniversar din decembrie, de la Opera Națională din București, m-au marcat trei chestiuni.

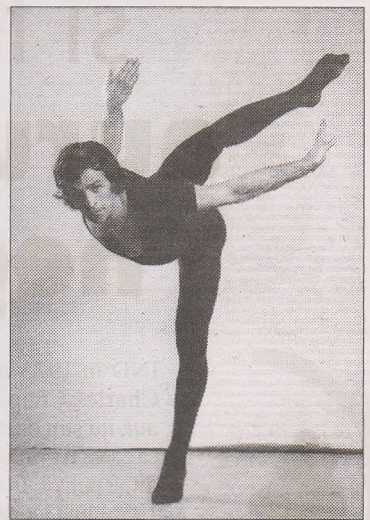
Faptul ca a vorbit mișcarea. Nu au existat discursuri omagiale pompoase și interminabile. Momente din creația maestrului Tugearu, vie, puternică, emoționantă au ținut locul oricărui convenții.

Prezența, scurtă, a lui Razvan Mazilu la deschidere. Știam că va dansa – și a dansat un moment dintr-un spectacol pe care l-am iubit foarte mult, *Richard al III-lea*. Nu știam că va vorbi. M-a surprins. Public, pe scena Operei, artistul Razvan Mazilu a făcut o reparație morală. Gest rar în lumea noastră! Cîndva, într-un interviu, a declarat că nu a avut modele autohtone. Acum, a mărturisit că se simte discipolul lui Ioan Tugearu, căruia îi datorează – el și generația lui – enorm.

În *Simfonia psalmilor*, Ioan Tugearu a dansat alături de ansamblul de balet al Operei și de soliștii ei. Nu se putea alege mai inspirată ca să mărturisească despre crezul artistic și uman al Maestrului.

Clasic și modern, tradiție și inovație, generații umăr la umăr în zborul lui Ioan Tugearu.

Marina CONSTANTINESCU

Debussy - *După-amiaza unui faun*, coregrafia Imre Keres, 1974

a r t e

Angelo Mitchievici

CRONICA FILMULUI

Zgomotul și furia aurului negru

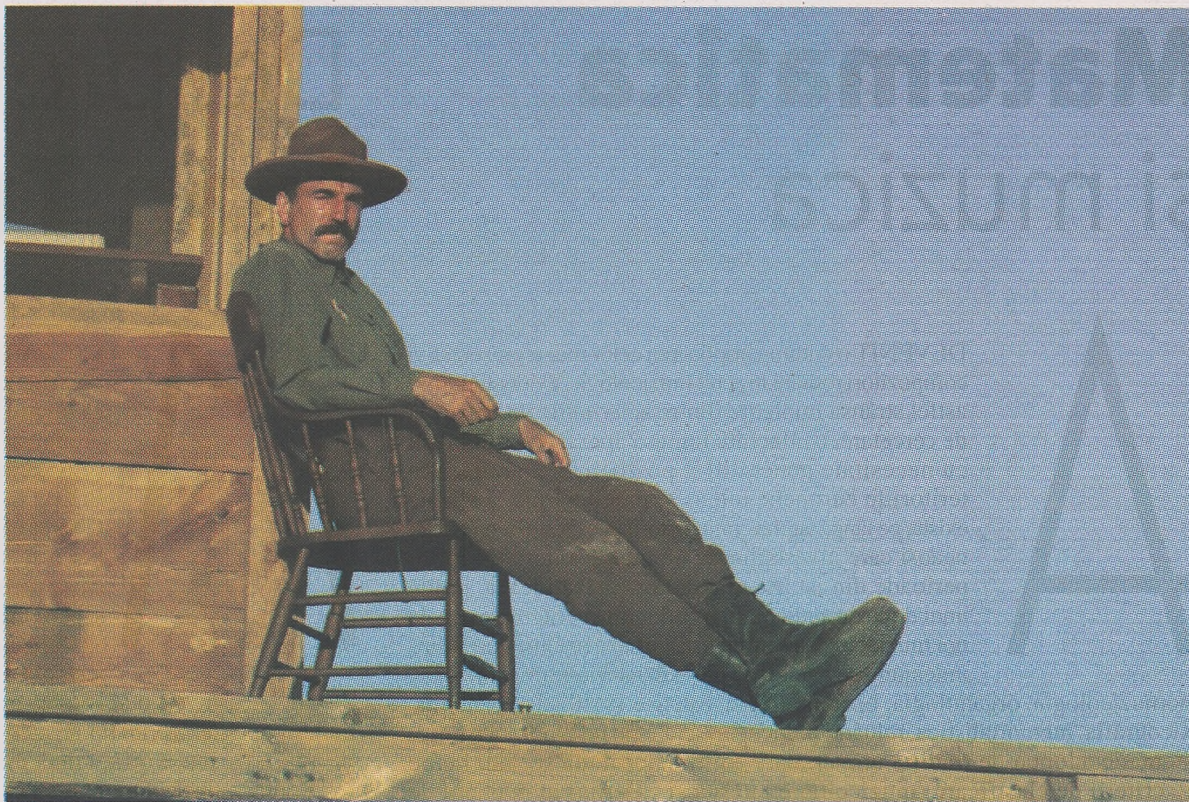

ÎN 1925 apărea filmul lui Charles Chaplin, *Goana după aur*, nu știu dacă era de imaginat că ea va fi urmată în film de goana după petrol. În *Gigantul* (*Giant*, 1956) lui George Stevens, Leslie Benedict (Liz Taylor) calca delicat într-o baltoacă unsuroasă, urma ei umplându-se cu lichidul la fel de prețios ca și aurul odinioară și care-l făcea pe Jeff Rink (James Dean) să se îmbogățească peste

noapte și să-și piardă mințile. *Dallas*-ul, printre filmele copilăriei și adolescenței mele, saga interminabilă cu petroliști, a configurat imaginea despre capitalismul texan la întregi generații de gospodine, iar în 1981 aveam și noi un western brânzetti cu sos de petrol, *Pruncul, petrolul și ardeleni*, în regia lui Dan Pița. Realizat după romanul *Oil* (1927) al socialistului Upton Sinclair, filmul lui Paul Anderson are certe note comportiste și o violență ieșită din comun, transfigurată uneori în frumusețe sălbatică. Romanul lui Upton Sinclair, – de altfel, un socialist destul de bogat –, se afla printre puținele romane americane traduse în U.R.S.S. în perioada stalinistă datorită conținutului proletar, demascator cu societatea banului și alienarea prin îmbogățire rapidă. Scriitorul îl întâlnea pe Eisenstein în periplul sau american, aflându-se printre cei mai importanți finanțatori ai săi pentru ca regizorul rus să realizeze un film în Mexic, aventură care a sfârșit într-un fiasco total. Nemulțumirile și presiunile venite dinspre Moscova pentru care stagiul regizoral devenise primejdios de lung, au pus capăt proiectului și prieteniei inițiale. *There Will be Blood* redă deopotrivă istoria unui petrolist, dar și un fragment din istoria aurului negru pentru care curge sânge. Pentru Daniel Plainview (Daniel Day-Lewis), extracția țiteiului este o afacere de familie, familie compusă în cazul lui din tată și fiu, H.W. Plainview (Dillon Frasier), un copil care crește la umbra sondelor în adăposturi înjghebate unde bărbații dorm adesea pe scândura goală. Metodele primitive de extracție ale pionierilor provoacă numeroase accidente, este un fel de a trai periculos, palpitant și itinerant în căutarea zăcămintelor. Daniel se prezintă comunităților al căror teren și muncă o cumpără pe nimic ca un erou civilizator, un factor de progres, însă personajul este posedat încetul cu încetul, ca și

Va curge sânge (*There Will Be Blood*, 2007). Regia: Paul Thomas Anderson. În rolurile principale: Daniel Day-Lewis, Paul Dano. Gen: Drama. Premiera în România: 21.03.2008. Durata: 158 minute. Produs de: Miramax Films. Distribuit în România de: Prooptiki Romania.

Nu banii sunt miza ultimă, ci voința de putere, o pornire faustică de a avea totul pentru a trăi sentimentul plenitudinar al despărțirii de umanitatea disprețuită pentru Daniel și a îmbrățișării ipocrite a unei umanități idolatre pentru Eli Sunday.”

Mister Kurtz al lui Joseph Conrad, de o nietzscheană voință de putere. Forțe obscure îl anima și o ură difuză, – „I have a competition in me“ afirmă el față de ipoteticul frate ivit din neant pentru a mai diminua ceva din sihăstria petrolistului. Filmul este alcătuit din lumini și umbre, foarte numeroase cadre cochetează cu întunericul în care asemeni petrolului se află scufundate chipurile luminate de flăcările unei sonde incendiate sau ale unui foc de vreascuri. Scena în care un puț de petrol se aprinde, arteziana de flăcări luminând salbatic noaptea, este punctată de tam-tam-ul unei muzici care sugerează tribal fascinat și idolatria, dezlanțuirea instinctului și a teribilelor energii ascunse în inima de petrol a întunericului. H.W., fiul lui Daniel Plainview, viitorul magnat, își pierde auzul în acest accident, iar tatăl îl abandonează temporar pentru a se apropia hipnotizat de flăcări ca un fluture de lampă. Majoritatea cadrelor tăiate cu o precizie chirurgicală baleiază între tabloul naturalist și tușa expresionistă care redă forța absorbantă a elementarului. O scripăre a privirii sau a dentiției cu ceva carnasier razbat din întuneric, râsul ca un scrișnet de balama adaugând o intensitate stranie acestor scene, precum cea în care cei doi frați discută și în care Daniel ridică puțin cortina asupra caracterului său. Muzica excelentă a lui Jonny Greenwood își aduce din plin contribuția la scenele de maximă tensiune. Daniel – personajele nu au întâmplător nume de profeți și sfinți, Ilie, Paul – cumpără pe un preț modic un teren sub care se află importante zăcăminte, însă va fi confruntat cu Eli Sunday (Paul Dano), pastorul local, dornic de a avea propria parohie. Și Eli Sunday se află în căutarea puterii, cea pe care i-o conferă rolul de pastor evanghelic exorcizând enoriașii creduli, într-un spectacol funambulesc de o rizibilă teatralitate. Mistificarea nu-i scapă lui Daniel care trebuie să convină cu pastorul asupra unor chestiuni pentru a avea susținerea comunității. Dovedit de a-l fi ucis pe cel care împrumutase identitatea fratelui său, Daniel trebuie să compare în fața congregației în rolul de ticalos purificat prin intervenția providențială a lui Sunday, spectacol de forță pentru petrolistul agresiv, neobișnuit să se umilească. Furia exorcizării, licărul de nebunie din priviri, scrișnetul de fiară prinsă în cușca releva tensiuni tectonice la acest personaj taiat parcă în rocă, cu izbucniri tot mai abrupte. Suflul epopeic al filmului vine din fresca vieții pionierilor petroliști ducând o viață dură, trăind în condiții precare, unde personajul principal se distinge prin exces, printr-un fel de furie latentă ca și petrolul aflat sub presiune gata să izbucnească. Violența nu se rezumă la cele două crime ale lui Daniel, admirabil interpretat de Daniel Day-Lewis – actorul a primit Globul de aur, un premiu Bafta și Oscarul pentru cel mai bun rol masculin –, ci constituie chiar

palpitul sangvin al petrolului. Totul este năclăit în petrol, un muncitor strivit de o ustensilă, este tras afară ca o rîmă înțeleasă de mucilagii, precum în scena „botezului“ lui Eli care este tăvălit prin petrol de către Daniel într-un acces de furie. Daniel este un personaj complex, rădăcinos, contorsionat, amestecând tandrețea pentru unicul său fiu cu cruzimea, intolerant și abuziv, o forță a naturii dirijată deopotrivă către succes și autodistrugere. Daniel Day-Lewis nuantează acest personaj pornind de la inflexiunile vocii, cu o căldură umană pînă la tonurile hîrșite, guturale ale unei uri care bolborosește, de la mimica expresivă la dominantele posturale. Vocea determinată a lui Daniel vine în contrast cu vocea stinsă, obosită a lui Henry Plainview sau cea efeminat suavă cu derapaje isterice a lui Eli Sunday, pastorul evanghelist. Mustăța „pe oală“ ca și scripărea metalic-cinică a privirii îi conferă un aer de bandit al vestului sălbatic, amintind de rolul făcut în *Banetele din New York*. Personajul dobîndește uneori o atitudine statuara de conchiscador, iar, în final, cocîrjat, redus la un rest grotesc pare, mai degrabă, un paria. Actorii, Daniel Day-Lewis și Paul Dano, ca și regizorul au reușit să gradeze verosimil și sensibil acest traseu al degradării umane fără a face din aceasta o lecție de morală, cît explorarea abisului uman, a omului din subterană. Cei doi profeți, unul al bunăstării aduse de aurul negru, altul al Bisericii celei de-a treia revelații, devin victime ale propriei lor ambiții. Nu banii sunt miza ultimă, ci voința de putere, o pornire faustică de a avea totul pentru a trăi sentimentul plenitudinar al despărțirii de umanitatea disprețuită pentru Daniel și a îmbrățișării ipocrite a unei umanități idolatre pentru Eli Sunday. Scena finală care resimte influența lui Kubrick îi reunește pe Eli Sunday ajuns în pragul falimentului și pe Daniel Plainview izolat în mijlocul unui imobil somptuar, casa mult visată care nu-i mai oferă acum nicio satisfacție, părăsit de fiul său, dormind direct pe podea. Cinismul lui Daniel dobîndește note de un grotesc fabulos, sarcasmul îi reflectă nebunia și Eli Sunday, determinat să rostească pe diferite tonuri „Sunt un fals profet, Dumnezeu e o superstiție“, devine victima acestei furii care-l macină pe petrolist. Scena corespunde catehizării-exorcizării lui Daniel în fața comunității, doar că rolul „pastoral“ îi revine acum petrolistului. Simetria și simplitatea în act, conferă filmului ceva din condiția tragediei, regizorul a evitat orice redundanță astfel încît pe portative largi tăcerea sau muzica „vorbesc“ în locul personajelor. O sală de bowling constituie decorul pentru ultimul act, unde asemeni popicelor, clericul stă în bătaia focului și unde tragedia se desăvîrșește prin ultima sa victimă, nu cea care zace la podea cu capul chisaliță, ci aceea care-i supraviețuiește. ■

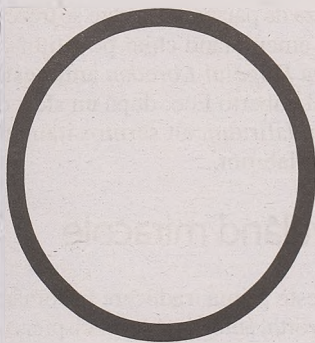

ucrurile se vor schimba, și când vom vorbi de integrare nu ne vom referi la alăturarea creației de avangardă și academice ci la arta lumii în secolul al XIX-lea. Cu greu găsești o instituție mai calificată decât Metropolitanul pentru o asemenea încercare.

a r t e

Arta secolului al XIX-lea văzută din alte unghiuri

RECENTĂ reinstalare a galeriilor pe care Muzeul Metropolitan le-a rezervat artei europene a secolului al XIX-lea ridică o întrebare firească. Cum văd curatorii instituției new yorkeze, posesoare a celei mai importante colecții de artă a acestei perioade din afara Franței, ce este important și ce nu? Cum rescriu ei istoria artei secolului al XIX-lea acum, la început de secol XXI?

Profitând de construirea unui spațiu adițional, deasupra salilor dedicate artei oceanice, Gary Tinterow și ceilalți curatori ai muzeului „împing” granițele precedente în câteva noi direcții.

În primul rând, temporal. Dacă istoria artei secolului al XIX-lea începe, oarecum așteptat, nu cu Jean-Louis David ci cu Ingres și Delacroix, ea se încheie, în noua viziune, cu portretul lui Gertrude Stein pictat în 1906 de Picasso. Punct de referință al evoluției artei moderne, tabloul, inspirat cel puțin ca structura de portretul lui Louis-François Bertin de Ingres, nu mai este văzut doar ca o premoniție a cubismului ci ca punct culminant al artei unui secol care se încheie.

Sunt și alte lucrări de după 1900 – de Matisse, Bonnard, Vuillard – expuse aici. Au fost alese pe criterii destul de neclare – prelungire a impresionismului(?) – și nu reflectă în nici un caz bogăția de idei artistice din anii ce au precedat primul război mondial.

O a doua dimensiune a expansiunii este geografică. Dacă arta franceză este în continuare dominantă, curatorii muzeului au rezervat o suprafață semnificativă reprezentanților altor școli naționale. O sală este dedicată romantismului german Caspar David Friederich și artiștilor pe care i-a influențat. Alături, o serie de mici peisaje schițate în ulei, creații ale unor artiști germani sau scandinavi cvasi necunoscuți – Carl Rottman, Carl Gustav Carus – sunt remarcabile... Portretul lui Vsevolod Garșin stă mărturie pentru capacitatea lui Iliia Repin de a pătrunde adânc în sufletul prietenului său. Chipul scriitorului rus este pictat cu o virtuozitate și un echilibru coloristic remarcabile. Pictura, ascunsă până acum într-un colț al muzeului, nu este cu nimic mai prejos decât oricare alt portret al secolului al XIX-lea.

Galeriile includ pentru prima oară cinci pictori americani: John Singer Sargent, James Whistler, Mary Cassatt, William Merrit Chase și Thomas Eakins. Cu excepția ultimului, toți și-au petrecut o bună parte a carierei în Franța și este firesc să vezi lucrări de Sargent – „Surorile Wyndham”, „Madame X” – în apropierea portretelor lui Manet care le-au inspirat.

Colecția a fost reorganizată de asemenea manieră încât unele săli grupează tablouri pe criterii tematice în timp ce altele sunt consacrate operei unui anume creator. Peisajele sunt separate de portrete și de picturile istorice. Este mai ușor de urmărit acum glorioasa evoluție a picturii „en plein air” pe care doar un muzeu cu adâncile rezerve ale Met-ului o poate relata atât de detaliat... O mică sală a fost rezervată picturii cu temă orientală, subiect favorit al picturii secolului, de factură academică – Jean-Léon Gérôme – sau nu. O alta, unei sufragerii în stil Art Nouveau datând din primii ani ai secolului al XX-lea care nu-și prea are locul în acest context.

În centrul spațiului reconfigurat este o sala Courbet. Dacă alegerea organizatorilor este întâmplătoare sau pictorul este într-adevăr pilonul care ancorează arta veacului va fi mai ușor de decis cu prilejul unei manifestări de mari dimensiuni pe care muzeul newyorkez o va consacra în curând artistului. De altfel Courbet nu este singura personalitate artistică a secolului al XIX-lea căruia Metropolitanul îi dedică în 2008 o retrospectivă. O expoziție Turner, preluată de la Galeria Națională din Washington, va compensa întrucâtva slaba reprezentare a picturii engleze în colecția permanentă a muzeului. Ea va pune acea parte a publicului care încă crede că orice evoluție în arta modernă este indisolubil legată de Franța, în fața unei opere al cărei caracter vizionar este pe alocuri uluitor.

Alcătuirea galeriilor de artă europeană a secolului al XIX-lea corespunde unei viziuni curatoriale relativ

recente care nu reduce istoria artei la acele elemente „premonitории”, „revoluționare” legate de „progresul” victorios spre arta modernă. Un artist este expus pentru calitățile intrinseci ale lucrărilor sale indiferent dacă este un inovator sau se exprimă în limitele unor reguli predefinite.

Ca și la muzeul parizian Orsay, rezultatele sunt amestecate. Picturi reprezentând arta academică și cea de avangardă nu sunt cu adevărat integrate chiar dacă sunt expuse în săli învecinate. O abordare cronologică mai strictă ar fi lăsat vizitatorul să judece singur meritele unora în raport cu celelalte și ar fi găsit mai ușor loc unor artiști – Puvis de Chavannes, Moreau – care sunt mai greu de clasificat ca aparținând uneia sau alteia dintre tabere. Așa însă, publicul se va îndrepta mereu spre lucrările lui Manet, Renoir, Cézanne, Van Gogh, ignorând posibilitatea întâlnirii cu tablouri remarcabile ale unor creatori necunoscuți.

Dincolo de schimbările de la Metropolitan, o serie de alte recente manifestări dedicate artei secolului al XIX-lea atrag atenția.

La Muzeul de Artă din Philadelphia, de exemplu, o expoziție a fost consacrată peisajelor lui Renoir, artist care demonstrase încă din 1878 – în „Doamna Charpentier și copiii ei” – că nu există neapărat o incompatibilitate între „revoluția” impresionistă și stilul salonard, burghez.

Pictorul, adulat de public dar prea puțin apreciat de critică din cauza imaginilor sale repetitive, dulcele, mereu lipsite de îndoieli, este cunoscut mai ales ca portretist și nu ca autor de peisaje. Și totuși, în deceniile de la începutul unei cariere îndelungate, circa un sfert din producția sa a constat din peisaje și acestora le este dedicată manifestarea pe care muzeul din Philadelphia a organizat-o în colaborare cu Royal Academy din Londra.

Expoziția demonstrează că, în aceste lucrări, Renoir, departe de a se repeta de la un tablou la altul, experimentează, propune mereu texturi diferite, chiar și în cadrul aceleiași lucrări. În „Peisaj la Wargemont” (1879), artistul folosește trăsături uniforme de penel pentru a crea o combinație amănunțită de verde, mov și albastru... În „Rafala de vânt” (1872), penelul urmărește linia ierbii și a tufișurilor care se îndoaie și se întrepătrund pe o colină, în bătaia vântului....

Uneori Renoir pictează cu delicatețe și claritate ce aduce aminte de ucenicia sa ca decorator de porțelanuri. Alteori – „Valul” – stoarce pigmentul alb direct din tub pe pânză, redând cu forță o imagine aproape abstractă.

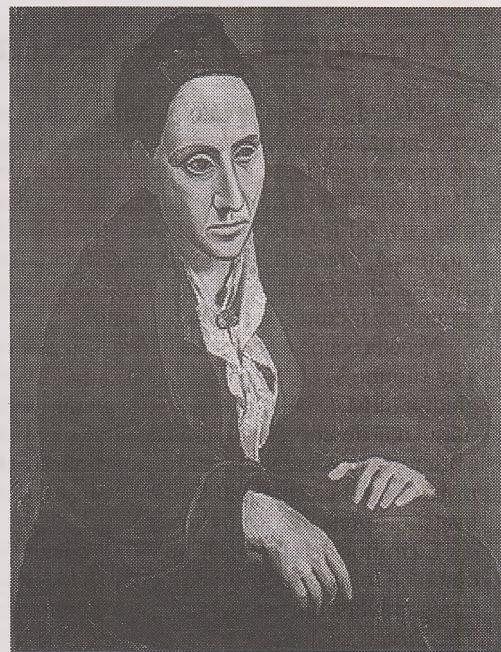
Chiar dacă tablourile sale nu au coerența celor compuse de Monet, Renoir este la fel de capabil să picteze lumina, umezeala plutind în aer, diferențele dintre frunze văzute de aproape și cele aflate în zare.

Renoir figurează – „Femeie la marginea mării” – și în expoziția „Impresioniștii și marea” de la Phillips Collection din Washington. Manifestarea se înscrie în seria celor care, recent, au pus sub lupă un anume segment al creației impresioniste – „Impresionismul și iarna”, „Natura moartă impresionistă”, „Impresioniștii la Argenteuil” – fiecare titlu incluzând desigur cuvântul cheie, aducător de public.

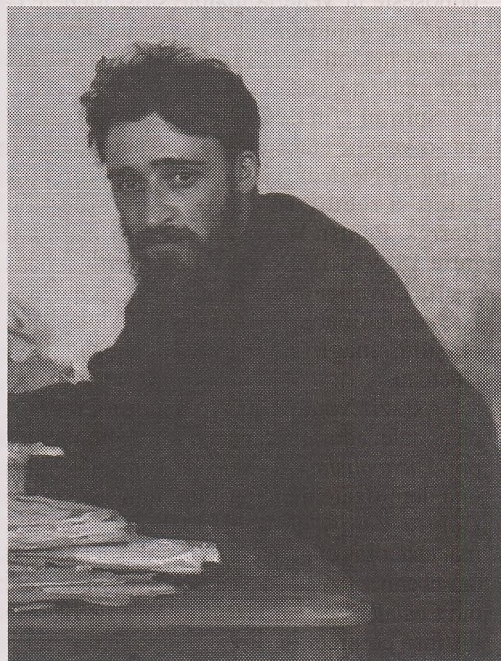
Expoziția de la Washington a fost destul de modestă ca dimensiuni și ca valoare a exponatelor. Fapt interesant, semn al aceleiași tendințe de diversificare deja menționate, un mare număr dintre lucrările expuse au fost creații ale unor artiști – Corot, Courbet, Boudin, Jongkind, – atașați în mod normal mișcării realiste și nu impresionismului. În aceste condiții, variațiunile pe o singură temă – personaje pe plaja de la Trouville – pictate de Eugène Boudin au fost, alături de câteva marine de Monet, printre cele mai interesante exponate.

Revenind la Metropolitan, reorganizarea colecției occidentale a secolului al XIX-lea a coincis cu redeschiderea galeriilor dedicate artei oceanice și cu o superbă expoziție – „Strămoși eterni” – având drept subiect relicvării din Africa centrală. Majoritatea lucrărilor expuse datează din același secol al XIX-lea. Din păcate însă, vizitatorii sunt foarte puțini.

Poate că la un moment dat lucrurile se vor schimba și când vom vorbi de integrare nu ne vom referi la alăturarea creației de avangardă și academice ci despre arta lumii în secolul al XIX-lea văzută ca un tot unitar. Cu greu găsești o instituție mai calificată decât Metropolitan-ul pentru o asemenea încercare.

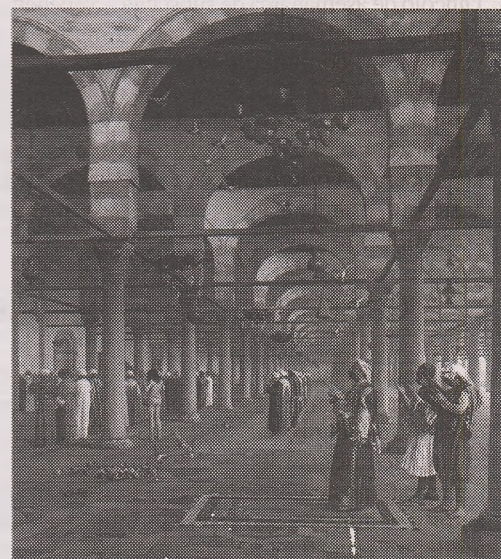
Picasso - Gertrude Stein

Repin - Vsevolod Mikhailovich Garshin

Renoir - Valul

Gerome - Rugăciune în Moschee

Edward SAVA

m e r i d i a n e

O geografie mitică nepuizabilă

Nu cred să existe alt loc al lumii care să-și proiecteze, ca Veneția, tot ce posedă într-un tărâm al imaginarului: propria geografie, bogăția timpului trecut, ceremonii și rituri ce refuză să moară, aristocrația cu palatele ei sau mai curând invers, palatele cu stăpânii lor pierind împreună, prezentul dedublat între fața ademenitoare oferită zi de zi turiștilor și chipul agonizant păstrat ascuns de locuitori ca taină de familie.

Veneția ocupă o bibliotecă întreagă, în care clasificările s-ar supune și ele unui joc, jucat după diverse reguli: ghiduri turistice pentru cei grăbiți și ghiduri sentimentale; orașul real descoperit continuu de două secole de scriitori și pictori și vederea dinăuntru, aparținând venețienilor înșiși, orașul ca spațiu al ficțiunii, orașul – personaj el însuși ori preschimbabil în himera.

La mijloc de secol XIX Veneția îl cucerește între cei dintâi pe John Ruskin: ajuns aici în 1845, descoperă un întreg univers, din care se va naște o carte fundamentală, *The Stones of Venice*, tratat de estetică și ghid unic al Cetății Dogilor. După două decenii, Hippolyte Taine poposește la Veneția înainte să-și încheie călătoria în Italia, iar impresiile despre orașul care l-a fascinat se transformă într-un ghid original pentru călători timp de mai multe decenii.

Spiritul „fin de siècle” își găsește corespondentul într-o Veneție etalându-și fastul agoniei, ea transpare în cărțile ce i le dedică jurnaliști și prozatori astăzi aproape uitați și reeditați, ca Jean Lorraine sau Maurice Barrès. Pentru Henri de Régnier, care a locuit aici între 1889 și 1924, orașul a devenit o parte din sine însuși. Privirilor fascinate și care, la rândul lor fascinează, li se adaugă mărturia lăsată de Paul Morand sau imaginea orașului, magic și rar între toate celelalte, a lui Jean Cocteau.

Astăzi, Veneția provoacă două reacții, la fel de pasionale: adorația capătă o formă literară încântătoare prin *Dictionnaire amoureux de Venise* de Philippe Sollers, una demitizatoare și teribilă, într-o carte rechizitoriu, *Contre Venise* de Régis Debray în care Veneția nu mai este oraș ci doar spectacolul pe care îl dă continuu orașul prin actorii turiști, sau curioasa analiză „microscopică” din *Cealaltă Veneție* de Pedrag Matvejevic (carte recentă, distinsă cu premiul Strega) alternând ghidul turistic și eseul de antropologie, mărturiile istorice și detaliile botanice sau geografice.

Și există Veneția ca tărâm al revelațiilor: epifanie mistică pentru Khalil Gibran, dovedită de cartea postumă *Voice of the master*, (1963), dezvăluire a Sinelui surprins între două atracții, erotică și thanatică, din capodopera lui Thomas Mann, *Moarte la Veneția* (1912). Mai aproape de prezent, doi scriitori contemporani reinventează nu doar orașul lagunelor, ci mai multe Veneții, din timpuri felurite și din unghiuri neașteptate, în ficțiuni pline de fantezie, de spirit ludic sau de straniețate.

Primul roman aparține unui scriitor englez, *Fecioara din piatră* de Barry Unsworth, iar celălalt unui prozator italian, *Taverna Dogelui Loredan* de Alberto Ongaro. Dincolo de asemanarea de substanță... venețiana a cărților (ambele construite ca palimpsest narativ), se văd și similitudini conjuncturale interesante: apar la noi în același an, 2007, la aceeași editură, Leda / Corint, cu „amprentă” aceleiași traducătoare: Claudia Dumitriu! Singura deosebire o dă „Prefața”, concisă, consistentă, la *Fecioara din piatră* semnată de Florina Pîrjol. Frumoasă ar fi fost și o simetrie a prefetelor... și nu doar interesantă, ci și utilă.

Cartea capturând destine

„Anumite cărți au ceva diabolic... [...] Capturează destine și le întemnițează” – așa sună avertismentul rostit de tatăl lui Schulz, editorul din Veneția care, căutând spalturile unei cărți, *Istoria bordelurilor la Veneția*, nimereste peste un manuscris căruia îi lipsesc titlul, autorul și numeroase foi. Lectura lui îl acaparează cu totul, întreruptă doar de intervențiile unui ins misterios (prieten, camarad ori simplu angajat?), Paso Doble,

Istorie și istorii la Veneția

formă ambiguă de manifestare a Dublului.

Iar manuscrisul îi dezvăluie lui Schulz viața și aventurile unui seducător, tânărul englez trăitor în veacul al XIX-lea, Jacob Flint. Numeroasele tribulații ale eroului îi dau acestei istorii când turnura prozei picarești (cu traversarea mediilor sociale de sus în jos, din provincie la Londra și apoi la Veneția), suspansul unui roman popular (taverna ca spațiu de întâlnire, isprăvile unor contrabandisti.), pe alocuri ușor „noir” (șeful de bandă emana un miros de putreziciune, îl însoțesc doi corbi vorbitori), trecând în melodramă (Flint se îndrăgostește de patroana tavernei, femeie fatală și întrupare a generozității).

Schulz oscilează între universul său, guvernând de prezența unei frumuseți de femeie... de ceară și plonjarea în Veneția cărții, familiară și străină deopotrivă, pentru că înțelege cât de subtile și profunde sunt legăturile între el și Flint, între tatăl său care nu conținește să-și sfătuiască și ocrotitorul lui Flint, între femeia tăcută de alături și Nina cea debordând de energie erotică, între paginile rupte ale cărții prăbușind ficțiunea în gol și prisosul propriei imaginații care, odată stârmită, prinde viață.

Așa că un cititor, la început intrigat, ajunge să intuiască sensul atâtor accente și îngroșări ale istoriilor care curg paralel, se întretaie, se împletesc, se suprapun: un metaroman ludic splendid, care demontează și reinventează multiple formule narative, realizează combinații de toposuri și tipologii literare, traversând în galop o istorie a romanului și una a spațiilor sale predilecte, din orașul așezat pe Tamisa până la cel invadat de ape.

Nu puteau lipsi din asemenea construcție mirobolantă dublul, ca personaj, nici dedublarea ca principiu de organizare epică. Cititorul se trezește în fața unei narațiuni rafinate despre producerea ficțiunii, însoțită de lectură

Veneția ocupă o bibliotecă întreagă, în care clasificările s-ar supune și ele unui joc, jucat după diverse reguli.

ei, într-un joc de oglindiri tot mai rafinate, tot mai elaborate, incitându-l să intre într-un spațiu virtual, în care traseele se ramifică mereu, dar care nu garantează nicio ieșire.

Alberto Ongaro a scris un roman ce trimite, inevitabil la Borges, proiecție venețiană a „grădinii potecilor ce se bifurcă”, o carte – șaradă în care Veneția cu rețeaua ei de canale devine „pânza de păianjen” în care se trezesc captivi Schulz și Flint, amenințând chiar pe cititor cu prizonieratul... *Taverna Dogelui Loredan* amintește în mod spectaculos, de Umberto Eco: după un sfert de secol de la *Numele trandafirului*, alt scriitor italian reușit să construiască alt labirint...

Statuia revelând miracole

Fecioara din piatră este prima traducere în română din proza lui Barry Unsworth, autor a peste cincisprezece romane, apărute din 1966 și până astăzi, nominalizată la Booker Prize și distinsă cu prestigiosul premiu în 1992. Pasionat ca și scriitorul finlandez Mika Waltari, și înzestrat cu darul povestirii, Barry Unsworth străbate secolele... ficțiunile sale, de la Grecia antică la Sicilia medievală de la Istanbulul otoman la Florida coloniilor, fără să evite viața contemporană a Angliei în timpul „Doamne de Fier”.

Construit ca palimpsest narativ, *Fecioara din piatră* relatează aventura unui restaurator de artă, cândva cu vocație de sculptor, Simon Raikes, în care se topesc o poveste de dragoste și o intrigă detectivistă, o incursiune în mediul tulbure al comerțului cu obiecte de artă, și cea mai stranie dintre toate, viziunile ce succed pe măsură ce restaurează o Madonă gotică, veche de cinci secole, despre care se știu foarte puține lucruri.

Ca și Alberto Ongaro, și Barry Unsworth etalează o suită de formule narative: povestea meșterului care a modelat statuia, în spiritul ficțiunii istorice; narațiunea sumbră, de Ev Mediu petrecută într-o mănăstire de călugări; jurnalul ținut de restaurator, încastrat ca o oglindă în prezentul acțiunii, comentând întâmplările cu o disecție atentă a celor din jur, și totodată captând fantasmalele trecutului.

Violența și sacrul, răul și miracolul însoțesc ca perechi inseparabile de contrarii nașterea neobișnutei statuii și îi conferă o putere extraordinară, o încărcătură de energii misterioase ce persistă în timp, provocând stări de tranșă și trăiri mistice. Credința și feroarea celui ce a modelat și a turnat statuia în urma cu secole își are drept pandan orgoliul și trufia unui sculptor din lumea contemporană Naivei Bianca, fericită de a fi prototipul Fecioarei și care corespunde o femeie modernă, emancipată și rafinată: Chiara Fornantini.

În paralel cu restaurarea statuii ce trebuie salvată de atmosfera distrugătoare (la propriu) a Veneției, cititorul reface prin cercetările întreprinse de Raikes și traiectoria uneia dintre marile familii a Cetății Dogilor, familia Fornarini, cu șirul de crime pe care le poruncesc, le mediază sau chiar le înfăptuiesc. Jurnalul lui Simon Raikes de la sfârșit de secol XX își are „perechea” în altă confesiune: memoriile pe care le scrie, cu intenția publicării, Ziani. Și unul și altul depun mărturie despre miracolele pe care le înfăptuiește statuia.

Tensiunea între prezent și trecut, între materie și spirit, între creatorul damnat și creația ce îi supraviețuiește între datele istoriei reale și semnele transcendenței au în fundal Veneția ce se insinuează ca prezență perpetuă iar surprizele acumulate odată cu trecerea timpului se preschimbă în suprapersonaj acaparator.

Frumusețea și farmecul romanului vin din ceea ce el încifrează: patrunderea pe tărâmul religiozității, iruperea sacrului în profan, păcatul și mântuirea însoțind strădania artistului, rosturile adânci ale unor taine, de neînțeles pentru mintea omenească. *Statuia din piatră* îl bântuie pe cititor îndată ce își încheie lectura, așa cum *Taverna Dogelui Loredan* trezește plăcerea speculației. La fel de intensă este dorința de a cunoaște și celelalte romane ale celor doi scriitori, pe care Editura Leda / Corint sper că i-o va împlini.

Elisabeta LĂSCONI

Împănasem spata de berbec cu jumătăți de căței de usturoi și așezasem perele înăbușite în unt printre păstăile de fasole verde fiartă.

Prin *Calcanul* (1979), Günter Grass a dovedit că mai există și alte destine în afară de cel al lui Oscar Matzerath. Popularul basm al pescarului (și a mereu nemulțumitei sale neveste, Ilsebill), spus de data aceasta altfel, îl poartă pe protagonistul docil prin toate epocile istoriei universale, însoțit permanent de sfaturile calcanului. Cu umor și subtilitate, Grass o reinvie mereu pe Ilsebill în diferite vremuri, sub chipuri de ilustre bucătărese. Istoria cea mare, făurită de bărbați, se sprijină pe istoria alimentației și pe puterea ocultă a bucătăreselor. Calcanul va fi prins, acuzat de tribunalul feminist că a provocat toate marile nenorociri ale istoriei și condamnat să servească în viitor exclusiv cauza feminină. Mai poate fi de mirare că și pe soția gravidă a povestitorului o cheamă tot Ilsebill și că toată povestea calcanului se desfășoară ritmată în nouă episoade, ca și lunile de sarcină ale femeii? Cartea merită savurată pentru bogăția, varietatea și spontaneitatea limbii din care se degajă un parfum straniu. Publicăm în această pagină un fragment din romanul *Calcanul* în curs de apariție la editura Leda – grupul editorial Corint, în traducerea lui Corneliu Papadopol.

Al treilea sân

Ilsebill a mai adăugat sare. Înainte de a procrea, am mâncat spata de berbec cu fasole și pere – era la început de octombrie. Chiar în timpul mesei, cu gura plină, ea a spus:

– Ne băgam imediat în pat, sau mai întâi vrei să-mi povestești cum, unde și când a început povestea noastră?

Eu, asta sunt, de când lumea. Și Ilsebill a fost aici, de la început. Îmi amintesc prima noastră ceartă, pe la sfârșitul neoliticului, cam cu două mii de ani înainte de întruparea Domnului, când în mituri se deosebea ce-i crud de ce-i gătit. Și tot așa cum astăzi, înainte să mâncăm berbec cu fasole și pere, ne-am înconțat în privința copiilor ei și ai mei în vorbe tot mai scurte, la fel ne disputam și în mlaștinile de la gura Vistulei, în termeni neolitici corespunzători, cu privire la pretențiile mele de a-i fi făcut cel puțin trei dintre cei nouă țânci ai ei. Dar am pierdut. Cu oricâtă dibăcie mi-aș fi răsucit limba înșirând sunete primitive, n-am reușit să articulez frumosul nume tată; a fost posibil numai mamă. Pe atunci, pe Ilsebill o chema Ava. Și eu mă numeam altfel. Totuși, Ilsebill nu vrea să fi fost Ava.

Împănasem spata de berbec cu jumătăți de căței de usturoi și așezasem perele înăbușite în unt printre păstăile de fasole verde fiartă. Chiar și atunci când Ilsebill îmi spunea, cu gura încă plină, că s-ar putea să se prindă, sau să reușească, pentru că, așa cum o sfătuiseră medicul, aruncase pilulele în closet, mi se părea totuși că patul are prioritate iar povestea cu bucătăreasa neolitică vine după aceea.

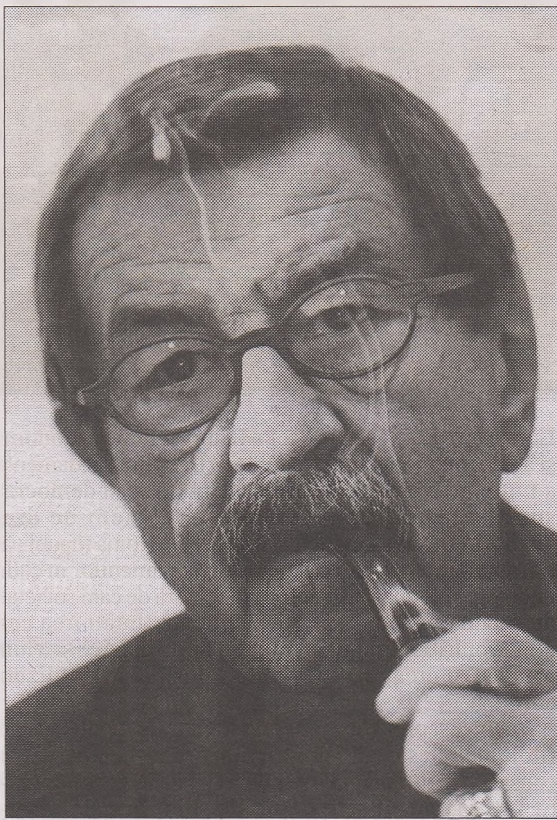
Deci ne-am culcat, îmbrățișați ca în totdeauna și cu picioarele împletite. Ba eu, ba ea deasupra. Egali în drepturi, chiar dacă Ilsebill este de păreră că privilegiul bărbaților de a penetra nu poate fi nicicum compensat de dreptul derizoriu al femeii de a refuza intrarea. Dar pentru că procream din dragoste, sentimentele noastre erau atât de atotcuprinzătoare încât, în spațiul nemărginit, dincolo de timp și de tic-tacul lui, deci eliberați de orice somnolență terestră, reușeam o eterică procreație paralelă; parca în compensație, sentimentul ei pătrundea cu violență într-al meu: eram dublu-potenți.

Fără îndoială că, înainte de berbec cu pere și fasole, supa de pește a Ilsebill, obținută din zeama capetelor de cod fierde până la dezagregare, a avut cea energie stimulatorie cu care bucătărelele mele, din toate timpurile, mă invitau la pat; pentru că a reușit, s-a prins, din întâmplare, cu intenție și fără alte adaosuri. Abia ieșisem – parca expulzat – și eram din nou afară, când Ilsebill a spus fără dubii principiale: „Ei, de data asta o să fie un băiat.”

A nu se uita cimbrul. Cu cartofi copti sau, ca pe vremuri, cu mei. Întotdeauna, carnea de berbec este recomandabil să fie mâncată din farfurii încălzite. Totuși,

Avanpremieră editorială

Günter Grass

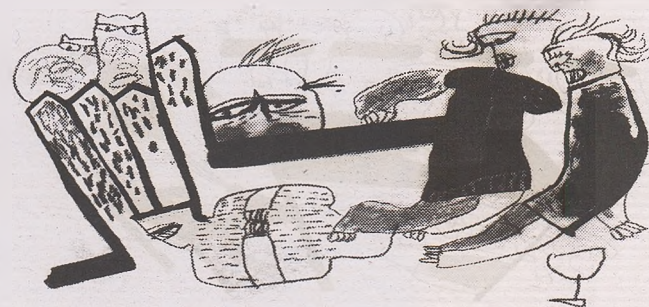
sărutarea noastră, dacă îmi este permis să mai destăinuiesc și asta, era unsuroasă. În supa de pește, pe care Ilsebill o înverzise cu capere și mărar, înotau ochi albi de cod și asta însemna noroc.

După ce acțiunea reușise, poate, am fumat câte o țigară sub aceeași pătură, fiecare în felul lui. (Eu coboram treptat pe scara timpului.) Ilsebill a spus: „Păi, în afară de asta, ne mai trebuie și o mașină de spălat vase.”

Până să mai scornească și alte speculații despre repartizarea răsturnată a rolurilor – „Aș vrea să te văd odată gravid!” – i-am povestit despre Ava și cei trei sâni ai ei.

Crede-mă, Ilsebill: avea trei. Natura e în stare să facă una ca asta. Așa cum am spus: trei exemplare. Și nu numai ea. Toate aveau trei. Și dacă îmi aduc bine aminte, în epoca de piatră, pe toate le chema așa: Ava Ava Ava. Și pe noi, toți bărbații, ne chema Edek. Confundabili. Și toate Avele aveau la fel. Unu doi trei. La început nu știam să numărăm mai mult. Nu, nici mai jos, nici mai sus: așezat între ei. Și, de fapt, toți trei erau la fel de mari și se ondulau ca într-un peisaj deluros. Pluralul începe cu trei. Începe diversitatea, seria, lanțul, mitul. Da' asta nu trebuie să-ți dea complexe. Din astea am avut noi, mai târziu. În vecinătatea noastră, la răsărit de fluviu, se spune că Protrimp, care pe lângă Pikoll și Perkun a devenit zeul pruților, ar fi avut trei fudulii. Păi, ai dreptate: trei sâni sunt mai mult, sau par mai mult, întotdeauna mai mult, înseamnă prisos, anunță risipă, asigură sațietatea permanentă, dar, la o examinare mai atentă sunt anormali – și totuși imaginabili.

Sigur. Vrei să spui: proiecția unei dorințe masculine! Poate că anatomic nu este posibil. Pe atunci însă, când

m e r i d i a n e

miturile își mai aruncau încă umbrele, Ava avea trei. Așa este, și astăzi încă al treilea tot mai lipsește. Vreau să zic că totuși lipsește ceva. Ei, al treilea. Zău, nu te irita imediat. Păi, totuși, așa e. Sigur că din asta n-o să fac un cult. Firește, doi sunt suficienți. Poți să mă crezi, Ilsebill, în principiu, mie îmi sunt suficienți. Doar nu-s nebun să mă leg de un număr. Acum, când, fără pilulă și datorită supei tale de pește, cu siguranță că s-a prins și ești gravidă și când ai tăi o să fie în curând mai grei decât cei trei ai Avei, sunt mulțumit și nu-mi mai doresc mai nimic.

Al treilea a fost întotdeauna în plus. În fond, doar o toană a naturii capricioase. Inutil ca și apendicele. De fapt, mă întreb ce poate să însemne atracția asta față de sâni? Țățomania asta tipic masculină – Strigătul asta după ancestrala-supermamă-hrănitore – Ei bine, mai târziu, Ava a ajuns zeiță și a pus să i se confirme cei trei sâni pe pieptul unor idoli de lut de mărimea mâinii. Dar alte zeițe – de exemplu indiana Kali – aveau patru și chiar mai multe brațe. Asta încă mai avea un sens practic. Zeițele-mame ale Greciei – Demeter, Hera – dimpotrivă, erau normal dotate, ceea ce nu le-a împiedecat să-și țină deschisă taraba timp de milenii. Păi, am mai văzut chiar și statui de zei care aveau un al treilea ochi, în mijlocul frunții. N-aș vrea să fiu pricopsit cu așa ceva.

De fapt, numărul trei întotdeauna mai mult promite decât oferă. Ava, cu cele trei anexe ale ei, e la fel de exagerată ca și amazoanele cu unicul lor sân. De aceea feministele de astăzi pică mereu dintr-o extremă în alta. Dar nu te bosumfla pe loc. Doar țin cu sufragetele. Și crede-mă, Ilsebill, într-adevăr, doi sunt suficienți. Orice medic ți-o poate spune. Iar bebelușului nostru, de n-o fi băiat, cu siguranță ca o să-i ajungă doi. De ce zici: Aha! Sunt atât de înnebuniți bărbații după cât mai mulți sâni? De altfel, toate bucătărelele cu care am zăbovit din vreme în vreme, au avut, ca și tine, numai în stânga și în dreapta: Mestwina doi, Agnes doi, Amanda Woyke doi, Sophie Rotzoll avea cu ce să umple două ceșcuțe de cafea moca. Și abatesa-bucătăreasă Margarete Rusch, cu cele două țâțe enorme ale ei, l-a sufocat pe bogatul patrician Eberhard Ferber în pat. Deci să rămânem la subiect. Totul nu-i decât un vis. Nu o iluzie! Nu începe iar cu cearta! Mai am voie să visez un pic? Ce zici?

E pur și simplu ridicolă gelozia asta a ta față de toate și nimic. Cât de săraci am rămâne fără imaginari și utopie! Atunci n-aș mai avea voie să dau drumul creionului să tragă trei curbe pe hârtia albă. Atunci artei nu i-ar mai fi permis să spună decât da și iar da. Te rog, Ilsebill, fii și tu, măcar o dată, ceva mai rațională. Admite ca totul este o idee din a cărei contradicție ar trebui să rezulte dimensiunea care lipsește sânului femeii, sa zicem un fel de supersân. Trebuie să înțelegi asta în sens dialectic. Gândește-te la lupoaica romană. La expresii ca: sânul naturii. Iar în ceea ce privește numărul, la Sfânta Treime.

Sau la cele trei dorințe din basm. Cum adică m-ai prins? Eu asta îmi doresc?

Crezi? Așa crezi tu?

Ei, bine. Recunosc: când întind mâna în gol, caut mereu al treilea sân. Cu siguranță că nu mi se întâmplă numai mie. Trebuie să existe totuși motive pentru care noi bărbații suntem atât de obsedați de sâni și parca înțărcați înainte de vreme. Poate să fie din cauza noastră. Pentru că le dați prea multă importanță, prea multă importanță dacă atârna, dacă atârna tot mai mult. Da' lăsați-i să atârne, fir-ar să fie! Nu. Ai tăi nu. Dar tot o să atârne, sigur, cu timpul. Ai Amandei atârnav. Sâni Lenei atârnav încă de timpuriu. Și totuși le-am iubit, și ce le-am mai iubit! Nu trebuie să fie întotdeauna vorba numai de mai mult sau mai puțin piept. De exemplu, aș putea să gasesc exact la fel de frumos fundul tău cu gropițe. În nici un caz împărțit în trei. Sau altceva rotund. Acum, când burta ta se va bomba, va reprezenta tot ce ocupă un loc în spațiu. S-ar putea să fi uitat că mai există și alte situații. Triplul, terțul. De altminteri și politic, ca alternativă posibilă.

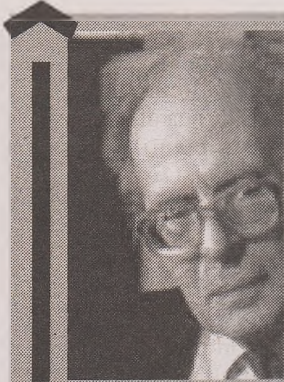
Ava, în orice caz, avea trei. Ava mea, trimamelară. Chiar și tu aveai unul în plus, atunci, în neolitic. Adu-ți aminte, Ilsebill: cum eram la început.

În românește de
Corneliu PAPADOPOLO

m e r i d i a n e

N MICA „țara latină cea mai depărtată în Europa”, cum numea Nicolae Iorga Portugalia, se desfășoară în aceste săptămâni o ofensivă literară românească fără precedent în ultimii ani. Într-adevăr, în ianuarie a apărut traducerea unor eseuri de Teodor Baconsky, *Puterea schismei/O Poder do Cisma*, în prima parte a lui februarie a avut loc dubla lansare (la Lisabona și Porto) a volumului

de versuri bilingv al lui Dinu Flămând, *Există oare viața înainte de moarte?/Haverá Vida antes da Morte?*, tot în februarie a apărut traducerea mult așteptatului *Jurnal portughez/Diário português* al lui Mircea Eliade (care va fi lansat în aprilie); și de asemenea acum s-a publicat traducerea cărții lui Gheorghe Ceaușescu, *Năsterea și configurația Europei/Nascimento e Formação da Europa*. Despre lansarea acesteia din urmă, la care am avut bucuria să particip, aș dori să povestesc câte ceva.

Evenimentul a avut loc în Sala de conferințe a frumoasei Librării „Almedina” din chiar centrul Lisabonei, în după-amiaza zilei de 19 februarie, cu ploaie intermitentă și nori străpuși din când în când de soarele strălucitor cu care ne răsfața altădată cerul lisabonez. Lume multă, nesperat de multă, și lume „bună”. Printre scriitorii am salutat pe romancierii Lidia Jorge și Gonçalo M. Tavares (ambii premiați și super-premiați, și care vor avea cărți traduse în românește anul acesta), pe poeta Manuela Nogueira, nepoata de soră a lui Fernando Pessoa, apoi pe Ana Isabel Buescu, istoric și profesor universitar, pe jurnalistul de radio João Lopes Rodrigues, ca și, dar nu în ultimul rând, pe marele eseist („cel mai important portughez în viață”), Eduardo Lourenço, venit neinvitat deoarece locuiește în Franța, dar atras de titlul cărții lui Gheorghe Ceaușescu, fiind el însuși autorul a două cărți despre Europa.

O scurtă prezentare a întâlnirii i-a revenit lui Virgil Mihaileu, directorul Institutului Cultural Român-Lisabona (aici se cuvine menționat că toate cele patru cărți pomenite la început au fost subvenționate de ICR). Au urmat saluturile editorului, dr. Balbino da Silva, și al traducătorului, Comeliu Popa, român stabilit de mulți ani în Portugalia.

În lipsa autorului – decedat atât de neașteptat și nedrept în 2006, și care, la curent cu iminenta apariție a cărții sale în versiune portugheză, nu a mai apucat să o vada realizată – a vorbit, emoționant dar nu patetic, fiul acestuia, Ion Ceaușescu. O prezentare mai amănunțită a temei abordate în carte a făcut dr. João Bigotte Chorão, apropiat prieten al lui Vintilă Horia (unchiul lui Gheorghe Ceaușescu), corespondent al lui Mircea Eliade și, totodată, atent și neobosit propagator al culturii românești în țara sa.

În Portugalia nu se obișnuiește, ca la noi, ca autorul sau editorul să ofere gratuit cărți participanților la lansări: interesul librăriei și editurii fiind vânzarea, am avut satisfacția să vad că mai toată lumea ținea câte o carte în mână! De asemenea, nu se obișnuiește să se facă așa-numite „tratații”, și totuși participanții parca nu se mai dădeau duși, odată încheiate alocuțiunile...

În continuare am transcris câteva fragmente din cuvântul rostit de Ion Ceaușescu și din prezentarea făcută de dr. João Bigotte Chorão.

Micaela GHIȚESCU

Ideea de libertate

Traiesc cu mare emoție acest moment când îl reprezint pe autorul cărții, tatăl meu. Voi evoca o carte și un om între care legătura nu este una ocazională, ci una esențială.

Cartea e consacrată unei probleme majore a istoriei universale, una dintre cele mai însemnate din vremuri străvechi până astăzi. Mă refer la istoria Europei. Este istoria unui continent definit geografic, în mod tradițional, de la Atlantic la Urali, dar care se definește mult mai substanțial prin valorile pe care le încorporează. S-a observat pe drept cuvânt că Europa nu este un continent, ci o civilizație, iar această civilizație e definită prin câteva trăsături esențiale:

Cea dintâi este ideea de libertate și democrație, produs al lumii elenice, al polis-ului grec care a diferențiat civilizația europeană în raport cu autocrațiile Orientului.

O carte de Gheorghe Ceaușescu lansată la Lisabona

Lumea greacă a fost, în același timp, o lume a izonomiei și a divinităților umanizate. A doua trăsătură fundamentală a Europei a fost opera Romei. Libertatea și democrația sunt de neconceput fără un fundament de drept juridic. De-a lungul existenței ei seculare, Roma republicană și imperială a pus bazele coexistenței oamenilor în cadrul unor legi și al unor principii de drept fără de care societatea nu poate exista în condiții civilizate. Întâlnirea celor două contribuții fundamentale, a lumii elenice și a lumii romane, a creat cadrul politico-juridic al civilizației europene. [...]

Umanist prin vocație și prin tradiție de familie, dedicat filologiei clasice și istoriei, Gheorghe Ceaușescu și-a consacrat toată energia studiului civilizației greco-romane. (...) Pe parcursul activității sale științifice și didactice și-a desăvârșit viziunea asupra lumii greco-romane și funcțiile istorice a acestei lumi, dispărute în existența ei, nu însă și în misiunea ei istorică. Cartea de față este produsul ultim al unei îndelungate reflecții și al contactului permanent cu lumea greco-romană și cu valorile pe care le-a produs. În spiritul acestei viziuni se situează hotărârea lui Gheorghe Ceaușescu de a se implica în viața activă cu dorința de a vedea integrarea țării sale, a României, în adevărata civilizație a Europei în expansiune. Reflecția intelectuală și acțiunea politică, acțiune începută imediat după căderea totalitarismului în România, s-au îmbinat în activitatea sa, în speranța revenirii țării în sistemul valoric european cu care el s-a identificat în întreaga sa existență.

Ion CEAUȘESCU

Amintiri

Când, la sfârșitul lui octombrie 2005, am debarcat la București, am avut surpriza de a întâlni, nu frigid pe care îl așteptam, ci o temperatură plăcută de toamnă. Atât de plăcută că se putea merge în talie în aer liber. Iar la umbra copacilor am luat prânzul în grădina sediului Uniunii Scriitorilor din România, la invitația lusitanistei Micaela Ghițescu, care a avut fericita idee de a-i invita și pe profesorii universitari Sorin Alexandrescu și Gheorghe Ceaușescu, care la această condiție o adaugă și pe aceea de a fi nepoți ai scriitorilor care mi-au deschis largi orizonturi, primul al lui Mircea Eliade și cel de-al doilea al lui Vintilă Horia.

La acel prânz a fost prezentă memoria celor doi autori, în evocarea familială și în schimbul de impresii despre opera lor și reabilitarea lor într-o Românie

reintegrată în destinul ei occidental. Firește că istoria recentă a României și Portugaliei a făcut, de asemenea obiectul conversației. Pe Sorin Alexandrescu l-am reîntâlnit, aici la Lisabona, la un colochiu care marca centenarul lui Eliade. Dar pe Gheorghe Ceaușescu nu l-am mai văzut și nu-l voi mai vedea, pentru că moartea l-a răpit pe neașteptate. (...)

Dacă este greu să scrii biografia unui om, care poate fi o enigmă chiar și pentru el însuși, ce să spunem despre o «biografie» sau un eseu, sau o istorie a unei țări unui continent, unei culturi, unei civilizații? Autorul acestei cărți s-a încumetat, cu devotament și erudiție, să studieze o temă pentru care există o bibliografie ce alcătuiește o întreagă bibliotecă. Multe cărți care se scriu astăzi despre Europa se datoresc unor economiști, tehnocrați, funcționari internaționali care au asupra problemelor o perspectivă parțială.

Ca un umanist ce este, Gheorghe Ceaușescu are o viziune globală asupra Europei, de la originile ei îndepărtate la evoluția ei de-a lungul secolelor și până la Europa de astăzi – așa-numita „Uniune Europeană”. Ca un clasicist, calătorește până la surse – Grecia și Roma – carora le suntem, vrând nevrând, moștenitori, dar niște moștenitori oboșiți, predispuși uneori să repudieze moștenirea legată de polis și civitas, de logos și jus. (...)

Ieșit din subteranele unei „jumătăți de secol de obscurantism asiatic”, cum numește el dominația sovietică, românul Gheorghe Ceaușescu este un european convins, dar nu inconștient de tentația, pentru Uniunea Europeană, de a goli și chiar de a suprima deosebirile care dau fiecărei țări membre chipul ei inconfundabil. Într-o sinteză fericită, pe care latina o face mai incisivă, autorul nostru vorbește de *diversitas in unitate* sau de *unitas in diversitate*. Europa este – trebuia să fie – Europa patriilor, cu limba, cultura, istoria, tradițiile, miturile lor. În acest pluralism rezidă admirabila bogăție a Europei. Care nu se poate reduce la un economicism și un materialism lipsit de suflet. (...)

Dintr-o trăsătură de condei, printr-o prejudecată raționalistă și laicistă, să ștergem din memoria istorică patristică, filosofia, literatura, arta sacră? Gheorghe Ceaușescu, prin cultura sa clasică, prin formația creștină, prin independența sa de spirit, crede, pe urmele altor autori, că cei trei stâlpi ai Europei sunt Acropole, Capitoliul și Golgota, simboluri ale civilizației grecești, ale civilizației romane, ale civilizației creștine.

Un capitol deosebit de interesant este intitulat „Coordonatele fluviale ale Europei”. Există fluvii care ca Rinul și Dunărea, sunt largi șosele destinate schimbului. La sfârșitul războiului rece – observă autorul –, țările din fostul bloc socialist (supuse la ceea ce desemnează el drept „despotism asiatic”) și-au putut manifesta din nou vocația europeană, iar Dunărea și-a recuperat rolul de cale de comunicare între popoare care, din punct de vedere structural, țineau de aceeași mentalitate și de același tip de civilizație. [...]

Tot aici apare figura aceluia *paysan du Danube*, ca prototip al spiritului țărănesc și al culturii populare, care se exprimă fără ocolișuri și cu bun simț. *Journal d'un paysan du Danube* este chiar titlul jurnalului lui Vintilă Horia, un scriitor de vocație europeană care face astfel un portret incisiv al aceluia om credincios pământului și tradiției.

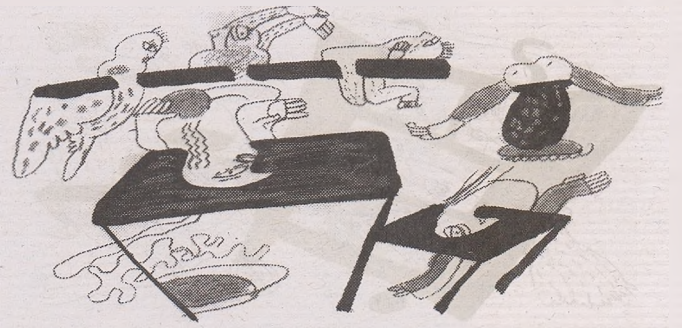
Un scriitor ca Mircea Eliade, care în opera sa literară și științifică a accentuat coincidența contrariilor, era simultan un european și latin, și un orientalist. Și mărturisește că, în „descoperirea” Orientului, îi datorează mult lui Camões. Acesta, cu forța verbului său, a făcut cunoscute lumii occidentale lumi noi și exotice. Într-o paralelă între poetul nostru și Eminescu, afirmă că și acesta a contribuit într-o formă extraordinară la largirea orizontului spiritual european drept « cuceritor de noi lumi ». Atât Portugalia, cât și România fac parte din spațiul latin și se deschid unor noi lumi care vin să îmbogățească patrimoniul lor național.

Ca Europa – Europa patriilor, Europa contra patriilor, națiunea europeană sau, mai reductor, Europa regiunilor, fragmentată, atomizată, fragilizată, în nemilosul context al globalizării? *Quo vadis, Europa?* (...)

Peste acest pesimism planează speranța europenistă a lui Gheorghe Ceaușescu. Speranța care este dependentă de faptul ca Europa să nu nege valorile care au edificat-o de-a lungul secolelor, și care în carte se rezumă astfel: *greacă în profunzime, latină în întindere și creștină în înălțime*. Dacă nu va fi acesta chipul Europei, ce ne așteaptă: caricatura Europei?

João BIGOTTE CHORÃO

m e r i d i a n e

Filme biografice

● Probabil că studiile de piață au arătat că faima locală sau internațională a unor personalități mai vechi sau mai noi din diferite domenii atrage oamenii în sălile de cinema, altfel nu s-ar explica numărul foarte mare de biopic-uri aflate în pregătire. Dintre ele:

● Memoriile romancierului american Bill Bryson vor fi ecranizate de Barry Levinson sub titlul *A Walk in the Woods*, cu Robert Redford în rolul principal, alături de un alt „monstru sacru“, Paul Newman.

● Filmul consacrat aviatorei Amelia Earhart, în rolul căreia a fost distribuită Hilary Swank, va fi realizat de Mira Nair și e de așteptat ca accentele feministe să aducă satisfacție adeptelor curentului.

● Josh Brolin îl va încarna pe George W. Bush, sub îndrumarea lui Oliver Stone, într-un film a cărui premieră va coincide cu alegerile prezidențiale din S.U.A., din luna noiembrie. Despre subiect, Oliver Stone n-a declarat încă dacă vrea să folosească o tramă narativă comparabilă cu cea din *The Queen* de Stephen Frears.

● Viața zbuciumată a vedetei austriece Hedy Lamarr, considerată în anii '40 „cea mai frumoasă femeie din lume“ și care a murit uitată și săracă în 2000, a atras-o pe Amy Adams (fiica lui Robert), care lucrează deja la lung-metrajul *Face/Value*. Filmul nu va exploata scandalul produs de filmul *Extase* din 1933, în care actrița a apărut goală într-o scenă, ci faptul mai puțin cunoscut (despre care am scris în această pagină, în nr. 4) al contribuției ei la inventarea unui sistem de ghidaj al torpilelor americane în timpul războiului. Rolul divei este interpretat de frumoasa Charlize Theron.

● Jim Henson, creatorul celebrelor păpuși Muppets și al serialului ce a avut atîta succes și la noi, va face și el obiectul unui film biografic. Societatea de producție Empire Film Group a cumpărat scenariul lui Robert D. Slane și a acreditat lui Penny Marshall realizarea filmului. Turnările sunt programate să înceapă la vară.

● *Big Eyes* e un biopic scris și realizat de Scott Alexander și Larry Karaszewski despre viața pictoriței Margaret Keane, ale cărei tablouri reprezentau portrete de femei și copii cu ochi disproporționat de mari. După ce a trăit mult timp în umbra soțului care îi semna tablourile și le expunea drept ale lui, exploatandu-i talentul, fără scrupule, Margaret Keane a dat în cele din urmă în judecată, a câștigat procesul și a ajuns cunoscută și bine cotată pe piața de artă.

● Luna viitoare vor începe, sub direcția lui Phillip Noyce, turnările la *Mary, Queen of Scots*, în care reconstituie tragicul destin al Mariei Stuart, pe fundalul istoric al luptelor pentru putere din Europa secolului XVII. Regina Franței și adversara Elisabetei I a Angliei va avea chipul lui Scarlett Johansson.

Mediteile lui Robert Kapa

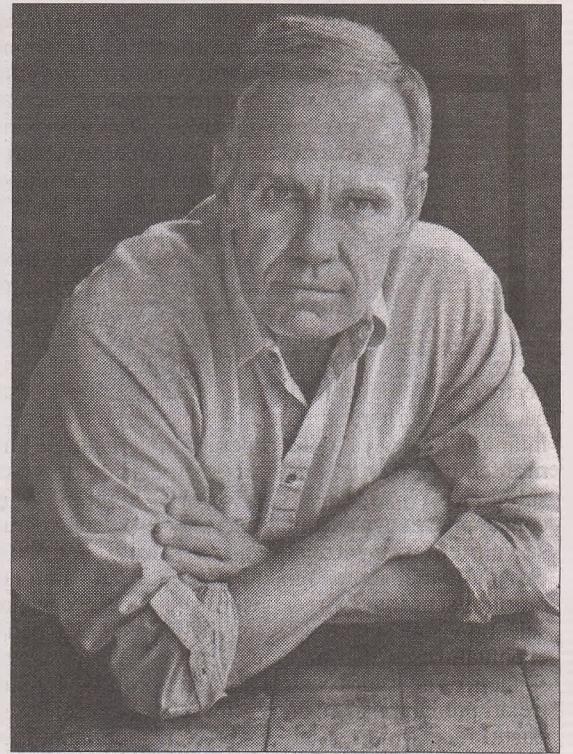
● International Center of Photography a intrat în posesia unei colecții comori: o valiză plină cu filme fotografice (50 de role cu negative), făcute în timpul războiului civil din Spania de ilustrul fotoreporter Robert Kapa, mort în 1954, în timpul războiului din Indochina. Trimis în 1936 în Spania de revista *VU*, jurnalistul a îmbrățișat cauza republicană și a publicat atunci câteva clișee care au făcut înconjurul lumii, devenind de veritate modele ale fotografiei de război. Dar, împreună cu iubita lui, Gerda Taro și un coleg jurnalist, David Seymour, au filmat zeci de filme cu instantanee din războiul civil. În 1939, când a părăsit Franța pentru a lucra în S.U.A., a luat cu el în valiză cu filme dezvoltate unui prieten, Csiki Vedisz. A fost începutul unui lung periplu pentru prețioasele clișee negative: din Franța, valiza a ajuns în Maroc și apoi în Mexic, de unde a ieșit la iveală abia după vreo 65 de ani. Faptul că deținătorii drepturilor asupra operei lui Robert Kapa să-și dea acordul pentru publicare, aceste excepționale documente fotografice sînt așteptate cu emoție în special în Spania.

Q.E.D.

● Citește cineva discursurile publicate în presă ale președintelui uzbek, foarte autoritarul Islam Karimov? E de așteptat că ea ce a vrut să afle publicația ministerului Educației Naționale din Uzbekistan, „Marifat“ („Luminile“), care amestecă paragrafe și fraze din discursul ținut de șeful statului la conferința consacrată zilei Constituției. Faptul că nu a fost observat de nimeni și n-a stîmmit nici o reacție timp de o lună și jumătate – notează site-ul independent uzbek *Izmenotrom*. Nu se știe ce sancțiuni au primit jurnaliștii de la „Marifat“ care au avut îndrăzneala unei asemenea experiențe, și nici dacă au folosit scuza unei erori de paginatie.

Apocalipsa după Mc Carthy

● Cormac Mc Carthy e cotate printre primii patru scriitori americani ai începutului de secol, ajuns cu ultimele romane – *Nu există țară pentru bătrîni* și *Drumul* la o culme a artei literare, după ce se impusese mondial prin *Meridian de singe*, *Niște cai atît de frumoși* (National Book Award), *Suttree* și alte cinci volume vîndute în tiraje uriașe. Reputat ca cel mai misterios personaj al lumii literare americane, după Salinger și Pinchon, starul trăiește retras în Santa Fe, în New Mexico, și refuză să dea interviuri. În rarissimele dați cînd a acceptat să vorbească (în „New York Times“ în 1992, în „Vanity Fair“ în 2005 și în iunie 2007 cînd, constrîns de editorul său, Knopf, a primit-o acasă la el pe cea mai populară animatoare de televiziune, Oprah Winfrey), a spus laconic lucruri surprinzătoare: că preferă compania fizicienilor celei a literaților, că nu înțelege nimic din Proust și din Henry James și că pentru el scrisul nu e o pasiune ci o meserie pe care nu și-o poate face decît dacă e lăsat în pace. La 74 de ani e tatăl unui băiețel de opt ani, John, cu o a treia soție, și acestui copil i-a dedicat *Drumul*, romanul distins cu Premiul Pulitzer pentru ficțiune în 2007. Apărut în paralel cu ecranizarea de mare succes a fraților Coen după penultimul lui best-seller, *Drumul* povestește rătăcirea unui tată cu băiețelul lui într-o lume post-nucleară, acoperită de cenușa înghețată și presărată cu cadavre mumificate. În mijlocul acestui infern, cei doi supraviețuitori împing un cărucior de supermarket în care duc cutii de conserve și alte obiecte folositoare descoperite din întâmplare. Sub potopul de cenușă, în universul calcinat cei doi vor să ajungă la ocean, dar pe drum trebuie să se apere de alte grupuri rătăcitoare de supraviețuitori ajunși la stadiul de animalitate, la barbarie canibală. Tatăl se străduiește să pună un ecran între ororile străbătute și copil, să-i dea speranța că trebuie să

subziste undeva și ființe bune, să-i încălzească suferința cu tandrețe. Avînd ca temă condiția umană precară, *Drumul* e și o emoționantă parabolă despre paternitate, scrisă cu o putere evocatoare excepțională. Desigur, drepturile de ecranizare au fost deja cumpărate, cartea s-a vîndut doar în SUA în peste două milioane de exemplare, toată lumea vorbește despre ea, iar eremitul Mc Cormac e de negăsit. Cine știe pe unde stă ascuns, scriind un nou roman.

Talentele multiple ale lui sir Anthony

● Sir Anthony Hopkins e o celebritate mondială datorită strălucitei sale cariere de actor, cu 70 de filme la activ. I-a intruchipat pe ecran, între alții, pe Richard Nixon, în 1995, în filmul eponim al lui Oliver Stone, pe Adolf Hitler, în *Bunkerul* lui George Schaeffer în 1981, pe Pablo Picasso în filmul lui James Ivory din 1996, pe canibalul Hannibal Lecter din *Tăcerea mieilor* (care i-a adus un Oscar) în 1991, pe majordomul Stevens din *Rămășițele zilei*, ecranizarea romanului lui Kazuo Ishiuro făcută de James Ivory în 1990. Dar actorul de origine galeză înnobilit de regina Marii Britanii în 1993, cetățean american din anul 2000, e și compozitor, pianist și pictor. „The Independent on Sunday“ scrie despre proiectul lui Hopkins de a se lansa într-un turneu mondial cu un spectacol în care își va cînta la pian propriile compoziții, acompaniat de o orchestră și va povesti publicului anecdote din cariera lui cinematografică, pe fond muzical. „Oamenii vor fi surprinși de talentul muzical al lui Tony – a

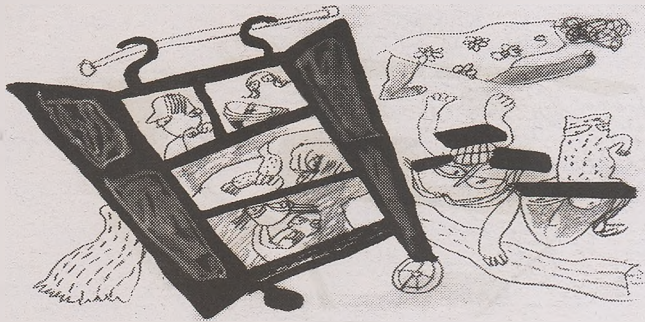
de declarat inginerul lui de sunet – fiindcă pe cît de fermecător e ca om, pe atît de bun pianist se dovedește“. În plus, actorul-muzician în vîrstă acum de 69 de ani e și de pictură. De cînd s-a căsătorit (a treia oară) cu proprietara unei galerii de artă, a început să și picteze, iar anul trecut și-a expus tablourile la M. W. Gallery din Aspen, Colorado. La vernisajul expoziției intitulată *Dreamscapes*, Hopkins a declarat că îi place încă să joace în filme, dar această activitate nu mai reprezintă o provocare pentru el, de aceea a revenit la primele lui pasiuni, muzica și pictura, care îl atrăseseră încă din copilăria solitară, cînd se refugia într-o lume imaginară, pe care încerca să o exprime în sunete și culori. E conștient că celebritatea cucerită ca actor stîrmește interesul pentru celelalte manifestări artistice ale sale, dar muzica și pictura le face pentru propria plăcere, evadînd din rutina obligațiilor și din tensiunile profesiei.

Fără filtru literar

● În romanele ei, scriitoarea italiană Rosetta Loy a recurs adesea la elemente autobiografice, dar le-a integrat întotdeauna în ficțiune, le-a transfigurat literar. Acum, la 77 de ani, autoarea între altele a romanului *Drumurile de pulbere*, distins cu Premiul Viareggio și cu Premiul Campiello, *Oega*, și *Negru e copacul amintirilor* se apleacă pentru prima oară asupra trecutului, fără filtru literar, livrînd cititorilor ei materia primă, particulară și secretă, de la care pornind și-a compus multe scene din cărțile de succes. *Prima mînă*, cel mai nou volum al ei, e o carte de memorialistică în care își povestește copilăria la Roma, în anii fascismului și ai războiului. Amintirile dintr-o perioadă în care inocența și nepăsarea lasă treptat locul spaimelor și suferințelor provocate de război sînt tulburătoare dar nu patetice, nici lipsite de haz. Fiica mezină a unei familii din marea burghezie romană a anilor '30, Rosetta Loy evocă universul în care a crescut fără griji, pînă cînd războiul – întîi îndepărtat, apoi intrat brutal în cotidianul lor, a distrus mediul idilic, a adus privațiuni, suferințe, teama, foame și dolii. Amintirile consemnate cu sensibilitatea și grația caracteristice întregii opere a Rosettei Loy reconstituie din fragmente subiective o epocă din istoria Italiei.

actualitatea

FORMA corectă, o manea, două manele. Mulțumim pentru mărtisorul desenat în pix și pentru felicitarea în versuri adresată doamnelor noastre corectoare, cu ocazia primăverii. Dacă trăiți printre maneliști și nu vă plac, încercați să citiți poezie clasică, să-i asimilați pe Eminescu, Alecsandri, Coșbuc, pe cont propriu și de plăcere. Acum nu sunteți pe drumul cel bun, după sincera mea părere. (Magda H. Martin, din Gura Humorului) ☒ Nimic în minus, dar nici în plus față de ce ați scris până acum. N-ați depășit nivelul cărții,

pentru care ați adunat efortul unor ani întregi. Recunoașteți că „inspirația vine din ce în ce mai greu” și asta se întâmplă pentru că vă tot repetați, în variante pe teme nicidecum diferite, pasteluri și poezii de dragoste, subțirice. (Ioan Hada, Baia Sprie) ☒ În ultima vreme conțați prea mult pe cantitate, și cred că sunteți în pericol să vă pierdeți printre atâtea zeci și zeci de texte pe care nu le mai supravegheați ca la început, ca un poet orgolios și ordonat. Credeți că va veni cineva să vă facă selecția visată și care va răspunde în locul dvs. pentru eventualul eșec? Nu-mi vine să cred că este adevărat ce spuneți, că nu vă pricepeți la aranjarea propriului volum. Ce ați publicat până acum prin reviste sunt selecții pe gustul redactorilor, și poate făcute la repezeală. Insist să citiți cu toată atenția și să decideți singur din ce vă veți compune un sumar adevărat, fără jocuri riscante, serios, unitar. Sunt atâtea insule de splendoare, în care pictorul se completează cu poetul în mod fericit și fac împreună un tot, priceperea celui dintâi să vină și să-l limpezească pe poet. Debutul dvs. într-o carte eu îl văd ca pe un album cu texte nu prea multe, bine alese, și cu un număr de planșe din propria pictură abstractă. Nino, dacă ar mai fi trăit, ar fi fost prietenul ideal care s-ar fi priceput de minune să vă dea cel mai bun sfat. Trebuie să recunoașteți că sunteți o persoană pe cât de interesantă tot pe atât de dificilă. Vă doresc să fiți sănătos și să reușiți, ca pictor și ca poet. (Filip Köllö, Ploiești) ☒ Să vedem cum rămâne *Îngerul alb* în absența a doar câtorva cuvinte: „desfaci părul/ în șuvițe/ și întrebi sufletul/ de ce nu fuge/ din corpul respirat între două perfuzii./ de ce nu a zburat din clădirea șocului/ din strămoare./ din somnolență/ din prezentul prescurtat// întoarce-te să-ți vezi/ îngerul alb în veșmântul primar, în căldura lui de matase/ fluturându-i lacrimi și duh”. Din tot restul mă opresc, iarăși, *La răsărit*: „Am lăsat

Constanța Buzea

POST-RESTANT

un loc nevăruit/ un zid cu hașuri și linii frânte./ La închinare răsufllarea pocnește și se risipește/ ca varul vechi/ peste un text cu literă imaculată./ convalescența ies din strămoare./ trec de limită/ ca în biserică/ nădăduind în murmurul rugăciunii”. (Ioana Sandu, București) ☒ În așteptarea, în continuare, a prozelor promise, citesc și recitesc grupajul dens de poeme despre dezastrul vieții personale, cu sărăcia și absurdul cotidian care își îngroașă dincolo de suportabil neșansele omului cu handicap. Nici cei care se bucură, e un fel de a spune, încă de o sănătate în echilibru, ajung disperați pe drumuri, cu buzunarele în ziua pensiei, pline de mâinile hoților de tot felul și de facturi umflate cu nerușinare. Îți iei cărjele să le duci la plimbare, dar e atât de frig, iar la vară va fi atât de cald. În sufletul propriu te simți neliber, jignit, bolnav de o mâhnire de neputincios pe viață, căci sufletul tău e un prinț al poeziei. Măcar asta să ți se respecte, căci ești un prinț al poeziei și al culturii proprii evidente. Știi impecabil limba română și scrii în limba română texte cutremurătoare la care nimeni nu se mai uită cu respect și admirație, cum s-ar conveni în țara asta tristă și golită de orice speranță. Spuneți în scrisoare: „Nici nu mai știu în ce fel să mă bucur, dacă trebuie s-o fac. Am, eu, acest drept? Cine-mi dă mie dreptul să uit de existența mea mizera, de statutul meu de rebut social? Pe lângă sărăcia lucie în care mă zbat (care mă abrutizează pe zi ce trece), pe lângă ghinionul care-și tot întinde plasa, trebuie să suport (să duc) povara unui trup împovărat înainte de vreme de anii de suferință și boală. Într-o măsură oarecare am încercat, vis-à-vis de persoana mea, să fiu cât mai discret, să nu dezvălui motivele care-au dus la transformarea mea într-un complexat nevindecabil. Simt că am îmbătrânit înainte de vreme, așteptându-mi resemnat dispariția din lumea asta bolnavă și tot mai perversă-n care forța (pumnul), banul și lipsa bunului simț sunt singurele

repere. Parcă ne pregătim de un dezastru final! Totul se uniformizează (se globalizează), cum spun unii. Visurile frumoase, speranțele de mai bine, mila și compasiunea devin tot mai rare. Raul, nonvaloarea și, implicit, prostia locvace câștigă tot mai mult teren! De asemenea, am observat, de câțiva ani, că oamenii devin tot mai triști, tot mai indiferenți, tot mai absenți. Încotro ne îndreptăm, Doamne?!“ Și scrisoarea continuă cu pasaje de un tragism zdrobitor, pasaje pe care nu știu dacă autorul mi-ar da liber să le transcriu aici. Și, la urma urmei cu ce folos? Mai bine aleg pentru acum câteva poeme. *La cer, suind eu*: „Acolo./ sub cerul egipt (lubrefiat de dezastre) -/ sub înălțimea din care se vede adâncul./ eram mai instelat decât floarea de crin.../ atunci./ căutam eleganța mișcării întinerind mai târziu/ apoi reduceam totul la zero gata de lansare/ - să-mi înot apele până la izvorul unei diligențe!...// acolo./ am alveolat brașoava închipuirii/ cu reversul cel mai pervers.../ acum era aici o lume-n altă lume/ și-n locul frunzei de palmier/ culorile erau circulare apoi interimare/ și-un câine, erou la sfârșit./ ramblea pajiștea cu dinții parapetici!...// Aș fi satumat uraniile/ cu fruntea tentaculară de angoase./ aș fi membranat somnul -/ ascuns în umbr./ care mergea înainte./ dar eu pândeam mai departe/ cu ochii la izvoarele privirii.../ de-atâta neostenire/ graseiam ca roua dimineții -/ strigam până la urmă fără glas, /în spațiul meu fără spațiu// să rămân, dar să plutesc!...“ În fine, până data viitoare, când vor veni altele la rând de spus, iată iarăși ceva deosebit în *Despre interfața unui murmur*: „Mestri ai dezordinii (stăpâni ai delăsării)/ cretinii pedanți aveau vechime/ iar dacă rotundul era mai scurt -/ dacă surâsul era strângător de fum,/ atunci atingeam neantul fără teamă/ și valul se acoperea/ cu scheletele vuietului/ și atenția unui prim fapt/ era deja vu-ul unui pre-cog!// în delirul acelei solunări/ se cobora mireasma care n-are seamă/ și eu falsificam efectul acelor farse -/ falsificam înălțimea din pupila ochiului/ cu puful neobișnuit de lung./ cu limba-n gura că sunt mut./ ca un cal împisicat-fluturându-și aripile!...// apoi./ cu ochii altceva decât o fabulă./ mai hoinăream pe umbra lovită de bici -/ lângă zvonul pe care Timpul./ risipindu-și curba până la Soare./ îl trafica cu deamănuntul!...// Dar lungind acele puncte în dreptul razei/ mai învățam murirea după ultimul zbor/ și-apoi mă jucam de-a baba-oarba./ egal cu spațiul// dintre două spații!...“ (Vasile Farcaș, Ioan Hop-Lelescu, Braila) ■

Vedere din Köln

lit. COLOGNE 2008

Das Programm

Pe la început de martie, Kölnul înseamnă *lit. Cologne*. Abrevierea unui țîrg complet, cel mai mare din Germania, care aduce literatura acolo unde am dori-o toți (cîți o mai dorim): în cetate, parte din viața ei, apreciată, utilă. De fapt, țîrgul e un festival, care în 2008, adică din 29 februarie în 9 martie, pariază pe literatura tînară și-i aduce în arenă pe norocoșii premiilor literare, instituție care, dacă nu joacă transparent, ajunge să se demonetizeze. Nimic istoric, sau istoricizant, într-un oraș cu al cărui trecut nu ne comparăm. Dimpotrivă, preocupare pentru atelierele de idei ale prezentului, ca, de pildă, radicalismul în artă și cultură (lovind, ca o modă, periodic), discutat la o masă rotundă de un publicist, Roger Willemsen (prezent, de altfel, de mai multe ori

în festival), de Charlotte Roche, căreia ți-ar fi greu să-i găsești o etichetă (este actriță, scriitoare, cîntăreață, moderatoare de emisiuni muzicale) și de Claus Peyman, directorul artistic la Berlin Ensemble. Oameni care spun ceva, în jurul unei teme care atrage.

Promovarea, cîta vreme printre sponsori găsești librăria Mayersche, o alcătuire cam cît un Carrefour bucureștean, care-și permite un etaj (parter, de fapt) de papetărie – și ce risipă de imaginație pentru micile plăceri ale pasionaților! – un etaj de cărți de specialitate, unul de beletristica, n-ar trebui să fie o problemă. Și nici nu e. Găsești informații despre *lit. Cologne* pe toate semnele de carte, pe panouri din librărie, concurînd, în mărime și culori, cu cele care anunța apropiatul Paște catolic, pe panouri în aer liber, în parcuri, în intersecții, savurînd o vizibilitate de care am fi tentați să credem că literatura nu beneficiază niciodată. Ba da.

Sigur ca scopul festivalului e înfîlnirea, popularizarea, nicidecum prilejul de-a-ți pune la punct, la preț redus, zestrea de cărți pentru un sezon. Pentru asta există „galantarele” din fața librăriilor, în care ediții vechi de vreo doi ani se vînd și la o treime din prețul lor inițial. De fapt, conceptul german de anticariat în librărie – Mayersche, ca și Thalia, are și așa ceva – înseamnă mai mult o strategie de revindere a unor cărți parțial scoase din uz (de apariția unei reeditări, a unei alte traduceri, după caz), pentru cei pe care meseria sau un anume snobism intelectual nu-i obliga la orgoliul ultimului cuvînt în domeniu. Prin urmare, dacă te mulțumești cu un compendiu din 2003, prețul te va încuraja să-l cumperi. În privința literaturii, careia o copertă făcută după o tehnologie mai nouă nu-i schimbă substanța, metoda e cum nu se poate mai avantajoasă.

Așa că, pe lângă celelalte domenii pe care febra asta

le atinge din plin (la răscurci, pe indicatoare scrie *shopping*), Kölnul este și un oraș de shopping literar. Librăriile te orientează, punînd la vedere, aproape de intrare, recomandările lunii. Revistele, la rîndul lor, au topuri de librărie. Și lumea intră, nu doar pentru taieteii în forma de Dom – care se vînd în librărie, ca suvenir cultural, ci și pentru cărțile frumoase, în limbi felurite, cu semne de carte și mai ingenios-elegante, pe care doar gîndul la cîntarul aeroportului te face să le lași, cu regret, în urma. Și nu este doar cumpărare impulsivă, sub presiunea strategiilor pe care le știe orice supermarket – însoțită fiind de o doctořiță (sic!) în marketing, îmi veți ierta aceste mezalianțe... – o „foame” de cărți cînd le vezi înșirate disciplinat în librărie. Nu e autobuz în care cineva să nu deschidă o carte, cafenea în care farmecele unei ediții de buzunar să fie ocolite, situație în care, zăbovind cu o cunoștință la o prăjitură ori la un ceai să rămîi fără subiect de discuție. Mă întreb – și nu vreau să răspund... – ce se discută prin părțile noastre.

Am schițat, de buna seamă, o vedere ideală. Am avut motive, ceea ce nu înseamnă că lucrurile – cultural vorbind – sînt chiar întotdeauna roz. Kölnul are și el turiști, care intră în Dom (o minune a arhitecturii religioase) încărcăți de pachetele shoppingului lor laic, în așa fel încît poți să auzi foșnet de pungi și să zărești silueta vreunui pantof din următorul sezon. Aceeași turiști, răspîndiți, însă, pe străzile orașului vechi, în piețele lui care și-au pierdut forfota de-odinioară, rămînînd, din bastioane ale funcționalității, monumente. Prin care te plimbi și din care trimiți vederi, colorate și nehotărîte ca Rinul.

Simona VASILACHE

a c t u a l i t a t e a

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Fonoteca de avarie

NICI nu s-a întors bine Adrian Nastase în fruntea bucatelor din PSD și în partidul lui Geoană a început să ruleze din nou un film din 2004. Alianța cu PC-ul lui Dan Voiculescu, nu de dragul „soluției imorale”, ci din slăbiciune față de programele de pe cele trei Antene ale lui Felix, în care Nastase & comp speră să-și găsească locuri în prime time în serialul campaniilor electorale din acest an. Dacă nu se jenează să-și scoată din nou la vedere pe Hrebenciuc și chiar și pe Miki Șpagă, ca să nu mai vorbim de nepotul cercetat penal, de ce s-ar codi PSD-ul să iasă la braț cu pupila lui Felix, „Doamna Popaaa!” și cu fostul comunist care n-a fost securist și, conform propriei sale declarații, nici mai informator decât toți românii. Mai ales că ștampila de următor pe care i-a aplicat-o CNSAS nu mai e valabilă, după Curtea Constituțională i-a trimis verdictele în ilegalitate. Și acum, tot în urma binecuvântării Curții Constituționale, Nastase și Mitrea nu mai pot fi cercetați penal decât cu acordul Parlamentului, parcă vād ca procurorii vor ramâne cu ochii în soare, așteptând ca pe Godot aprobarea aleșilor.

Ce-și puteau dori mai mult Felix, proprietarul moral al „Jurnalului Național”, și Nastase, columnistul de la acest ziar, vertical ca macaroana fiarta?

Cel dintîi și-a regăsit aplombul de cînd a început să iasă în public sub înfățișarea Danielei Popa, după cea mai spectaculoasă schimbare politică de sex din istoria României. Strategul de la Comu, care pînă nu demult interpreta Aria calomniei mai contrariat decât răposatul Nicolae Secăreanu, după fiecare vizită la Parchet, și fredonează acum lui Geoană printre dinți: „Fluturaș, nu mai ai trupioare” în rolul barbierului de partid, iar pentru alegători își încearcă vioi puterile cu o combinație de *Hora Unirii* și *Jesus Christ Superstar*.

Dacă Geoană, tenorul ales al partidului, ar fi reușit măcar să păstreze publicul în sală, nu s-ar fi văzut concurat azi de baritonul ultimei șanse a unui PSD care s-a întors la vocile din fonoteca de teamă că își va ține spectacolele prin case de cultura de cartier.

Reîntors pe prima scenă a partidului, Nastase vrea să și cînte dar să și regizeze spectacolul itinerant al PSD din campania electorală. Și-a luat cu el băieții din spectacolul din 2004, din vreo superstiție? Sigur, nu. Încercați să vi-l imaginați pe Nastase înconjurat de o echipă de tineri din partid. Pe cine ar fi luat presa la ochi?

De frica roșiilor aruncate din public, baritonul Nastase scoate la vedere și alte posibile ținte, cu ajutorul cărora să nu aiba aerul că e o excepție penală în noul show al partidului.

Va reuși însă Nastase să-i readucă în sală pe vechii spectatori ai partidului lasîndu-se acompaniat de Miki, Viorel și Miron și filmat de Felix? Asta depinde numai de spectacolul pe care îl va susține Traian Băsescu într-un *one man show*, cu care să compenseze lipsa de formă a duetului Boc-Stolojan și lipsa de chef a unuia dintre marii baritoni ai PD-L, Vasile Blaga. ■

Murind de plictiseală

POȚI să scrii despre ramolism când ești atins chiar tu? Nu e un cerc vicios? Probabil. Totuși, încerc. Poate mă răsfăț. N-ar fi rău. Ce probe am? Una cât toate zilele. Un volum întreg. Ideea a fost bună, am avut în mână ingredientele necesare. Degeaba. N-a ieșit. E lipsit de nerv. Silit. Sună mat. A doua proba e zilnică.

Am redus la două numărul de ore de, să-i zicem, lucru. Le pun o rama sumbra: nu-mi vine să mă apuc, răsufli ușurat când închei. Mai și întrerup. Pasămite, ca să mă țin la curent. Citesc teletextul: informațiile zilei; mai ales, sport. După ce termin, citesc cărți. Nu durează mult. Nu mai fac nimic. N-ar fi deloc grav, de multa vreme mă laud că ce mă atrage e să nu fac nimic. Dar – mă plictisesc. Îmi caut treburi prin casă. Treburi mărunte. De ceva mai pretențios, cum ar fi datul cu aspiratorul, mă feresc. Nici praful nu-mi vine să-l șterg. Vasăzică, nu fac față la ce mi-am dorit. La a arde gazul, vreau să zic. Nici să plec de acasă nu-mi vine. Unde să mă duc? Când plec, înseamnă că trebuie să plec. Chiar acum va trebui să pun punct, ca să mă duc, cu metroul, într-un loc. N-am vreme să spun unde și de ce. Poate am să spun mâine, dacă mă mai apuc.

Prin urmare, unde și de ce? Tot nu spun. Nu spun fiindcă n-aș vrea să fie jurnal. Vreau numai să scriu? Nu știu ce vreau – „pe termen lung” (tare-mi place limba română; cum devine ea.) Scopul imediat e să nu mă apuc de ce, zice-s-ar, am de făcut. Adică de bătut la mașină cartea care „sună mat”. Și nici, după aceea, de vreo zece rînduri, câte cam scriu zilnic, dintr-o comunicare (ah!) la care, din prostie, m-am angajat. Și încă mai am în „agendă”, ia să vād, una, două, trei, patru „activități”. Halal pensionar! Deși, tocmai asta-i problema, că nici pentru pensie nu sunt atât de talentat cât am crezut. Da, dar... Nici chiar așa! Poate nu sunt, însă de aici nu decurge să-mi umplu golul cu activități. Atunci înseamnă ce? Cam ce aș vrea să fac? Asta e, că nu știu. Poate, să dorm. Dacă-i așa, se poate rezolva. De-fi-ni-tiv! Numai că m-ar mira să se rezolve fără mari pocinoage pînă atunci. Umblat pe la medici, dureri de cine știe ce. Afară de asta, chiar așa vrea? Să dorm în acest fel. Sincer vorbind, nu. Prin urmare, ce vreau? Cred că nu vreau nimic. Oricum, nu nimic vreau. Încea nu. Zic și eu așa.

Astăzi, în loc să stau la masă, m-am așezat în fotoliu. Și fircălitul mi-e prea mult.

Totuși, o secvență de jurnal. Ieri, conferința „Cuvântul”. Doi polonezi și un, parcă, flamand, plus Mircea Martin, despre Cioran. Concluzia: aud asemănător poloneza, franceza și româna, adică mai deloc. Alternativa: ori stau acasă, ori aparat. Aș sta acasă. Nu totdeauna pot.

Mi-a rămas o singură „procedură” – așa se spune acum, ca la reumatism – de critic literar. Bat la mașină ce am scris. Când am antren, e semn bun. Când nu, nu. Acum, cartea despre cenzură. Prăpad.

Pe Vasile Lascăr, colț cu Carol, lipit de biserica armenască, crește un monstru, cam la trei-patru zile un etaj. Dincolo, traversînd oblic, altul, mai vechi, mai scund, și mai pătraș. Dincoace, pe Latina, de cînd am venit, o casă, o ruină fără ferestre, unde se adunau să doarmă vagabonzii în anotimpul cald. Acum, de vreo trei luni, au dărâmat-o. La zece metri, au dărâmat un birt. Actualmente, în locul lor, prospere grămezi de gunoi.

Sunt semne, la T mai intens, la mine incipient, că perioada de grație a bătrîneții, cînd nu mai ai stăpîni, e pe cale să ia sfîrșit. Stăpîn, de acum, bietul corp. Fratele porc.

Ar trebui să renunț. Singurul fel adecvat și onest

Livius Ciocărlie

DIN CARTEA CU FLEACURI

de a spune că nu ai nimic de spus este să nu spui nimic. Cu bună știință, să te sclerozezi. (Cînd recitesc: există un punct de la care iresponsabilitatea devine vorbă goală. Știu bine că atîta vreme cît mă mai duce mîntea am să continui, dar mi se pare, mi s-a părut spectaculos să sperii românimea cu vestea că am să încetez de a-i mai oferi desfătări.)

Acasă, aș fi avut o soluție: mersul. Plimbarea. Aici, nu pot. Îmi imaginez traseul, orice traseu. Îmi trece cheful. Nu mă mișc.

Prin urmare, ce fac? Cu ce mă ocup? Mă ocup cu neliniștea. Totul mă neliniștește. Ca trebuie să mă barbieresc, să mă spal, să mă îmbrac, să ies, să umblu, să cobor la metrou, să mă extrag în Piața Victoriei, să intru într-o casă de lîngă Muzeul Țaranului, să verific un *print*. Abia după aceea, singur, de capul meu, mă mai liniștesc.

Uneori, în plină neliniște, adorm.

Gasesc o foaie cu însemnări. Una îmi aparține: „Abandonasem micile note, cu argumentul sincer și infatuat: prea știu dinainte că-mi ies.” Alta e în franceză: „J'ai trouve en moi l'etre le plus interessant que je sache.” Nu știu cine e prostul care a scris-o. Hotărîsc să arunc foaia, fără să mai citesc restul. O arunc.

Mi s-a umflat o mîna. Am stat în soare, m-a înțepat ceva? E grasă, face cute. Mă uit la ea cu greață, ca Roquentin.

Bizare amnezii. Ieri, spre Alexandra, mi-am spus: „Ta uite, merg pe stradă și nu vād!” Astăzi, așteptînd metroul, deodată mi-am dat seama că la dus filmul s-a rupt. Vād drumul pînă la micul sediu B.R.D., nu vād consulatul american. Mă vād coborînd la metrou.

Matinal vreme de decenii, mă scol tot mai greu. Ca un val de moarte, somnul înaintează în zi.

Cum zic, citesc ce citesc, nu prea mult. Mă opresc, privesc peretele din față și-mi spun: de rîndul ăsta nu e glumă, chiar nu mai sunt bun de nimic! Paginile astea le-am scris în trei săptămîni.

Dîndu-mi ca pretext descoperirea că unul din tinerii liberali de mare prezent și strălucit viitor e fiul sau nepotul unei egerii a fostului Partid, nici de viața politică nu mă mai interesez. Cînd vor fi anticipatele, n-am să mă duc la vot. Păcat de drumul pînă acolo, pe străzi de vechi București.

Capacitatea mea de a trece cu vederea, a lăsa lucrurile să meargă de la sine, a le lua așa cum sunt – ieșită din comun.

Să spun că bat la mașină fără entuziasm, câte o pagină pe zi, cartea care sună mat, ar fi un eufemism.

Mă simt ca un bloc de marmură spate gios. Abia mă ridic.

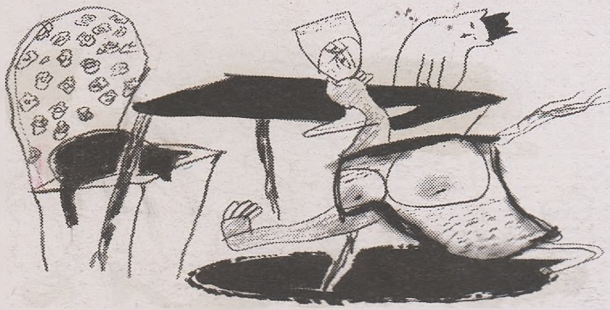
Peste două săptămîni se deschide tîrgul de carte. Deocamdată, tot acolo, expoziția monumentul funerar.

Amintirile lui George Enescu. Rar am citit ceva mai convențional, mai datat, mai anost. Dacă aștepti ceva de la tine, în a fi om cumsecade e un mare risc.

Scriitorii care se lasă duși de talent și scriitorii care, din lipsă de suficient talent, nu sunt în stare să-și pună probleme spinoase, scriu prea mult. Unul din acestea două e și cazul meu.

La unul din capetele vieții, spune Italo Svevo, „stau organismele slăbite din pricina unei sărăcii organice, destinate să piară în urma unei boli care ar putea fi socotită drept epuizare și care nu-i decît lășitate...” (*Conștiința lui Zeno*, 311). E lășitatea numită „înfrîngere” în limbajul meu autospecular, mai îngrijit. ■

actualitatea

ochiul magic

Poezii, între ei

O frumoasă recenzie scrie, în nr. 132 din eleganta TRIBUNA, încă tânărul Ștefan Manasia despre foarte tânărul Florin Partene. De obicei luăm sub beneficiu de inventar opiniunile scriitorilor despre alți scriitori, nu pentru ca le-ar lipsi capacitatea receptivă și acuitatea analitică; dar, de multe ori, ei se dispensează din start de o obiectivitate care ar trebui să-i însoțească până la capăt. În cazul de față avem de-a face cu o excepție: nu că Manasia ar fi un poet excelent (chiar este), dar junele Florin Partene, despre care scrie, justifică investiția de încredere prin calitatea versurilor citate. Doua mostre convingătoare: „sunt slăbănog și umblu cu slăbănoaga/toată lumea ne știe/ de treizeci de ani/ ne iscodim unul altuia măruntaiele/ cu degetul nemilos/ scărpinăm pâinea aceasta fierbinte...”; „de fiecare dată la această oră/ văd ca printr-o femeie/ cum alta asemenea ei/ iese puțin dezamăgita din baie/ pentru că și trupul ei se înmoaie și curge// tristețea o însoțește doar până la pat/ unde eu o aștept îmbrăcat în bărbat”.

Un debut editorial care mai spală – zice la final Manasia – din imaginea cenușie a poeziei apărute la noi în 2007, o lirică „inflaționar techno și electro”, cyberpașunista...

Liberalismul Magdei Cârneli

În numărul din martie al Ideilor în dialog, Magda Cârneli, într-o scurtă notă intitulată „Catre ID”, face figura unei intelectuale care vrea să retracteze o afirmație

lăsând totuși impresia că nu se leapădă de ea. Echilibristica e vizibilă, de aici și senzația neplăcută pe care o lasă directorul ICR-ului de la Paris: că nu știe cum să-i împace pe toți, păstrându-și în același timp intactă imaginea. Rezultatul e o piruetă retorică din care cititorul înțelege că Magda Cârneli nu e de stînga, dar că, din motive de diplomatie culturală, se prefacă că este de stînga cât timp va sta pe malurile Senei. Cînd se va întoarce acasă, va redeveni ceea ce fusese: un intelectual liberal aruncîndu-și masca simpatiilor marxiste. Mărul discordiei îl găsim în reacția lui Dan C. Mihăilescu la articolul pe care Magda Cârneli l-a publicat în Dilema veche nr. 198/2007. Drept contrareacție la reacția lui Dan C. Mihăilescu, scriitoarea română scrie: „Personal, nu ader la gîndirea de stînga și nu doresc să fiu pusă sub această etichetă infamantă azi în România, dar nu pot nici s-o ignor în totalitate (mai ales de cînd trăiesc în mediul francez). Prefer un «liberalism social luminat», ca să ma exprim astfel, pe care îl regălesc sub unele semnături din paginile revistei ID și, cu voia redacției, voi reveni cu un eseu mai lung într-un număr viitor. Deocamdată doresc să afirm că, deși admir sincer de multă vreme stilul superb și erudiția dlui Mihăilescu, cred că în cazul de față el a suprainterpretat poziția mea. O spun la rîndul meu cu amărăciune». Cronicarul nu pune la îndoială amărăciunea dnei Cârneli și îi așteaptă eseu pe marginea liberalismului social luminat.

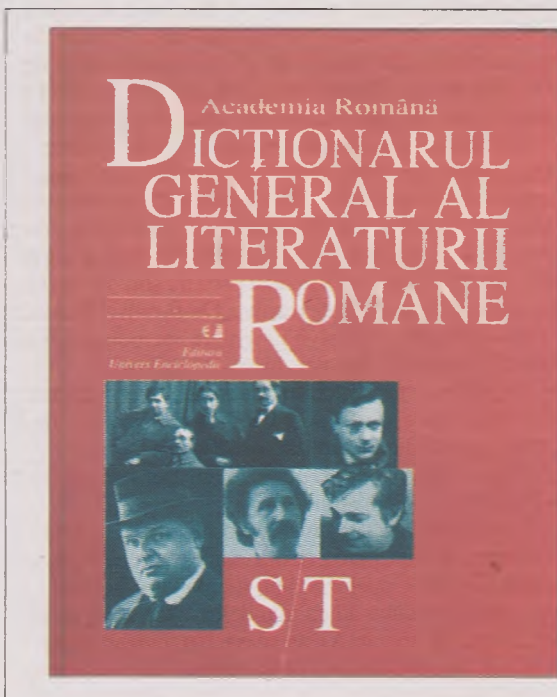
De la om la mașină

Despre ce ar trebui să dea seamă TIMPUL – oricum l-am ortografiat, chiar și așa, cu majuscule – dacă nu despre starea memoriei? În numărul 110 al revistei ieșene dăm, printre alte pagini bune, de două reportaje exacte din zona, mai degrabă vespérală, a amintirilor. Că unele se reped neașteptat, din toate colțurile, iar altele se recuză recalcitrante, că pe unele le putem întoarce după voie, iar pe celelalte nici cu rugăminți, e adevărat.

O călătorie nostalgică și impregnată literar face, în articolul Famecele Bucureștilor, prozatorul și matematicianul Bogdan Suceavă. Deloc străin de spațiul afectiv al Facultății de Matematică din Capitală, Cronicarul nu știa, până acum, precis ce revelații culturale pot ascunde zidurile groase ale clădirii de pe strada Academiei: „Din pildă, am fost impresionat, în anul întâi, în toamna lui 1989, la cursul de analiză al dlui Solomon Marcus, de descoperirea istoriei fiecărei idei matematice, în inserturi bine asimilate prezentării teoretice a subiectului, alături de demonstrațiile riguroase. La fel făcea și dl Ieronim Mihăilă la cursul de astronomie pe care l-am urmat în anul al IV-lea, iar cursul era dublat de un seminar similar în spirit, susținut de dl Varujan Pambuccian. [...] În anul al doilea de facultate, ca urmare a unui curs de geometrie diferențială pe care îl predă pe atunci dl Liviu Nicolescu o anumită idee m-a urmărit zile în șir, și nu mi-am găsit liniștea până ce nu am scris-o.”

La antipodul acestei atitudini străbătute de o anumită recunoștință tacită față de tot ce înseamnă substrat și consecință a științelor exacte, pare a se plasa, mult fără s-o vrea, criticul literar Cornel Ungureanu. Finalul interviului său pune în corzi, pe buna dreptate, imprezibila memorie a computerului. Aceia dintre cititori care au trăit măcar groaza – de nu și drama – de a-și vedea munca dispărînd într-o clipă, îl vor înțelege perfect pe criticul timișorean: „Pe 31 decembrie 2007 am încheiat, dar m-am apucat să regroupez niște pagini și fișierul, în care adunasem totul, s-a șters. Prietenii mei m-au consolată – li se întâmplase și lor. Cîteva capitole mari au dispărut pentru totdeauna, cîteva le voi recupera.” Încercați să recitiți comparativ ultimele fraze ale fiecărui fragment reprodus de Cronicar. Egal încărcăți de idei, omul și calculatorul procedează diferit: domnul o scrie, robul o azvârle. Pe vremea lui Arghezi, altfel se petreceau, parcă, lucrurile!

Cronicar

Eveniment editorial

A apărut la Editura „Univers enciclopedic” un nou volum (literele S-T) din Dictionarul General al Literaturii Române. Coordonator general: Eugen Simion. Coordonare și revizie: Magdalena Bedrosian, Mihai Cimpoi, Gabriela Danțiș, Crișu Dascălu, Iordan Datcu, Gabriela Drăgoi, Victor Durnea, Florin Faifer, Laurențiu Hanganu, Dan Mănuță, Mircea Popa, Remus Zăstroiu. Coperta: Mircea Dumitrescu.

ZIRKON ZIARE, ZI DE ZII

Abonamente 2008

România literară

Talon de abonare începînd cu .....

- abonament trei luni (13 numere) - 40 lei
abonament șase luni (26 numere) - 70 lei
abonament un an (52 numere) - 140 lei

Nume ..... Prenume .....
str. .... nr. .... bl. .... sc. .... et. .... ap. ....
sector. .... localitate. .... cod poștal. .... județ. ....
telefon .....

Începînd cu 1 ianuarie 2008 abonamentele se încheie exclusiv prin Zirkon Media! Completați și trimiteți talonul de abonare pe adresa: Zirkon Media S.R.L. str. Pictor Hârlescu nr 6, sector 2, București, 022195. Plata se face prin mandat postal sau prin Ordin de plată în contul: RO14 RNCB 0089 0037 2253 0001 - BCR - Th. Pallady. Pentru instituții bugetare contul este: TREZ 7035 069X XX00 1197 - Trezorerie/sector 3. Cititorii din străinătate sunt rugați să trimită mandat poștal în valoare de 230 euro sau 300USD pentru un an. Vă rugăm să trimiteți prin poștă o copie a mandatului și adresa dumneavoastră completă.

Pentru abonații din țară și străinătate care au încheiat în anii trecuți abonamente direct la redacție, rămîne valabilă adresa: dir. adm. Corneliu Ionescu, Fundația România literară, Calea Victoriei 133, sector 1, București, cod 010071, OP 22.

